Sietske A. Bloemhoff
Koene S. Gerritsen
Peter de Vries

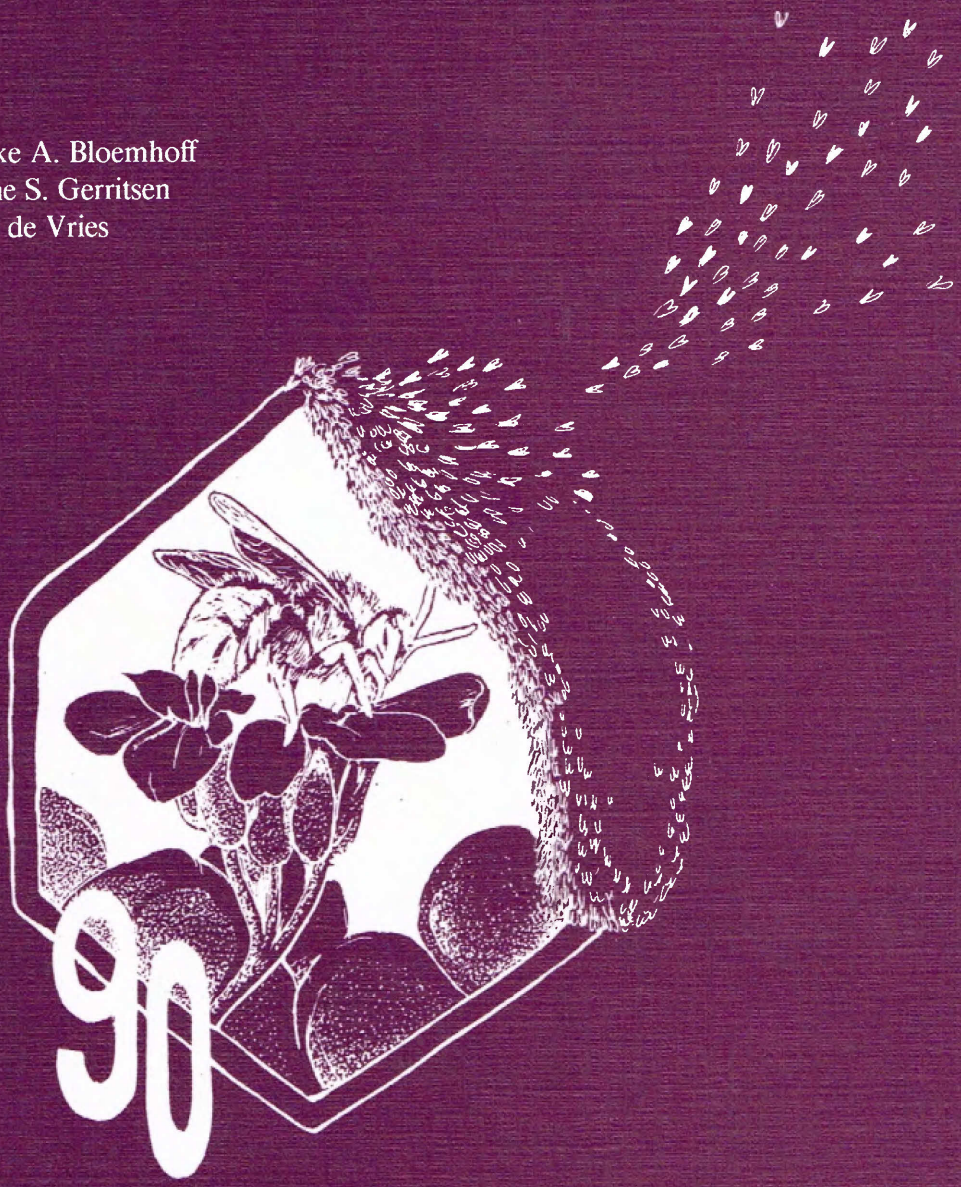

ET HUNNIGT GOED...

Negentig jaor Iemkersverieninge Oost-Stellingwarf e.o.

Et hunnigt goed...

Sietske A. Bloemhoff
Koene S. Gerritsen
Peter de Vries

ET HUNNIGT GOED...

Negentig jaor Iemkersverieninge Oost-Stellingwarf e.o.

Een uutgifte van de Stichting Stellingwarver Schrieversronte
in saemenwarking mit de Iemkersverieninge Oost-Stellingwarf
Oosterwoolde, 1988

Disse uutgifte wodde wat de centeraosie angaot mit meugelik maekt deur et Laandbouwschoelefoons van Oosterwoolde e.o., de Rabobanken van Midden-Oost-Stellingwarf, Haulerwiek en Appelsche, Assurantie- en makelaarsbedrijf M. H. Ramkema - Oosterwoolde, de Friese Mij van Laandbouw en de perveensie Frieslaand.

CIP-GEGEVENS KEUNINKLIKE BIEBELTHEEK, DEN HAAG

Bloemhoff, Sietske A.

Et hunnigt goed...: negentig jaor Iemkersverieninge Oost-Stellingwarf e.o./ Sietske A. Bloemhoff, Koene S. Gerritsen, Peter de Vries; (ill. Sietske A. Bloemhoff).
Oosterwoolde: Stichting Stellingwarver Schrieversronte.
Ill. - SSR 52.
ISBN 90-6466-055-7 geb.
SISO 634.9 UDC (061.23:638.1) (492.71)(091).
Trefw.: Iemkersverieninge Oost-Stellingwarf e.o.; geschiedenis/et holen van bi'jen; verhaelen.

SSR-52

Niks uut disse uutgifte mag opni'j drokt en/of eupenbaor maekt wodden op wat veur meniere dan ok, zonder dat daor van te veuren schriftelijk goedvienen van de schrievers veur geven is.
No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the authors.

© 1988, Sietske A. Bloemhoff, Koene S. Gerritsen, Peter de Vries
Omslag, tekenings en de foto's op blz. 28, 30, 48, 52, 58, 68, 72, 76, 84, 86, 89, 90, 92, 93, 96, 99, 100, 101, 102, 106, 128, 140, 160, 161 Sietske A. Bloemhoff, Oosterwoolde
Zetwark: Pieter Jonker, De Haule en Tjebbe Verra, Noordwoolde
Drok: Van der Meer B.V., Oosterwoolde

ISBN 90 6466 055 7

Op 27 november 1985 gaf et College van B. en W. van Oost-Stellingwarf toestemming om et oolde gemientewaopen van Stellingwarf Oostaende te bruken as briefheufd van de iemkersverieninge.

12 April 189 8

№ 14

Afschrift.

In naam van Hare Majesteit

Wilhelmina, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz., enz., enz.

Wij Emma, Koningin-Weduwe, Regentes van het Koninkrijk,

Beschikkende op het verzoekschrift van het bestuur der „Friesche Ymkers Vereeniging" gevestigd te Sneek

ter bekoming van erkenning van deze voor minder dan dertig jaren aangegane vereeniging, door goedkeuring van hare daarbij overgelegde statuten;

Gelet op de voorschriften der wet van 22 April 1855 (Staatsblad No. 32) in het algemeen en op art. 6, tweede lid, dier wet in het bijzonder;

Op de voordracht van den Minister van Justitie van den 5 April 189 8, 1ste afdeeling B, No. 14/4.

Hebben goedgevonden en verstaan:

de bij het verzoekschrift overgelegde statuten van de „Friesche Ymkers Vereeniging" gevestigd te Sneek,

goed.

133a. Hs 958

In 1898 wodde ok de onderofdieling Oost-Stellingwarf e.o. opricht.

Veurwoord

Twie jaor leden is et bestuur van de "Imkersvereniging Ooststellingwerf" al an et prakkezeren gaon hoe as ze in 1988 ommedaenken geven konnen an et 90-jaorige bestaon van de verieninge.

Deur et sneupen in et archief en in de netulen van de verieninge kwammen d'r de hieltied meer vraogen naor veuren over hoe as d'r vroeger iemkerd wodde en over hoe de verieninge vroeger reilde en zeilde.

Staorigan kwam et plan boven drieven om een publikaosie over de iemkeri'je in Oost-Stellingwarf veur te bereiden. Et hestuur vreug hulpe bi'j de Stellingwarver Schrieversronte. Mit mekaander wodde een opzet maekt veur dit boek. Naost een heufdstok over de verieninge zels wol et bestuur geern andacht geven an verhaelen van en over de ooldere iemkers uut Oost-Stellingwarf. Ok wol et bestuur in et boek de risseltaoten van et vaktaele-onderzuuk over et körvevlechten en de iemkeri'je opnemen.

Schrieversronte en Iemkersverieninge stelden een redaktiekemmissie in, die uut aende gong om materiaol bi'j mekeer te gadderen en die de verschillende heufdstokken schrieven zol.

Et boek zal lichtkaans niet volledig wezen. D'r zullen nao et verschienen nog tal van reakties kommen. Dat is ok de weerde van disse publikaosie. Dat d'r nog ni'je gegevens kommen, en dat d'r over praot wodt.

Et bestuur is daank verschuldigd an al die meensken die oons materiaol en infermaosie gavven. Et is niet doenlik iederiene hier persoonlik te numen. Ok is et bestuur bliede mit de financiële mitwarking van tal van instaansies.

Wi'j hopen dat dit boek veur de iemkers van weerdevolle betekenis wezen zal angaonde et vaastleggen van heur geschiedenis en ok dat niet-iemkers inzicht kriegen in de wondere wereld van de bi'jen. En we hopen dat wi'j deur dit boek een stokkien enthousiasme veur de iemkeri'je overbrocht hebben.

Uut naeme van et bestuur van de "Imkersvereniging Ooststellingwerf"

W.J.M. Sjouke, veurzitter

K.S. Gerritsen, siktaoris

Pluimvee en bijen in 1877.

PROVINCIËN.	Hoenders.	Kalkoenen.	Eenden.	Ganzen.	Zwanen.	Bijenkorven.
Groningen	178877	891	36101	2084	399	13269
Friesland	126731	426	55517	1830	114	14605
Drenthe	121938	110	4457	730	9	26203
Overijssel	267106	331	34194	7346	155	24860
Gelderland	345948	4120	28326	2406	111	33297
Utrecht	98970	1102	17288	960	92	13108
Noord-Holland	137649	1439	84445	8872	2239	5350
Zuid-Holland	241052	3378	44477	2814	953	1087
Zeeland	219229	2926	17324	1743	41	1208
Noord-Brabant	286192	1093	8325	498	25	51079
Limburg	214673	1437	8439	1790	81	21435
TOTAAL . .	2258365	17253	338893	31073	4219	205501

Uut: Nederland in 1880, *schreven deur J. H. Veenendaal.*

HEUFDSTOK 1

IMKERSVERENIGING OOSTSTELLINGWERF 1898-1988

Peter de Vries

Wie toek mit iemen ommegaot
is van ien ding wis
et duurt een hiele tied
veur dat iene meester-iemker is

Op vri'jdag 10 juni 1898 om 16.00 ure wodde in et logement "De Gouden Klok" in Oosterwoolde de iemkersverieninge "Oost-Stellingwarf en Omstreken" opricht as een onderofdieling van de Friese Imkersverieninge, die officieel te boek ston as "Friesche IJmkers Vereeniging".

Et bestuur beston uut de heren Y. Feikema as veurzitter, J.H. Popping, as siktaoris-ponghoolder, A. Bosma, H. Bosma en A. Kromkamp as leden. Over de eerste twieje is wel wat meer bekend. Feikema is op 21 augustus 1844 in Oosterwoolde geboren. Hi'j was van 1880 tot 1903 opzichter. Hi'j was een soortement toezichthoolder op hoger ambtelik passeniel. Tot 9 april 1903 is hi'j wethoolder. Feikema wodt dan loco-borgemeister en op 11 meie 1903 wodt hi'j beëdigd as borgemeister. Popping is ok in Oosterwoolde geboren en wel op 9 juli 1852. De heit van Popping was wever en barbier, mar hi'j iemkerde ok. Jan H. Popping was grondlegger van *De Oost-Stellingwarver,* et wekelikse ni'jsblad.

Algemien was et oordiel van et bestuur, dat d'r et eerste jaor weinig meer daon wodden kon. Al riekelik gauw wodt een kemmissie benuumd, die perberen moet et passen (Ned. persen) en et verkopen van hunnig gezaemelik te doen om kwalitatief etzelde perdukt te brengen. Bi'j de oprichting weren d'r 18 leden en an et aende van et eerste jaor bedreug et ledetal 51.

De instelde kemmissie komt in 1899 niet tot een bepaold veurstel. De verkope van bi'jen naor Duutslaand moet niet anvieterd wodden, vienen ze, omreden de infermaosies die ze kregen hebben niet geunstig binnen. Uut de netulen bliekt niet hoe en wat. De kontribusie wodt veur dit jaor vaastesteld op 25 centen in et jaor, toegelieke te innen mit de gulden veur et heufdbestuur (van de "Vereeniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland").

Begin 1900 was et ledetal stegen tot 71. In dit jaor wodt vermeld dat de bi'jestal van de heer R. Wilma as medelstal anwezen is en dat hi'j daor een vergoeding van

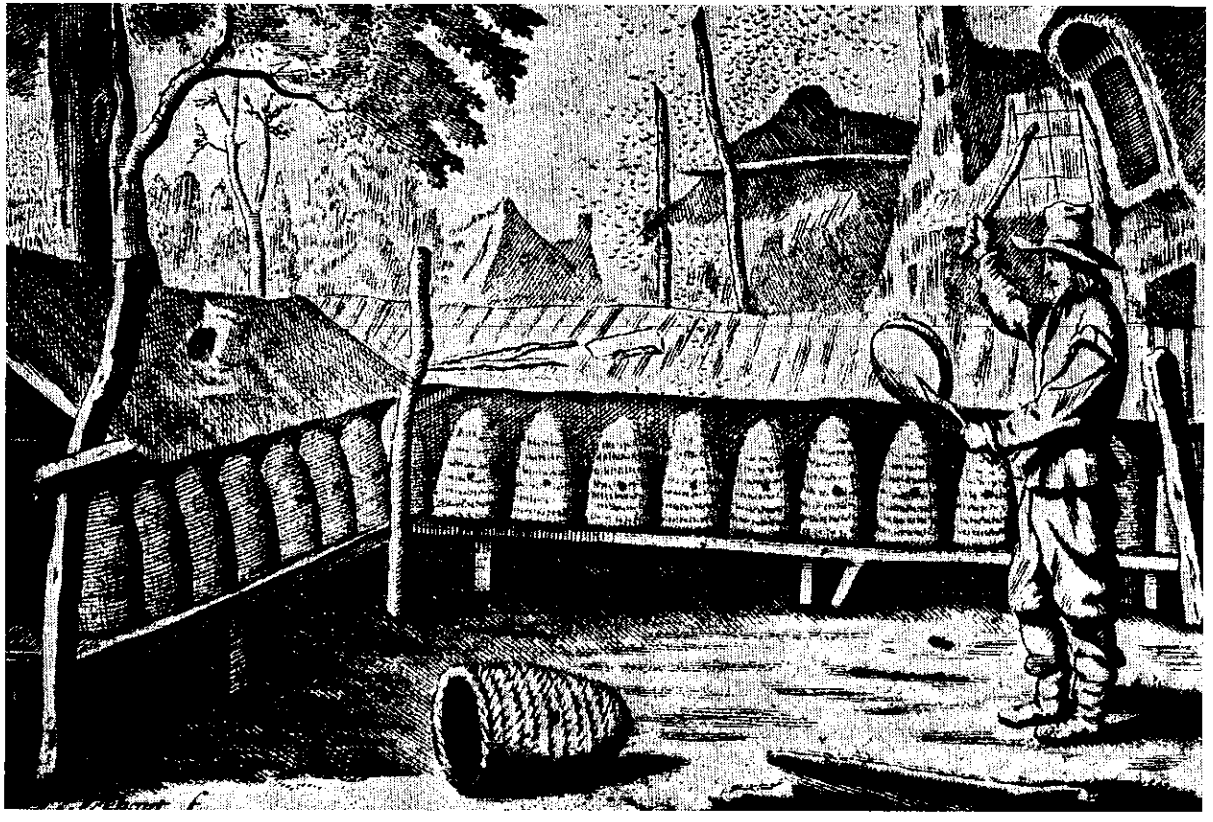

Ets van Gerbrand Jansz. van den Eeckhout (1621-1674).

et heufdbestuur veur krigt. Van die f 25,-- gaot f 5,-- naor de ofdielingskas. Dezelde Wilma zat laeter in et heufdbestuur.

In 1901 wodt d'r over klaegd, dat d'r zo weinig meensken op 'e vergeerdering kommen. De reden is et verspreid wonen van de leden. Ze moe'n zundagsmorgens meerstal lopende kommen.

De vergeerdering besluut in 1902 om an de medelstal een sectorkaaste toe te voegen. Et gemientebestuur wodt verzocht bi'j de beplaanting veurrang te geven an hunniggevende bomen. Twie minne hunnigjaoren bin in 1904 mit de reden van een slechte opkomst van de vergeerdering. In 1905 ontstaot de behoefte om mit mekaander hunnig te passen en mit mekaander hunnig te verkopen. Spietig genog komt et niet tot een Coöperaosie.

In 1908 vint bi'j alle leden de oprichting van een zeemeri'je instemming. Een zeemeri'je is een plak veur gezaemelike verwarking van hunnig en was. Zemen slat op et passen van hunnig. Et ofval van de raoten daor wodt zuvere was van maekt. Et liefste wollen ze dat d'r in Drachten een gebouw sticht of huurd wodt, mar dat is neffens de anwezigen te veer uut de rook.

Veur et eerst wodt in 1909 niet in Oosterwoolde, mar in Else vergeerderd. In dit jaor wodt steun geven an de oprichting van een onderlinge verzekering tegen braandschae an bi'jestallen en een schatter wodt ansteld om veur de verzekering de weerde van de bi'jestallen vaaste te stellen. Om mit ni'je warkmethoden in de kunde te raeken wo'n onder de leden drie verschillende kaasten verlot om de overgang van et iemkeren mit körven naor kaasten te bevodderen. Et voeren van suker wodt bespreuken en de veurzitter het moonsters 'ongeblauwde' rietsuker van de firma W. Oordt en Co uut Rotterdam kommen laoten. De leden kun bestellings doen.

De verzekering van de iemestallen wodt in 1910 deur de leden steund. Et voeren van suker het best voldaon. De zeemeri'je, zo bliekt in 1912, is uutaendelik in Beetsterzwaog te lane kommen. Een passe wodt in 1913 antuugd om him uut te lienen an de zeemeri'je. Wel mit et bedingst, dat de passe in Berkoop komt te staon en onder de veurweerde, dat et bestuur van Oost-Stellingwarf de meensken anwist, die de passe bedienen gaon. Om de leden an te vieteren op 'e vergeerderings te kommen wodt vief gulden uuttrokken om daor dingen angaonde et iemkersbedrief veur an te tugen en die dan te verlotten onder de anwezigen.

Et helpt, want et volgende jaor is et bezuuk veul groter. Verlot wo'n drie bi'jekappen en een dathepiepe. Ok wo'n drie kaasten, die al eerder kocht binnen en die uutperbeerd wodden, verlot. Et weren de Tukkerkaaste, die een betien verbouwd wodde om him geschikt te maeken veur vervoer naor de heide, de boekweit en et koolzaod, de Ysselkaaste, die minder voldee en de Simplexkaaste, die goed voldaon hadde, mar minder geschikt acht wodde veur vervoer in verbaand mit de losse bojem.

Et kassaldo lopt deur de jaoren henne zo hoge op, dat in 1915 besleuten wodt om f 150,-- op een boekien te zetten bi'j de Coöperatieve Veurschot- en

V.l.n.r. Hendrik Jan Popping, Jan H. Popping en Hendrik Popping.
J.H. Popping (1852-1927) was de eerste siktaoris van de Verieninge.

Speerbaank in Berkoop. Over de leverde suker wodt lange praot, omreden de bi'jen disse suker niet opnemen wollen. De anwezigen kriegen de raod et voeren in et veurjaor nog een maol te perberen en dan de suker te mingen mit een betien hunnig.

Een waspasse wodt in 1922 niet antuugd, daor et tal körven te klein is en de kaastebouw aachteruut gaot. Ingaonde 1 jannewaori 1924 wo'n alle onderofdielings ofdielings. Heur riegelmenten mossen veur goedkeuring an et heufdbestuur opstuurd wodden.

De laeste jaoren gaot de iemkeri'je in disse streken hadde aachteruut. Dat komt omdat et de hieltied een minder lonend bedrief wodt en et laandbouwbedrief meer op 'e veurgrond tredet. De leden beschouwen et niet meer as heufdbedrief, et grootste pat bestaot uut kleine iemkers. In oktober 1924 is een verieninge opricht, die as doel het de verkope van iemkeri'jeperdukten in Frieslaand. De vier ofdielings van oonze perveensie wo'n lid en de naeme wodt: Kemmissie veur de verkope van iemkeri'jeperdukten in Frieslaand, kotweg "Comby" nuumd. De Coöperatieve Gruunteveiling in Liwwadden beud an om de perdukten te verkopen. Een peer jaor wodt d'r niet vergeerderd deur de beroerde opkomst van de leden en deur ziekte van de bestuursleden.

In 1932 wodt van veerdere mitwarking an de "Comby" ofzien. De pries van de hunnig is te lege. De verieninge wodt toch nog niet opheven. Zo as vroeger ok wel gebeurde, wodt weer een kleine verlotting hullen. Beschikber weren drie bi'jekappen. Ze wo'n ooldergewoonte leverd deur de heer Van Dam uut Jubbege, die in disse artikels haandelt en die de leden ieder jaor een prieskraante toestuurt.

Een veurstel om in 1934 de verieninge te splissen haelt et niet. Gieniene zicht hier et middel in om de opkomst van de leden te vergroten. Besleuten wodt om in september een excursie naor de heide te maeken om wat bi'jestanen te bekieken. As d'r genog dielnaome is, wodt d'r mit auto's reden. De helte van de kosten is veur de verieninge, de aandere helte veur de dielnemers. Et uutstappien is best bevalen. Ankem winter zullen d'r in Jubbege, Berkoop en Oosterwoolde praotaoventies holen wodden. Verlot wodden vief kappen, tien keuninginnehusies, drie vegers en vier flessies carbol, zodat iedere anwezige een priesien krigt. Een lid, dat de sukerlevering verzorgt, het al inkelde jaoren verzuumd rekening en verantwoording of te leggen. Et bestuur zal d'r nog es aachteran om disse kwessie uut de wereld te helpen. Nao wat vieven en zessen komt alles op zien poties terechte.

De veurzitter het mit aandere leden van de algemiene vergeerdering van et heufdbestuur op bezuuk west bi'j de Minister om de minne toestaand, waor as de Nederlaanse iemkers in zitten, te bepraoten. De Minister het alles vrundelik anheurd, antekenings maekt, mar et is op niks uutlopen.

In 1936 wo'n d'r weer praotaoventies hullen in Jubbege, Makkinge en Oosterwoolde. Iene vertering is veur reken van de ofdieling. Dit jaor wodt besleuten een uutstappien naor Apeldoorn te maeken. De pries van de hunnig is te lege. Pashunnig wodt verkocht veur twintig centen et pond en twienentwintig

MEDEDEELING

aan den Heer J.J. Mulder, Secr. v.d. Imkervereniging "Ooststellingwerf & Omstreken",
te
APPELSCHA.

De PROCUREUR-GENERAAL fungeerend Gewestelijk DIRECTEUR VAN POLITIE

te Leeuwarden deelt U hierbij mede, dat voor het houden der door U bedoelde vergadering

te Makkinga,

op 11 April 1942, te 14.00 ure,

café Bouma,

zijnerzijds toestemming wordt verleend, onder voorwaarde, dat geen onderwerpen van politieken aard ter sprake worden gebracht.

LEEUWARDEN, den 2 April 1942

De Procureur-Generaal,
fgd. Gew. Directeur van Politie,

In de oorlog moch d'r nog al vergeerderd wodden as d'r een vergunning was.

centen veur een flesse (=pottien). Et lokt niet om een veur iederiene geliekese verkooppries vaaste te stellen. Wel wodt d'r een kemmissie veur benuumd. De ponghoolder krigt in 1937, mit terogwarkende kracht naor 1936, veertig gulden veur al et wark dat hi'j verzet. Et was twintig gulden. Et ledetal is now 134. Et toezicht van de regering op 'e sukerleveraansies is strenger wodden. Veur ieder kwantum moet een geleidebiljet anwezig wezen. Deur et ontginnen van heidevelden lopen de meugelikheden veur de iemkeri'je terogge. De algemiene vergeerdering van de lanelike verieninge zal vraogd wodden om bi'j de regering te pleiten hier wat an te doen.

Iene van de leden hoolt d'r een slim minne gewoonte op nao. Hi'j verkocht in verschillende dörpen de hunnig onder de mit him bepaolde vaaste pries. Zien zeune maekt et nog bonter. As hi'j bi'j iene kwam, die al hunnig kocht hadde dan vreug hi'j as hi'j die zien moch. As d'r dan es een stokkien donkere raot in zat dan was dat neffens him een stokkien vleugel of een pote van een ieme. Zoe'n haandelwieze kan netuurlik niet, de daoder krigt een schrobbering en belooft beterschop. Hi'j wodt in de kemmissie benuumd, die de hunnigpries vaaste stelt.

In 1938 bezuken een protte leden (36) op zaoterdagmiddag de jaorvergeerdering. Besleuten wodt een excursie te holen naor de Grunninger klei. Vier leden willen naor de bi'jemark in Stienwiek. Een lid beklaegt him, dat hi'j vuus te hoge anslegen is in de omzetbelasting. Hi'j krigt de raod bezwaor te maeken en de fiscus dudelik te maeken, dat de heren heur verzind hebben. Et zal wel goed oflopen wezen, want d'r is laeter niks meer van verneumen. De bussen veur de excursie kommen bi'j mekere in Haulerwiek. Van daoruut gaot et op 'e Lieke an om de grot mit nuunders te bekieken en in Midwoolde de karke. Dan deur naor Ooldehove en Niehoeve om bi'jestallen te bekieken. Terogge over Kollum om daor ok een bi'jestal te bezuken. De kosten bin een gulden veur iedere dielnemer, de rest wodt uut de kas betaeld.

In 1939 gaot de reize naor de Wieringermeer. Op kosten van de verieninge wo'n 170 riegelmenten hesteld, zodat ieder lid iene kriegen kan. De ponghoolder zal naogaon of hi'j him ansluten kan bi'j de giro. In 1940 wodde niet vergeerderd. Et ledetal steeg in 1941 tot zowat 150, in 1932 weren d'r nog mar 60. Een veurneumen excursie op 'e fiets is niet deurgaon, omreden de heide en de iemen d'r min an toe binnen.

In 1942 vul de ofdieling Oost-Stellingwarf uut mekeer. Ze wodde splist in vief ofdielings: Appelsche, Makkinge, Oost-Stellingwarf, Jubbege en Oranjewoold. In de netulen wodt et splissen niet percies uutstokt. Aandere bronnen spreken mekere bi'jtieden ok tegen. Oonze verieninge gaot wieder as iemkersverieninge Appelsche en omstreken. Dat hoolt in dat d'r een ni'j bestuur keuzen wodt. De anwezige vakliteratuur van de veurige verieninge wodt onder de leden verpat onder de veurweerde, dat wie een boek krigt et as zien eigendom rekenen kan, mar hi'j moet et as d'r verlet van is lezen laoten an aandere of ni'je leden. Veur et vergeerderen was een appatte vergunning neudig. D'r mocht niet an poletiek daon wodden. Om

NEDERLANDSCHE
MEELCENTRALE

Telefoon 557330
Telefoon Intern. DDDP.
Postgiro No. 180810
Rotterdamsche Bankvereeniging N.V.
Amsterdamsche Bank N.V.
Nederlandsche Handel-Maatschappij N.V.

'S-GRAVENHAGE, 28 Augustus 1941.

AAN:

de firma H.T. van Dam

te

J U B B E G A . (Fr.)

BETR.: honing.

Bericht op schrijven
van 18 Augustus 1941.

BIJLAGEN:

Dit in Uw antwoord vermelden:

AFD. SUIKER /7 LETT. FH/Sn d.d. 28 Aug.1941.

In antwoord op nevenvermeld schrijven deel ik U mede, dat de bijenhouders, ingevolge het honingbesluit 1941, verplicht zijn den gewonnen honing bij de erkende verwerkers/handelaren in te leveren.

Mochten zij daartoe niet overgaan, dan maken zij zich schuldig aan een strafbaar feit en kunnen bovendien in het voorjaar van suikerlevering worden uitgesloten. De suiker voor de najaarslevering zal nog geschieden zonder dat de honing behoeft te zijn ingeleverd, met uitzondering van hen, die zich aan het bovenvermelde strafbare feit hebben schuldig gemaakt en waar proces-verbaal zou zijn opgemaakt. Er is derhalve geen reden om den honing op te houden in afwachting van de suikerlevering.

De prijzen, welke zijn gesteld, zijn belangrijk hooger dan vóór den 9^{en} Mei 1940. Men kan zich er derhalve niet op beroepen, dat de prijzen te laag zijn en men mag geen rekening houden met abnormaal hoege prijzen, welke mogelijk door clandestiene handelaren worden betaald.

U kunt aan den geeden gang van zaken medewerken door de imkers er op te wijzen, dat zij zich aan oneeciale en onwettige handelwijzee zchuldig maken, indien zij niet aan het verderingsbesluit voldoen.

Wanneer U personen bekend zijn, die in strijd met de bepalingen handelen, dan dient U de plaatselijke politie en mij hiervan in kennis te stellen.

DE MEELCENTRALE,

Model 194
20203 - '41

Over de leveringsplicht in de oorlog is nog de hieltied wat ondudelikhied, mar disse brief van de „Nederlandsche Meelcentrale" is mar veur iene uutleg vatber.

poletieke redenen en in verbaand mit de zuvering wodde in 1945 gien vergeerdering hullen. In 1946 tredet daoromme et hiele bestuur of. In et veurjaor mossen de iemkers verplicht hunnig leveren. In de oorlog is daor gien spraoke van west. De meerderhied wil een reisien naor de Noordoostpoolder. Wie niet op 'e tied suker bestelt, krigt een gulden boete te betaelen. Ok moet degene, die zien kontribusie niet op 'e tied voldot bi'j opni'j toetreden dubbeld betaelen.

Nao wat henne-en-weer praoten wodt in 1949 besleuten toe te treden tot de kring Frieslaand. Disse zommer gaon de iemkers naor Drente.

Et onoordielkundig spuiten op 'e vruchtbomen deur de loonspuiters is veur de iemen een min spul. Daor moet wat an daon wodden en daoromme zal d'r in et veurjaor een stokkien plaetst wodden in *De Ni'je Ooststellingwarver*. Et plaanten van bomen blift een muuilike kwessie. De gemiente kan niet dwongen wodden overal bomen daele te zetten, die een protte hunnig opsmieten, mar daor et hoolt praktisch gien weerde van het.

De laeste verlotting wodt in 1953 holen. D'r was nog wat overbleven van et jaor daorveur. Op andringen van de kring Frieslaand wodt in 1954 vieftig centen et lid ofdreugen as hulpe veur iemkers in de deur de Waetersnoodramp troffen gebieden (Walcheren). Mit algemiene stemmen wodt anneumen mit een bus naor de iemkersdag in Emmen te gaon.

De hunnigpries komt in 1955 ter spraoke. Die is niet overal geliek. De iene verkocht ze veur f 1,50 et pond, wiels de aandere ze veur f 1,00 niet kwiet kan. Et zestigjaorig jubileum in 1958 wodt, rekening holend mit de minne omstanigheden en de grote kosten, op bescheiden wieze vierd mit een filmaovend in jannewaori. Toegaankelik veur leden mit de vrouw en as d'r nog plak is veur belangstellenden.

1962 is veur de iemkers een slim min jaor west. Et ledetal lopt plaetselik (20) en lanelik elk jaor weeromme. Veur et eerst wo'n d'r in 1966 medallies uutrikt an bestuursleden, die 25 jaor bestuurslid west hebben en an leden, die 50 jaor lid binnen. Et laeste kan ok kotter wezen in verbaand mit de leeftied, zoks beoordielt et heufdbestuur. Disse ere komt toe an de heren Hendrik Leertouwer en Geert Tjassing. Et ledetal is zo stark zakt, dat et bestuur in et vervolg uut vier man bestaon zal.

Om et 70-jaorig bestaon ienige glaans te geven bin de verterings van de leden veur reken van de verieninge. Et bentegrös is in 1970 een punt van bespreking. D'r moet wat daon wodden om de heide te beholen, mar ze weten niet recht wat. Opmarkelik is 1971 omreden d'r dan veur et eerst vrouwluden bi'j binnen.

Et 75-jaorig bestaon zol eerst vierd wodden deur een kotting te geven op 'e suker. Dat besluut wodt weer introkken. Et gaot dus in stilte veurbi'j. Ien lid klaegt in 1974 dat hi'j de kontribusie te hoge vint. Van de vieftien gulden gaot twaelfvieftig naor et heufdbestuur. Zien klaacht wodde daoromme ofwezen. Nao et schoft wodt in 1976 de naeme van de verieninge bepraot. Mit algemiene stemmen wodt de oolde naeme "Oost-Stellingwarf" in ere hersteld. Ingaonde et jaor 1977 gaot de kontribusie omhogens naor f 35,--, daor is f 28,50 van veur et heufdbestuur.

Artikel C 26.

Bijen

Het is verboden bijen te houden op een afstand van minder dan 30 meter van de openbare weg en erven van buren, zonder dat tussen de korven of kasten en de openbare weg en/of de erfscheiding een gesloten beplanting of schutting is aangebracht van tenminste twee meter hoogte, om het laag uit- en aanvliegen van de bijen te voorkomen.

Ok vandaege-de-dag kommen de bi'jen nog in de pelisieveroddening van Oost-Stellingwarf veur.

Bi'j genog dielnaome zal een iemkerscursus hullen wodden. In overleg mit de Culturele Raod zal perbeerd wodden een strovlechtcursus te holen. Dit komt van de grond, wiels d'r ok twie iemkerscursussen holen binnen.

Een ontwarp veur de statuten, anpast an et ni'je verieningsrecht, is in 1979 klaor. In 1980 zit d'r een ni'je pelisieveroddening an te kommen. An dan toe was die van 1936 nog van toepassing. Op et aende van et jaor bin 28 leden en 4 donateurs inschreven. In de vergeerdering van 1982 wo'n spelties uutrikt an de heren Atze Dijkstra en Jacob Veenstra.

De heer Atze Dijkstra krigt in 1984 nao et zulveren ereteken veur et 25-jaorig lidmaotschop en et goolden veur et 40-jaorig lidmaotschop et zeskaantige speltien van verdienste, veur et veule wark, dat hi'j daon het veur de verieninge.

Et bestuur dot in 1985 tiedinge dat d'r gien statuten binnen en dat d'r ok gien inschrieving is bi'j de Kaemer van Koophaandel. Dat bedudet, dat Oost-Stellingwarf gien subverieninge is en dat d'r in de lanelike verieninge gien stemrecht is. Dit verzuum wodt zo rap meugelik hersteld. Ofpraot wodt dat ankem veurjaor perbeerd wodden zal om cursussen te holen: iene veur beginners en iene veur gevodderden en iene over drachtplaanten. Ok zal perbeerd wodden wat te doen an ziektebestrieding (varroa). De gemiente zal benaoderd wodden over de koop van een hoekien bos (vroeger eigendom van dokter Van Beek).

In 1986 raekt Atze Dijkstra, een belangriek lid, weg. Om him te gedaenken wodt een menuut stilte in acht neumen. D'r wodde van ofzien et bossien aachter de hervormde karke in te richten as hiemtuun mit een bi'jestal veur edukatieve doelaenden. Et an beide kaanten eupenstellen - een eis van B. en W., zodat et terreintien veur iederiene toegaankelik is - vint et bestuur te muuilik. De verieninge zicht gien kaans om et crossen van fietsen en brommers tegen te holen.

De verieninge mag de vroegere bi'jestal van Atze Dijkstra bruken. Die wodt in 1987 eigendom van de verieninge. De eerste twie seizoenen blift de stal op etzelde plak staon, daornao volgt veerder beraod.

Zo kommen wi'j an et aende van de oflopen negentig jaor. Et bestuur bestaot now uut mevrouw A. Westerhof en de manluden H. Edens, K.S. Gerritsen, W.J.M. Sjouke en A. van Vondel die mit de leden en donateurs opgaon naor de honderd jaor. Een bestuur dat nog vol mit plannen zit.

Jan Gerritsen en de vrouw mit dochter Treintje.

HEUFDSTOK II

VERHAELEN OVER IEMKERS

Koene S. Gerritsen

Jan Pieters van der Heide en Jan Gerritsen

Jan Pieters van der Heide, die op 11 september 1823 in Oost-Stellingwarf geboren wodde was trouwd mit Aaltje Harmens Aldershof. Jan Pieters was laandarbeider en leefde tegere mit zien vrouw Aaltje hiel dichte bi'j de netuur, zodoende heurden daor de bi'jen ok bi'j. Heur dochter Johanna gruuide mit de bi'jen op en trouwde op 28 meert 1890 mit Koene Gerritsen. Die leefde ok dichte bi'j de netuur, mar dan mit streuperi'je. Laeter wodde hi'j een goed jaeger, mar hi'j was gien iemker. Zien schoonheit en zien zwaogers hullen wel bi'jen, dat hi'j was d'r wel mit op 'e hoogte. Et iemkeren slat wel es een geslaacht over, mar Jan Gerritsen iemkerde wel weer. Hi'j was op 21 december 1908 geboren en in 1932 trouwd mit Martje van der Velde.

Harm Hageman en zien mem Johanna weren zien leermeesters. Zo begon hi'j te körfiemkeren. Jan was ok laandarbeider en een groot netuurliefhebber. D'r bleef wel es wat te min tied over veur de iemkeri'je en dan zorgde Harm Hageman veur de bi'jen. Dat wodde nooit in geld betaeld, mar ofrekend mit hunnig en oolde raot. Koene Sietse wodde grootbrocht mit de bi'jen. Meerstal kreeg hi'j zundags tekst en uutleg van zien heit. Dan was d'r tied veur. En van Harm Hageman leerde hi'j netuurlik ok et ien en aander. As Jan Gerritsen de bi'jen naor de heide brocht, dan hadde hi'j een plaanke op 'e begasiedreger van de fiets en zo brocht hi'j ze vot. Et gebeurde ok wel es dat hi'j geen ringen genog hadde om onder de körf te zetten en dan greuf hi'j een gat in de grond onder de körf en leut de iemen dan veerder uutbouwen. Tot de Twiede Wereldoorlog iemkerde hi'j mit körven, en nao de oorlog timmerde hi'j zels de kaasten. De eerste kaasten wodden maekt van de blienen van et huus omreden die niet meer bruukt wodden vanwegens et feit dat ze locht deurleuten en vervongen wodden deur verduusteringspepier. Jan Gerritsen het tot 1950 iemkerd. Doe kreeg hi'j ziekte in de bi'jen en is doe stopt. In huus wodde d'r laeter nog wel vaeke over de iemkeri'je praot. Koene pakte dattig jaor laeter de draod van de iemkeri'je weer op.

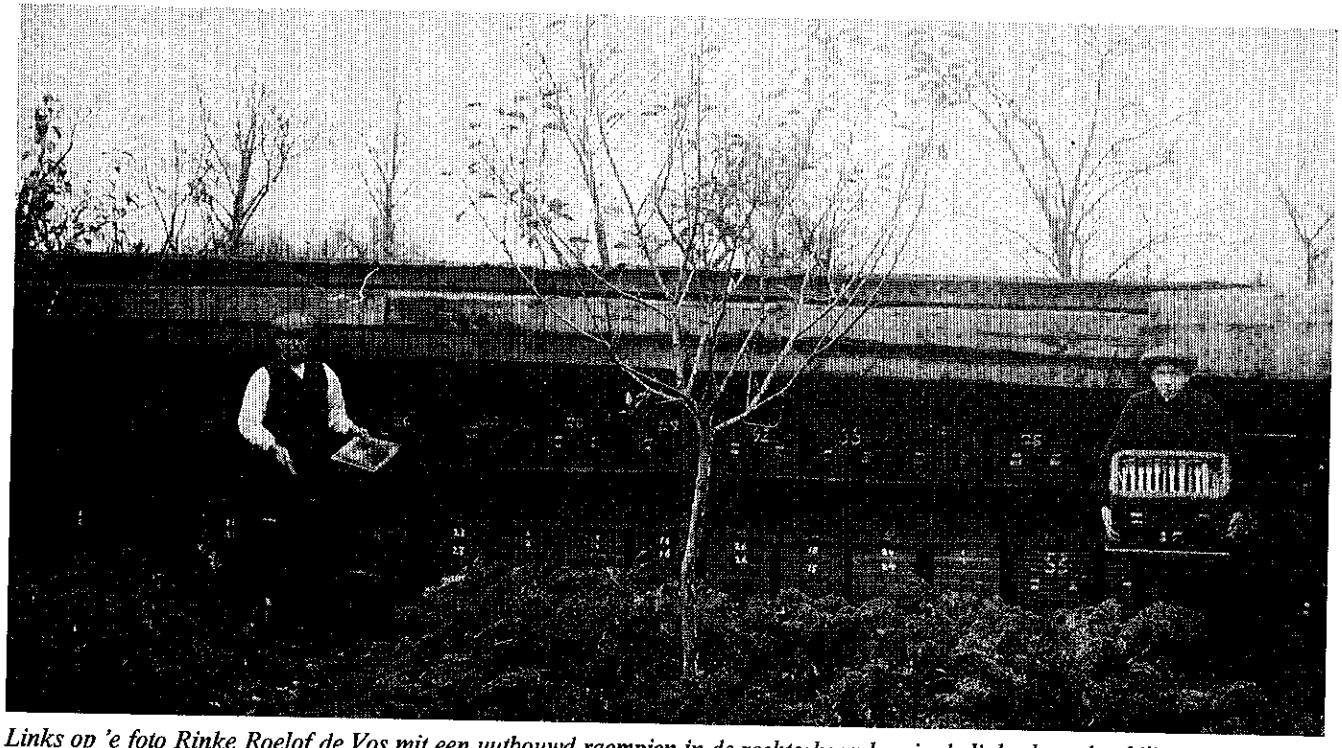

Links op 'e foto Rinke Roelof de Vos mit een uutbouwd raempien in de rechterhaand en in de linkerhaand et bi'jevegertien. Rechts zien zeune Ruurd de Vos mit een boogkörf in de haand. De nommers op 'e kaasten en op 'e körven bin nog dudelik te lezen. Veerder stonnen de naeme of de initialen van de iemker ok op elke kaaste en elke körf.
De foto is maekt om-en-de-bi'j 1914.

Rinke Roelof en Ruurd de Vos

Rinke Roelof de Vos is op 14 feberwaori 1858 geboren en was trouwd mit Minke Eisinga. Rinke de Vos en de vrouw hadden op et Oost nommer 11 (et oolde huus is ofbreuken) een schoewinkel, een schoemaekeri'je en een kapperszaeke. Mar even zo goed hadde Rinke de Vos ok nog zoe'n honderd volken. Aachter in de tuun hadde hi'j een veur die tied grote, medeme bi'jestal.

Bi'j de oprichting van de iemkersverieninge op 10 juni 1898 was Rinke de Vos ok persent. Hi'j zat in et veurlopig bestuur. Op 28 augustus 1898 was d'r weer een vergeerdering en d'r weren zestien meensken anwezig. Op 'e agenda ston et kiezen van een definitief bestuur. De Vos trok him doe weeromme. In 1900 bedaankte hi'j as lid van de verieninge. De reden d'r van is niet bekend.

Elk veurjaor reisde hi'j mit zien bi'jen naor et koolzaod in Ooldehove. Een boer uut Ooldehove kwam mit peerd en waegen de bi'jen haelen. Ze bleven zowat drie weken. Zeune Ruurd bleef daor dan drie weken in de kost om de bi'jen te beredderen. Hi'j haelde de hunnig, die op et koolzaod wunnen was d'r daor uut. Rinke de Vos hadde acht zeunen, die mitmekaander in et bedrief mithulpen. De hunnigopbrengst wodde verkocht an opkopers, an winkels en an pattikulieren. Ok stonnen de potties hunnig bi'j heur in de winkel tussen de schoenen veur 't raem. Ruurd is de ienigste zeune die deurgaon is mit iemkeren. Hi'j hulp zien heit ok altied een protte. Ruurd is geboren op 15 april 1893 en was trouwd mit Catharine van der Veer. Ruurd warkte bi'j de drokkeri'je en hi'j hul tegere mit timmerman Nobach bi'jen. Ze reisden ok mit de bi'jen naor de heide en et koolzaod.

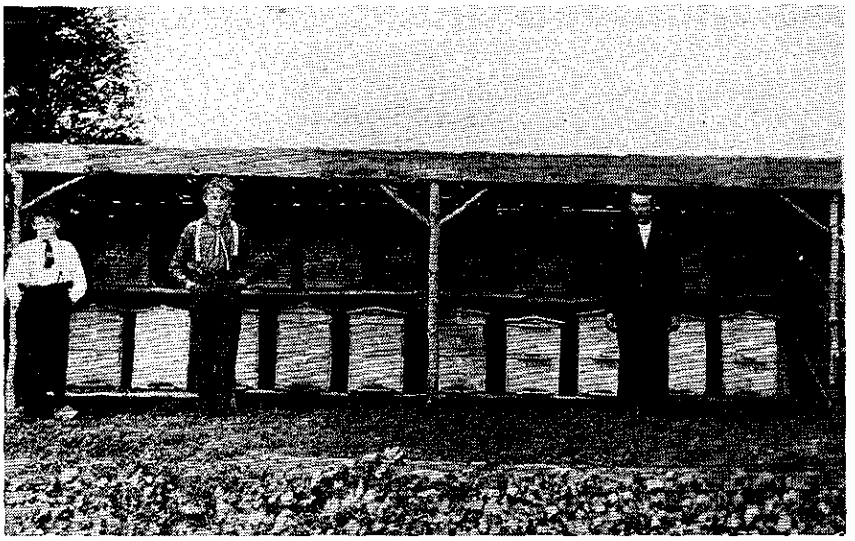

De bi'jestal van Wijtze van Vondel in Raevenswoold. V.l.n.r. Wobbe van Vondel, Jan van Vondel en Wijtze van Vondel.

Joh. Jongsma bi'j zien stal in Raevenswoold. Links zien kleindochter Sjoukje. Jongsma was een schoonzeune van Wijtze van Vondel.

Wijtze van Vondel

Wijtze van Vondel en zien vrouw Sjoukje de Vos woonden in een arbeidershusien in de Appelschester wieken. Van Vondel wodde geboren 2 oktober 1864. Ze haddeo een gezin mit zes kiender, waor ze al vroeg twieje van missen mossen. Van Voodel was veenarbeider. Dat et weren lange daegen. Et daggeld was winters 65 centen en zommers iene gulden. Ok zien vrouw hulp mit, as et meugelik was. D'r wodde ooderling een protte praot over de lege lonen en et zwaore wark. De arbeiders zollen es bi'j mekaander kommen moeten. Van Vondel vieterde de arbeiders an om naor die bi'jienkomst te kommen. D'r kwammen stokken pepier mit de bekendmaeking op bomen en turfbulten. De verveoers wodden onder drok zet eo et risseltaot van disse aktie was een verhoging van 10 cent de roe. Een roe is vier bi'j vier meter.

Van Vondel was ok bekend om zien kennis van de netuur. Alderdeegst meester Lok vao Raevenswoold kreeg op dat terrein alderhaande inlichtings van Van Vondel.

Van Vondel hadde ok een klein kaampien laand mit wat kleinvee en hi'j verbouwde netuurlik ok et ien en aander. Dat mos hi'j d'r nog oaost doen. In 1898 hadde Van Vondel al zoe'n zestig boogkörven mit bi'jen. Zundags was vaeke de dag dat hi'j mit et wark veur de bi'jen an de gang was. Ie konnen him dan de hiele dag bi'j de bi'jestal vienen. Mit de bi'jen en de opbrengst van de hunnig kon hi'j nog mooi wat bi'jverdienen.

Zeune Sietse wodde ok iemker. Hi'j gong laeter naor Hengelo. Dochter Janke gruuide ok tussen de bi'jen op. As ooldste dochter mos ze vaeke de huusholinge beredderen, omreden mem io et vene an et wark was. Io de zwaarmtied mos Janke ok op 'e bi'jen passeo. Ze hulp ok mit et huooigpassen. De hunnig wodde vaeke verkocht an een opkoper uut Gelderlaand.

Janke trouwde laeter mit Johannes Jongsma en eerst woonden ze in Appelsche-Boven. Laeter kwammen ze naost Wijtze van Vondel te woneo. Janke en Johannes kregen twie kiender: Sjoukje en Harm. Sjoukje kreeg netuurlik van pake goed onderricht in alles wat de netuur angong. Heur heit goog ok uut aende mit et holen van bi'jen. Wijtze van Vondel het nog tot 1942 iemkerd. In 1945 raekte hi'j weg. Johannes Jongsma gong d'r mit deur tot 1971. Hi'j raekte in 1975 weg.

Mar et iemkeren bleef in de familie omreden Abele, kleinzeune van Wijtze, now nog iemkerd. Ze bio trouwens allegere lid van de iemkersverieninge west.

Joh. C. Dermois in zien smidse in Haulerwiek an et wark.

Joh. C. Dermois op hoge leeftied.

Johannes Coenrat Dermois (Haulerwiek)

Dermois hadde een smederi'je, mar was toegelieke ok boer en iemker. Bi'j Dermois en die hadden ze acht kiender. Hi'j reisde al sund de tachtiger jaoren (van de veurige ieuw) mit de bi'jen naor et koolzaod in de omkrieten van Ooldehove. Hi'j hadde daor een lange platte waegen veur. Dermois hadde doe al zoe'n 100 körven. Die körven wodden op 'e ziede op 'e waegen legd. De vlieggatten wodden dichte stopt en een gasien mit klemmen kwam om de bojem toe. Aj' je dat es even goed veurstellen! Mit peerd en waegen naachs over zaandwegen naor Ooldehove toe. Zo gauw as et kon wodden de iemen weer ophaeld in verbaand mit et geveer van zwaarmen. Ok de weerommereize wodde naachs maekt. En morgens vroeg mos de hiele huusholing antreden om te helpen mit lossen. De jongen hadden dan een bottien bi'j heur om de lekhunnig op te vangen. As alles weer in de stal ston, wodde de hunnig d'r uut haeld, de spielen wodden d'r uuttrokken, naodat de bi'jen bedwelmd weren. De stokken raot mit hunnig wodden in een hoolten vat kieperd. Dat vat kon 200 mingel in. Nao elke körf wodde mit een stamper alles fien stampt. Raot mit broed en dreuge raot (waor nog gien hunnig in zat) wodde d'r uutsneden. Et wodde mit spielen weer in een lege körf plaant. De bi'jen warkten et laeter zels wel weer bi'j. De hunnig en was wodde verkocht an joden, die ok die hoolten tonnen leverden.

As dit allegere aachter de rogge was, dan was et tied veur et zwaarmen. Dit weren allegere netuurzwaarms en in zwaarmtied bleven ze thuus. Daornao wodden ze klaormaekt veur de heide. Ze gongen dan naor de Friese heidevelden.

As de femilie Dermois mit de bi'jen reizen gong dan wodde de eerste stop maekt in Tolbert. Daor dronken ze een borrel. Et peerd was dat al zo wend dat hi'j daor uut himzels stopte. Et peerd kreeg ok een borrel.

Dermois was smid en maekte ok zels iemkersark. Niet alliend veur eigen gebruuk, mar ok veur aanderen. Hi'j maekte ok zien eigen körven. Hi'j dee dat bi'j de winterdag bi'j de kachel. Hi'j maekte ze van roggenstro en bente. Dermois maekte ok turfgreversark veur de veenarbeiders. In 1910 stopte Dermois mit et reizen mit de bi'jen. Hi'j hul ze thuus. Doe zien zeunen Hendrik en Frederik de smederi'je overnammen, was hi'j niet meer bi'j de bi'jen weg te slaon. Veur de bi'jestal hadde hi'j een oolde auto staon en as et koold was, zat hi'j daor in naor de bi'jen te kieken. En bi'j mooi weer zat hi'j in een leunstoel veur de auto. Zo vul hi'j ok es een keer in de slaop. Doe hi'j wakker wodde hong d'r een hiele zwaarm an zien aarm. Doe Dermois wegraekte hadde hi'j an Hendrik vraogd om et leed an te zeggen an de bi'jen. Dat beston uut twie kloppen op elke körf. Van de jongen van Dermois is aenlik gieniene een grote iemker wodden, wel hullen pattie bi'jen. Hendrik hul ok bi'jen en die maekte snapskes. Dat weren stokkies smulten was, die bruukt wodden deur de vrouwluden as ze nao de geboorte van kiender ontsteuken

Een „snapske" zoas Gerard Joh. Hageman ze maekte van zuvere was. Disse is maekt deur Hendrik Dermois uut Haulerwiek.

bosten hadden. De zuvere was hadde geneeskrachtige weerde. Et was een aorige bi'jverdienste veur Hendrik. Vandaege-de-dag bruken we zunnesmulters, mar vroeger wodde et raot in een zak daon en kookt. De hiele zak mit was wodde dan onder een passe zet en uutknepen. Zo wodde de was doe wunnen.

Jan Betten

Jan Betten gruuide op op 'e Iegelpoele onder Jardinge. Hi'j was een zeune van Hendrik Betten. Zien vrouw Janna Betten kwam van De Fochtel en was een dochter van kastelein Haarm Betten van et kefé "In de Venne". Jan en Janna Betten weren kleine boer en iemker. Ze kregen negen kiender, waor laeter viere van iemkerden. Jan Betten raekte op 23 jannewaori 1937 weg. Zeune Harm iemkerde mit körven en mit kaasten. Hi'j hadde meerstal 20 volken. Hi'j het in Donkerbroek en Wijnjeterp woond. Dochter Martje was trouwd mit Anne Postma. Postma iemkerde tegere mit zien heit in Ien. Zeune Heerke was trouwd mit Tjitske van der Heide en zi'j iemkerden tot 1952. Zeune Jan is in 1927 op 'e Fochtel begonnen en gong in 1938 naor Oosterwoolde. In 1950 zowat is hi'j stopt mit et holen van bi'jen. De femilie Betten is altied lid west van de iemkersverieninge Oost-Stellingwarf. Now iemkert de zeune van Jan Betten, Reinder Betten, weer.

Om nog even weeromme te kommen bi'j oolde Harm Betten. Hi'j was niet alliend kastelein, mar hi'j was ok klompmaeker en hi'j hadde wat boerkeri'je. Et kefegien ston bi'j de Fochteler tille. Et karkepad van Oosterwoolde of leup d'r langes, zodoende hadden ze nog wel wat anloop. De veurkaemer was et kefé. Et iemkeren zal veur him as extra stri'jinge wel belangriek west hebben. Schoonzeune Jan Betten die op 'e Iegelpoele onder Jardinge iemkerde was een betoeft iemker, mar ok körvevlechter. Hi'j maekte ze alliend op bestelling. En bi'j et winterdag zat hi'j dan op 'e koestal te körvevlechten. Daor was hi'j dan de hiele winter wel zowat mit besteld, mar hi'j rippereerde ok eerpelkörven. Daor was vaeke deur et gesleep de bojem uut. Ok ni'je eerpelkörven maekte hi'j.

Iene van zien vaaste klaanten was Pieter Mulder, een bekend iemker in Appelsche. Alle winters gong hi'j naor Mulder toe om de körven nao te zien. De onderranen gongen vaeke et eerste stokkend. Hi'j kreeg dan meerstal zoe'n vieftig körven deur de hanen. Jan Betten mos ok de ni'je körven an him leveren. Hi'j maekte ze van roggenstro mit spleut van de brummelpolle. Laeter haelde hi'j bi'j Van Dam in Jubbege et zonuumde 'Spaans riet'. Betten hadde in Jardinge nogal wat last van stiekelvarkens. Die tikten op 'e körf en dan kwammen de bi'jen naor buten kroepen en wodden ze deur de stiekelvarkens opvreten.

Begin 1900 leverde Jan Betten de hunnig of op 'e weekmark in Oosterwoolde. Meerstal gong et naor Bram Woudstra, die opkoper was veur de zeemeri'je. Betten rookte de körven uut, brak de raoten d'r uut en gooide alles in een vat en stampte et hiele spul (bruud, stoefmael, bi'jen en hunnig) an. Aj' zels gien passe hadden, koj' ok niet aanders. D'r wodde ok niet vule geld beurd. Laeter het hi'j de hunnig passen laoten bi'j Klaas Brouwer van Berkoop. En dan verkocht Betten zels de hunnig, dat brocht wat meer op. Weer laeter kochte hi'j zels een passe, mar daor was gien pasklied bi'j. Dat haelde hi'j bi'j touwslaegeri'je Van der Baan in

Jan Hendrik Betten en Janna Harmsdochter Betten bi'j heur bi'jestal.

Jan Betten en Marchien Hoekman bi'j heur husien an de Duustereweg in Oosterwoolde.

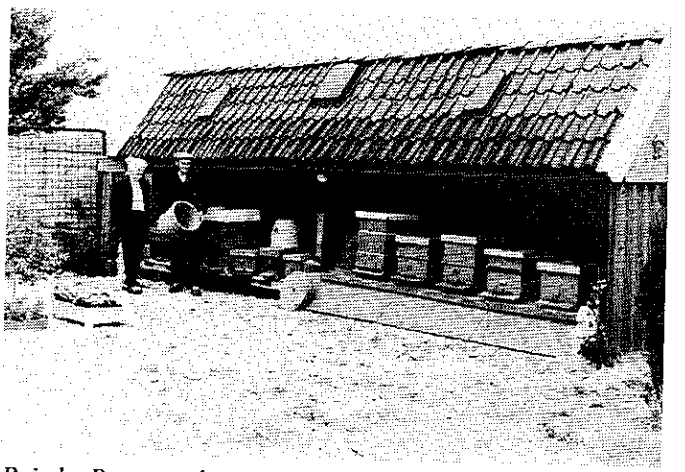

Reinder Betten en de vrouw bi'j heur bi'jestal an de Duustereweg in Oosterwoolde.

Drachten. De oolde raot gong nog wel naor Bram Woudstra. Hi'j hadde veur de hunnig vaaste klaanten. Hi'j reisde niet mit de bi'jen. Betten was een echte heide-iemker. Hi'j bruukte gien kappe en gien haansken. Hi'j hadde alliend een gewoon piepien an. As de bi'jen begonnen te stikken dan hul hi'j op en dan een aandere keer mar veerder.

Zeune Harm was ok een goeie körvevlechter. Hi'j kon alderdeegst de boogkörf mit raempies maeken. Dat weren losse raempies en die maekte hij op een zonuumde vormstoel om van dezelde grootte verzekerd te wezen. De boogkörven hebben schienber niet verschrikkelik goed voldaon, omreden ze nooit een grote vlocht neumen hebben. Harm was krek as zien pake ok klompmaeker en laeter koster in Wijnjeterp. Hi'j hadde bi'j de karke ok een peer bi'jevolken staon. Martje Betten, die trouwd was mit Cornelis Postma, hadde mit heur man een oolderwetse iemkeri'je mit ronde körven en een oolde stal. Ze zatten op een stok heide tussen Ien en Haulerwiek.

In 1937 nam Heerke de bi'jen van Jan Betten over die doe wegraekte. In die tied wodde deur laandanmaeken et heidegebied de hieltied kleinder. Doe hi'j in 1952 naor De Weper verhuusde hul hi'j mit iemkeren op.

Zeune Jan kwam in 1927 op een plaetsien op 'e Fochtel. Ze hadden 25 körven. Et was veur heur een belangrieke bron van inkomsten. Marchien sutelde de hunnig uut op 'e Fochtel en in Oosterwoolde. Ze was niet de ienigste: Harm T. Betten, Alle Knol en Harm Postma weren heur concurrenten. Marchien perbeerde klaanten te winnen deur een pottien hunnig op proef te brengen. Op 'e Fochtel wodde ze al gauw et hunnig-wiefien nuumd. En zoas dat op een dörp gewoonte was kenden de meensken heur veural as Jan en Marchien. Jan Betten reisde aenlik ok niet mit de bi'jen. In 1938 bin ze verhuusd naor Kampen 125 onder Oosterwoolde. Jan maekte ok körven, wiels hi'j laeter overgong op kaasten. Hi'j vlocht ok eerpelschelderskörfies van wilgetoekies, mar ok schepelskörven. Jan Betten iemkerde een protte mit Sietse de Leeuw. Die hadde een goeie hunnigpasse. Jan bruukte aenlik alliend een gewone piepe. As hi'j es een zwaarm vun dan trok hi'j et boezeroen uut, tikte de zwaarm d'r in en nam et volkien zo mit. Begin jaoren vieftig is hi'j stopt mit iemkeren, lichtkaans omreden d'r haost gien verdienst meer an zat.

Zeune Reinder (van Jan) is in 1982 mit iemkeren uut aende zet, doe hi'j een zwaarm bi'j Enna en Elle Douma an de Balkweg ophaelen mos. Et iemkeren zal him wel in et bloed zeten hebben, want hi'j het now al een hiele stal. Hi'j iemkert in et biezunder Carnica.

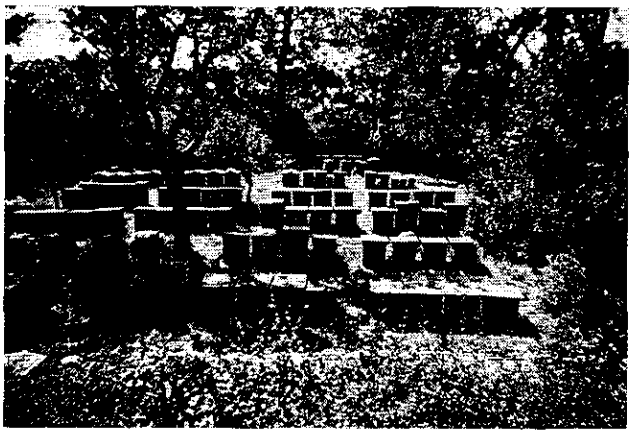

Jan Jans Mulder hadde zien bi'jen bi'j een boer in Ooldehove staon as ze op et koolzaod vleugen. De bi'jen kwammen dan bi'j de boer in de appelhof te staon.

Jan J. Mulder in de appelhof in Ooldehove.

Links Jan J. Mulder en rechts de boer uut Ooldehove.

Pieter Jan Mulder en Jan Jans Mulder

Op 8 november 1872 is Pieter Jan Mulder geboren en hi'j raekte op 19 jannewaori 1957 weg. Mulder was ok van zien vak mulder in Appelsche. Naost dat bedrief was hi'j ok nog iemker. In die tied was d'r in de omkrieten van Appelsche een protte heide. Hi'j trok vaeke op mit Merkuur, de veldwaachter in Oosterwoolde. Merkuur hadde ok bi'jen. Tegere brochten ze heur körven naor de Grunninger klei, waor et koolzaod dan in volle bluui ston. In de naozommer wodden ze dan weeromme haeld en vlakbi'j huus op 'e heide zet. Et vervoer gong in die tied allegere nog mit peerd en waegen.

Jan Jans Mulder, een zeune van Pieter Jan, geboren op 6 meert 1900 en wegraekt op 28 juni 1973 nam de bi'jen van zien heit over. Jan Jans was een bekend iemker. Hi'j hadde meerstal 100 kaasten en körven. Hi'j reisde ok naor et koolzaod in Grunningen en hadde laeter de bi'jen in de Compagnons in Raevenswoold. Hi'j wun mit zien hunnig - meerstal raothunnig - een protte priezen. Ok in zien tied was d'r nog volop heide. Jan Jans Mulder gong vaeke op en uut mit de heren H. Dijkstra, H. Leertouwer en Van der Duin. Mulder was bestuurslid van de iemkersverieninge. In 1955 wodde hi'j in et heufdbestuur van de lanelike verieninge keuzen veur de groep Frieslaand. Tot en mit 1972 bleef hi'j in et heufdbestuur. Veural op et terrein van de centeraosie was hi'j slim kundig. In 1970 wodde hi'j veurzitter van de kemmissie "Handel". Hi'j zat in et bestuur van de ofdieling "Bijenteelt van het Landbouwschap" en van de Stichtingen "Bedrijfsraad voor de Bijenhouderij in Nederland" en "Proefbijenstand Ambrosiushoeve". Hi'j was ok een bekwaom iemker. In 1959 wun hi'j in Enschede op 'e Nationale Hunnigtentoonstelling de Ridder van Rappard Wisselpries. In 1968 kreeg hi'j in Drachten de wisselpries van et Ministerie van Laandbouw en Viskeri'je mit de goolden medallie van de verieninge.

Doe Mulder in 1973 wegraekte stonnen de bi'jen nog op 'e heide. Een omkezegger (Pieter Mulder) en de iemker Van der Duin hebben heur d'r doe mit redded. De femilie Mulder het doe alles verkocht an een iemker in Wolvege.

Nao een jaor of wat is Pieter Mulder weer mit de iemkeri'je uut aende gaon, mar now as liefhebberi'je. Zo blift de tradisie in de femilie toch beweerd.

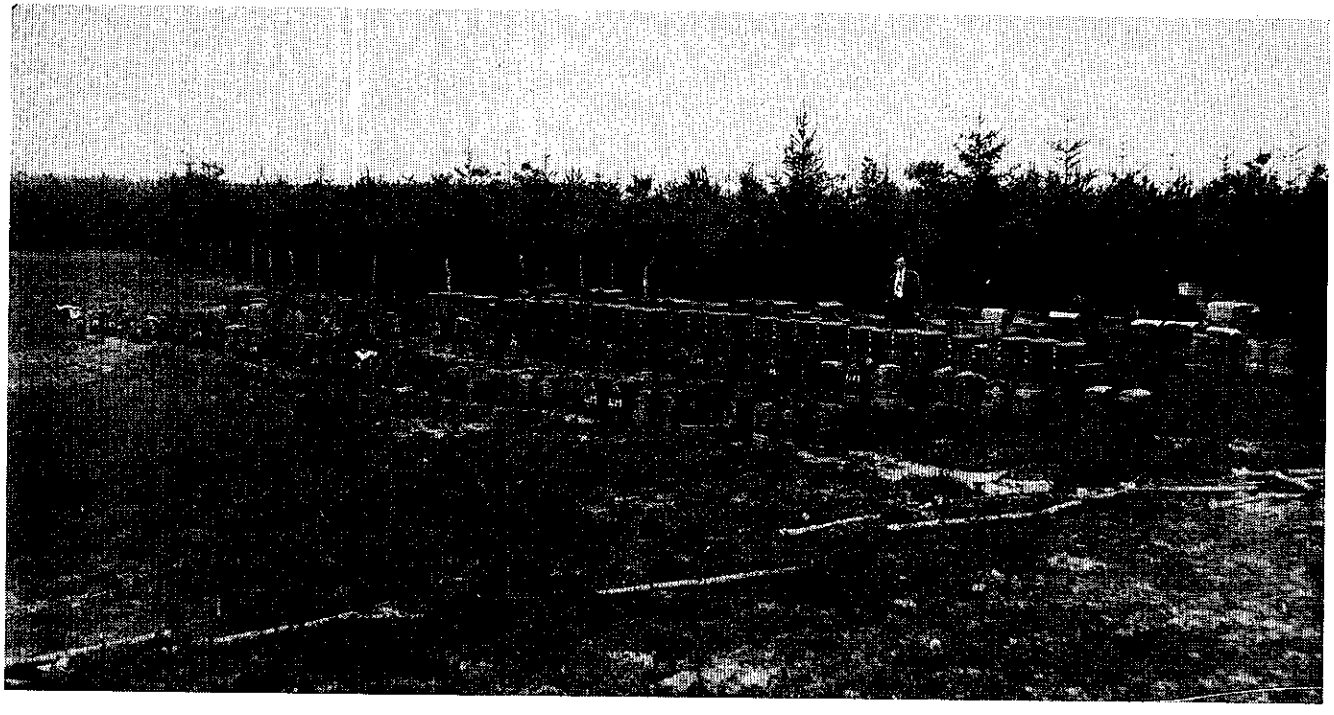

Jan J. Mulder mit de bi'jen op 'e heide bi'j de Compagnonsbossen in Appelsche.

Kaasten en körven van J. J. Mulder op 'e heide. De heideplaggen op 'e körf liggen mit de plagge naor boven en mit de heide naor beneden. De plaggen wo'n bruukt tegen et inwaeteren.

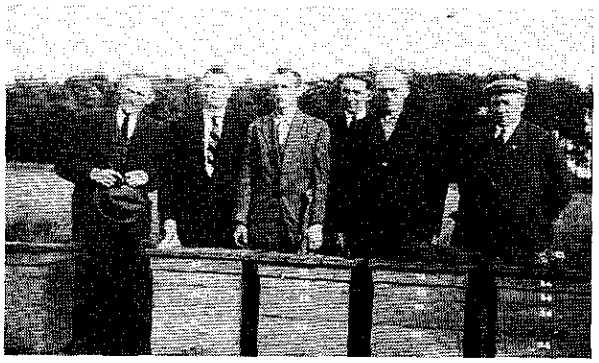

Twiede en dadde van links O. van Zanden en J. J. Mulder.

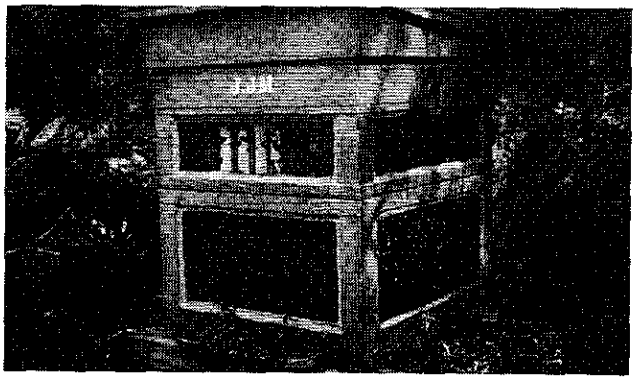

De waornemingskaaste van Jan J. Mulder.

Jan J. Mulder bi'j zien körven en kaasten op 'e heide bi'j de Compagnonsbossen in Appelsche.

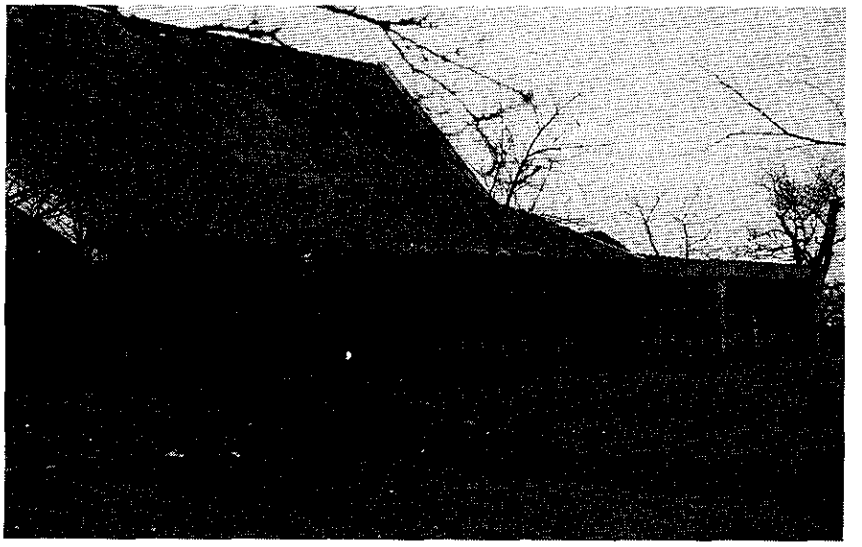

De bi'jestal van Jan J. Mulder aachter zien huus an de Vaort N.Z. 14 in Appelsche.

De kaasten van Jan J. Mulder op 'e heide aachter Appelsche.

Links Jan J. Mulder en rechts H. Leertouwer.

Thijs Merkuur mit zien dochter bi'j de körven.

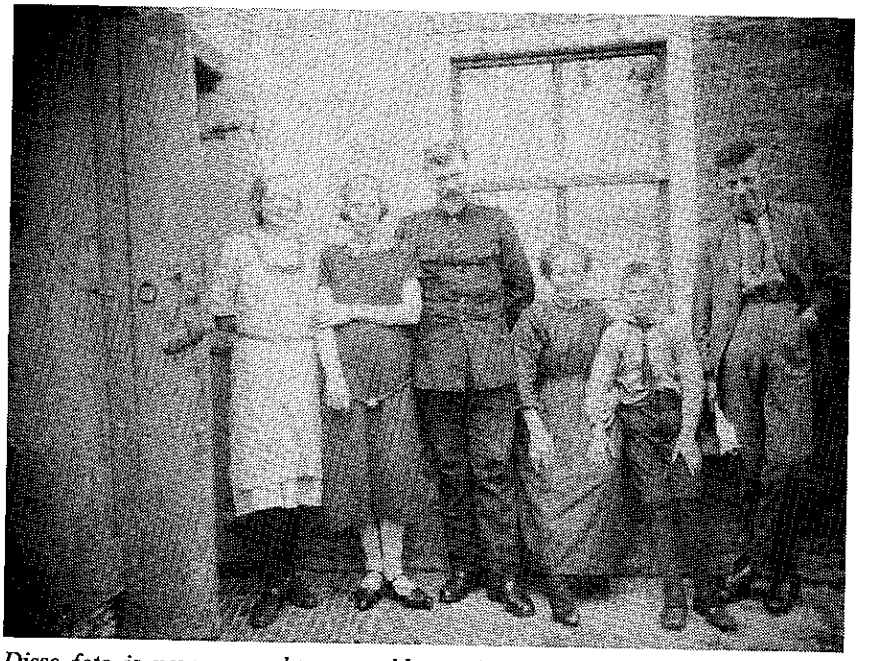

Disse foto is neumen aachter et oolde gemientehuus, waor as Thijs Merkuur woonde. V.l.n.r. et dienstmaegien A. Poutsma, Femmigje Merkuur, Thijs Merkuur, Jentje Merkuur-Visser, Hotze Merkuur en Willem Merkuur.

Thijs Merkuur

Merkuur wodde op 28 oktober 1879 in Boven-Kniepe geboren as boerezeune. Hi'j is op 78-jaorige leeftied wegraekt. As pelisieman kwam hi'j eerst naor Haulerwiek, hi'j wodde gemientelik veldwaachter. In Haulerwiek hadde hi'j al een peer körven mit bi'jen. Laeter wodde hi'j overplaetst naor Appelsche. Van de Hervormde Pasteri'je was een dubbeld huus maekt. Van 1920 tot zowat 1935 was hi'j gemientelik veldwaachter in Oosterwoolde en toegelieke bode van et gemientehuus. Hi'j woonde ok in et gemientehuus. De laeste jaoren was hi'j chef gemientelik veldwaachter. De kiender hadden niet zoveule belang bi'j de iemkeri'je. In Appelsche begon et iemkeren deur him wat op gang te kommen. Hi'j gong riegelmaotig naor de vergeerderings. Van 1943 tot 1950 het hi'j veurzitter west van de Iemkersverieninge. In die tied is d'r een protte wark verzet veur de verieninge en veur de iemkers. In Oosterwoolde hadde Merkuur de bi'jen bi'j Sjoerd Cats an de Weemeweg staon. Cats was sjefeur bi'j dokter Prakken.

Nao zien pensionering in 1935 kocht Merkuur een huus an de Snellingerdiek en bouwde daor een grote bi'jestal bi'j. Al zien tied spendeerde hi'j an de bi'jen. Hi'j hadde zowat 100 kaasten en ok nog inkelde körven. Hi'j hadde een protte gedoente mit aandere iemkers. Zien speciaole kammeraod was Leertouwer. Zien bi'jen gongen vaeke naor et koolzaod bi'j Ooldehove. Leertouwer was een goeie streuper en Merkuur zat him vaeke op et spoor, mar Leertouwer was him vaeke te liep of. Op een keer zat Merkuur weer aachter Leertouwer an. Leertouwer sprong in een sloot mit waeter en bleef inkelde uren in die sloot staon. Merkuur kon him mar niet vienen. Hi'j zag Leertouwer de hieltied over de kop. Ok hadde Merkuur him een keer spoord in de sni'j. Mar Leertouwer die een hoolten pote hadde, hadde die pote een slag dri'jd. En doe raekte Merkuur et spoor biester. Laeter kwam Leertouwer een protte bi'j de femilie Merkuur an huus en wodden d'r alderhaande streupersverhaelen opdist.

Doe Merkuur wegraekte het Atze Dijkstra et meerste kocht. Zodoende dat in de kollektie Dijkstra nog alderhaande materiaol te zien is van Thijs Merkuur.

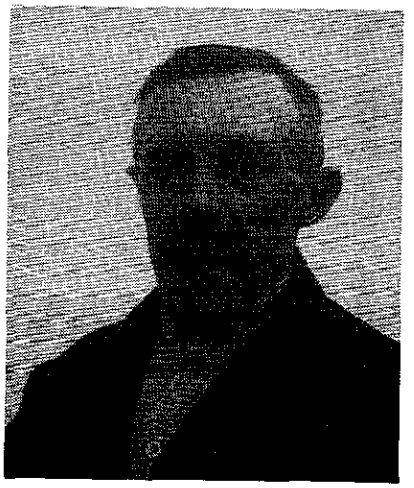

Harm Hageman.

De bi'jestal van Harm Hageman.

Harm Hageman

Harm Hageman is op 14 december 1885 geboren en wegraekt op 3 meie 1977. Hi'j was trouwd mit Martje de Boer. Zien heit, Gerard Johannes Hageman, was ofkomstig van De Smilde. Ze bin verveerd naor Haulerwiek en ze woonden in de buurt van et Witte Huus. Tegere mit zien heit het Harm Hageman lange iemkerd. Harm Hageman was een bekende verschiening onder de iemkers. Hi'j dee ok wel wark veur aandere iemkers die et aenlik wat te drok hadden. Hi'j wodde in hunnig of in oolde raot uutbetaeld, mar soms beurde hi'j ok wel een peer centen. Hi'j kocht ok wel hunnig en raot van aandere iemkers op. In 1914 reisde hi'j al mit de bi'jen naor et koolzaod. D'r gongen zoe'n vieftig körven op 'e bi'jewaegen. De körven wodden vaaste zet mit krammen, die Dermois maekte en die doe in die tied drie cent et stok kostten. Et jaor 1914 was trouwens een goed hunnigjaor. De körven weugen meer as 70 pond en de hunnig wodde veur 16 centen et pottien verkocht.

In 1954 verhuusden Harm en Martje naor Oosterwoolde, waor hi'j de laeste jaoren de bi'jen bi'j een omkezegger staon hadde, bi'j Gerke Hof. Hageman kon ok riemen en dichten en kwam op een brulloft nog wel es veur et bottien en hi'j bespeulde ok et schippersklavier.

Hendrik Tjassing

Hendrik Tjassing iemkerde mit körven en kaasten. Die stonnen in een bi'jestal in de appelhof bi'j zien huus in Langedieke tegen de klokkestoel over. Hendrik Tjassing was van jongs of an een echte jaeger en hi'j hadde een groot jachtveld. Hi'j kweekte ok maoden veur de visliefhebbers. De netuur zat hi'j vol van en daor heurden de bi'jen ok bi'j. Zien vrouw hulp ok mit et grote wark. Zi'j schepte de zwaarms en voerde de bi'jen bi'j et haast en bi'j de winter. Tjassing zat dan vaeke in et veld.

Hendrik Tjassing mit een volle körf mit uutbouwd raot.

Sander Veenstra

Saner Veenstra was timmerman van beroep. Hi'j hadde laeter een grote bi'jestal waor wel 40 kaasten in konnen. Hi'j iemkerde mit dubbele kaasten en acht raems. Mar doe al zien oolde moeren op 'e heide zwaarmen gongen, doe het hi'j zien kaasten vermaekt tot tien raems kaasten. Veenstra was sekuur mit et iemkeren. Hi'j woonde in Oosterwoolde, mar doe Oosterwoolde him uutbreiden gong, het hi'j zien bi'jevolken inkot.

Sander Veenstra.

Hendrik Tjassing doende om een zwaarm te scheppen.

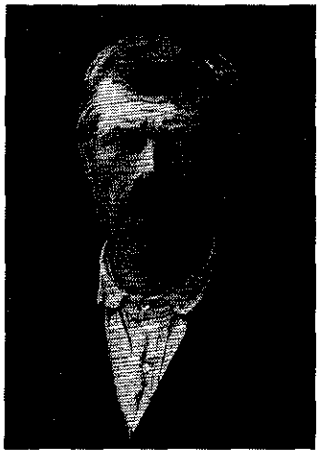

Geert Tjassing iemkerde op 'e Fochtel.

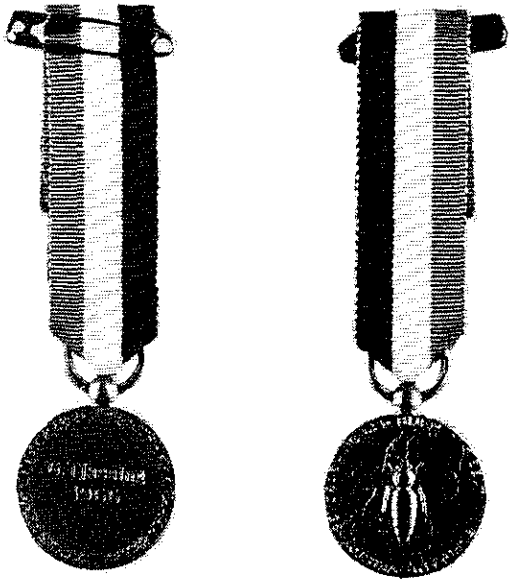

De medallie die Geert Tjassing in 1966 kreeg veur zien aktieve lidmaotschop van de iemkersverieninge.

Geert Tjassing

Geert Tjassing is geboren op 6 mei 1890 en was trouwd mit Hiltje Betten. In de eerste jaoren van heur trouwen woonden ze op 'e Haule. Laeter bin ze verhuusd naor De Knöl. Ze hadden daor een klein boerespullegien. Daor bin ze ok mit de bi'jen begonnen.

Geert Tjassing het de bi'jen van zien heit overneumen, doe die et niet meer doen kon. Hi'j nam ok nog wat volken over van Jacob Veenstra. Geert maekte zels zien eigen kaasten, mar et biezundere was dat hi'j ok strokaasten maekte naor eigen ontwarp. Hier wodt now nog in iemkerd. Geert Tjassing en Jacob Veenstra weren goeie bi'jevrunden. Ze maekten mit 'n beidend körven en strokaasten. Die strokaasten deden de bi'jen et goed in. Ze weren dan waarm in de winter.

Hendrik Leertouwer en zien vrouw Renske Woudhuizen.

Hendrik Leertouwer links in de bi'jestal mit iene van zien Amsterdamse klaanten.

Hendrik Leertouwer

Ien van de bekendste Stellingwarver iemkers is Hendrik Leertouwer van Appelsche. Een man die altied in et veld te vienen was. En zoas et zo vaeke gong mit Stellingwarvers: een goed streuper! In 1915 ontdekt hi'j in de Appelschester bos een zwaarm. En die wodt tegere mit Cornelis de Haan schept. Vermoedelik is dit et begin west van zien iemkeri'je. In 1916 is hi'j lid wodden van de iemkersverieninge. In 1966 kreeg hi'j daoromme de goolden medallie. Hi'j woonde eerst an de Boerestreek. Al veur de oorlog beschikte hi'j over een ni'jerwetse kaaste-iemkeri'je. Hi'j verkocht doe al hunnig in de raot naor Hollaand. In die tied brocht dat goed geld op. Mar hi'j hul ok altied nog een peer volken in körven. Laeter verhuusden ze naor de Boslaene (hoeke Drentseweg). Hi'j bouwde daor een ni'je en nog grotere bi'jestal.

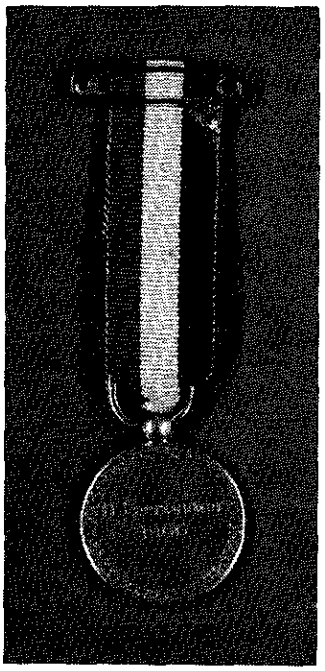

De medallie van Leertouwer veur zien bestuurslidmaotschop van de iemkersverieninge en veur zien aktieve bi'jdrege binnen de verieninge.

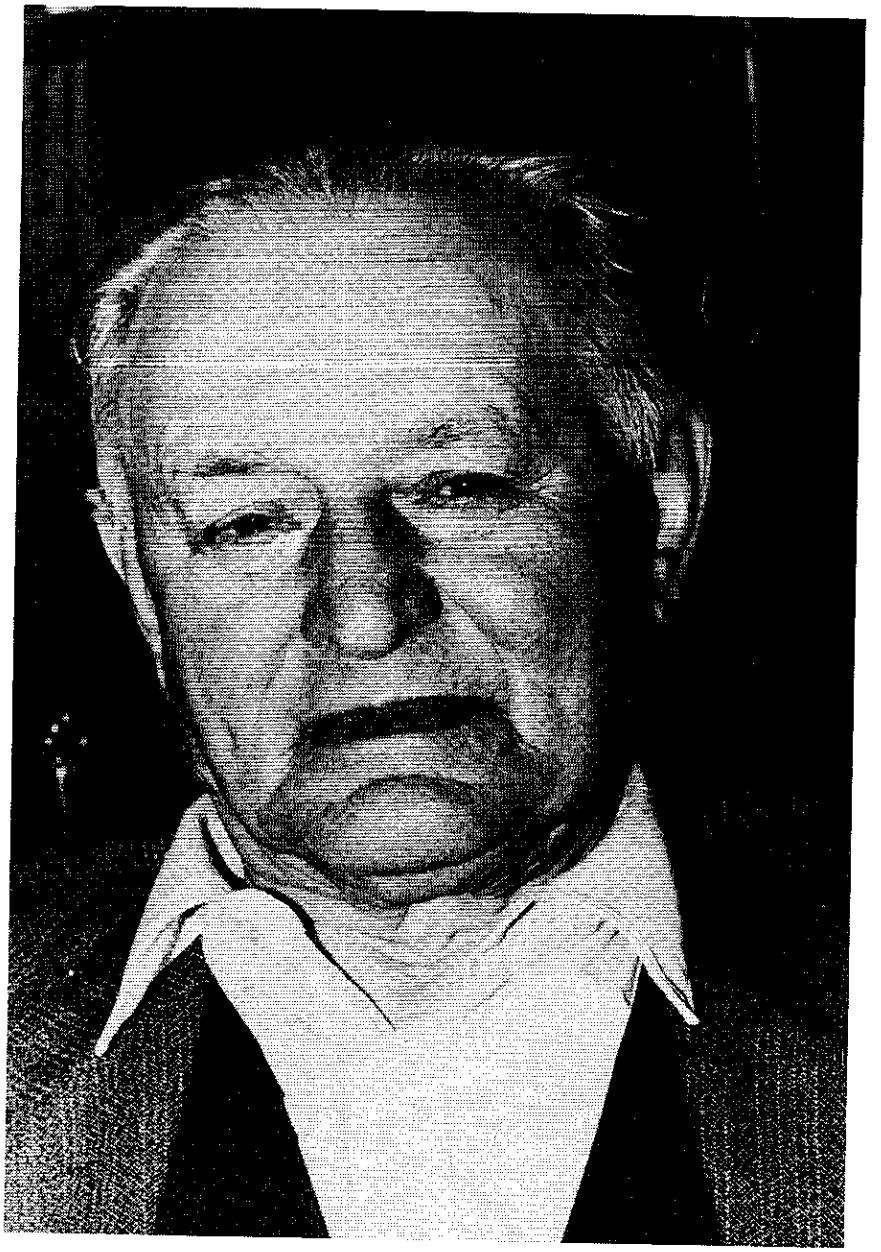

Hendrik Baron.

Hendrik Baron

Baron is op 9 jannewaori 1902 in Oold-Appelsche geboren. Hi'j hadde tegere mit zien heit in Oold-Appelsche een boerebedrief mit vee en bouw. Doe Baron 25 was, kocht zien heit een bi'jestal mit 10 volken van Hendrik de Vegt van Langedieke. Hendrik Baron mos him d'r mar mit redden. Wietse de Boer uut Oold-Appelsche was zien leermeester. Omreden et drachtveld groot genog was, wodde d'r niet mit de bi'jen reisd. De bi'jen vleugen op heide, boekweite, klaover en op wilde drachtplaanten.

In et laest van augustus wodde de hunnig uut de körven haeld. De volle körven wodden op 'e kop zet. De vlieggatten wodden dichte stopt. D'r kwam een lege körf bovenop mit klemmen vaastezet. En dan wodde d'r klopt. De keuninginne en de bi'jen gongen dan naor boven. De ni'je körf wodde weer op et oolde plak zet. Et haantienvol bi'jen dat aachter bleef, wodde d'r uut zweveld. Dan kon de hunnig uut de körf breuken wodden. Wietse de Boer die hadde een passe. De hunnig was veur eigen gebruuk en ze verkochten et overige in de omkrieten. In die tied wodde d'r nog niet voerd mit suker en mossen de bi'jen hadde an de slag veur heur winterkost. Ze wodden een haantien hulpen deur twie volken bi'j mekaander te doen. De keuninginnen mossen mar uutmaeken wie as de starkste was. In 1934 verhuusde femilie Baron naor Else.

Baron nam de iemkeri'je nao et wegraeken van zien heit hielendal over. Hi'j kochte zien eerste hunnigpasse veur om-en-de-bi'j f 20,-- en de opbrengst was gemiddeld zoe'n 300 à 400 pond. In de jaoren 1945-1950 was de iemkeri'je et grootste opzet. Hi'j was lid wodden van de Iemkersverieninge, ie mossen lid wezen, aanders koj' gien goedkope suker kriegen. Baron begon doe zien hunnig uut te venten in omliggende plakken. Hi'j verkocht de hunnig veur een kwattien et pottien. Zien vrouw Maaike verkocht de hunnig an huus. Suker en hunnig veur eigen gebruuk inbegrepen bleef d'r zowat honderd gulden jaors netto over. Baron reisde niet mit de bi'jen. Et veld was groot genog. Hi'j is altied körfiemker bleven. Doe de boerderi'je votgong is d'r een grote boeldag west en doe bin de bi'jen en de iemkersmateriaolen ok verkocht.

Albert van der Duin an et körvevlechten veur zien husien in Raevenswoold.

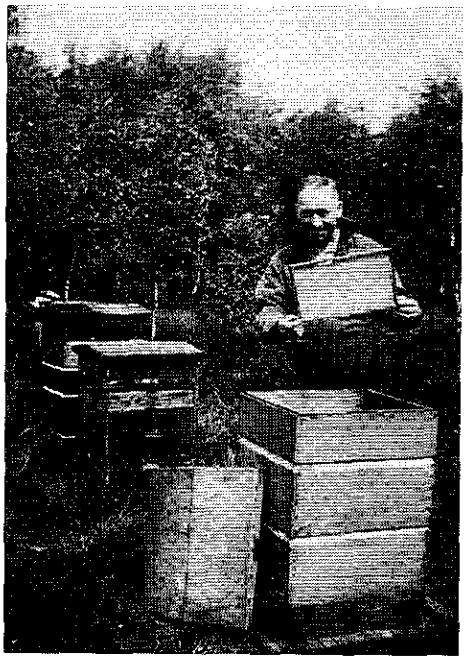

Van der Duin doende mit et inrichten van een kaaste. Hi'j hoolt een raempien mit keunstraot in de hanen.

Albert van der Duin

Albert van der Duin is geboren op 18 meie 1903 en hi'j woonde mit zien vrouw Egbertje Bijmholt in Raevenswoold. Now wonen ze in Liwwadden. Ze kun beide ommeraek vertellen. Van der Duin kocht veur f 5,-- een volk in een körf van Wijtze van Vondel. Van Vondel was ok zien leermeester. In dat eerste jaor (1917) maekte hi'j d'r twie volken van. Hi'j haelde d'r een zwaarm of. Bi'j de haast weug elk 78 pond. Hi'j het de eerste jaoren körf-iemkerd en sund 1919 warkte hi'j mit kaasten naor et Stellingwarfs medel. Deur et wark gongen ze ververen naor Hengelo. Et holen van de bi'jen kwam op et twiede plan. Zien bruur Jan nam tien kaasten veur tien gulden et stok over doe zi'j ververden. Jan van der Duin was timmerman bi'j et sannetorie in Appelsche. De geneesheer-directeur Dr. Geerts wol ok geern bi'jen in de tuun van et sannetorie, dat die kocht weer twie kaasten van Jan.

In 1926 kwammen Albert en Egbertje weeromme in Raevenswoold an de dadde wiek. Dr. Geerts hadde et nocht d'r zeker weer of, want Albert kon die twie kaasten wel weer kopen. En zo staorigan wodde et weer uutbreided. Hi'j timmerde de kaasten zels en nao een peer jaor hadde hi'j 35 kaasten. De hunnig wodde via bakker Gerke Hoekstra verkocht an Mellona. De bakker iemkerde trouwens ok.

Van der Duin veerde dan in de naozommer mit zien praem van de eerste naor de twiede wiek en dan naor de dadde wiek. Alle iemkers konnen dan heur hunnig inleveren. Nao ze weugen te hebben gong et op Bakker Hoekstra an, waor Mellona et weer weghaelde. Vlak veur de oorlog breidde et tal volken him uut tot zestig. Van der Duin is beroepsiemker wodden. Laeter nam hi'j ok et hunnigkopen van Gerke Hoekstra over en Mellona kwam rechtstreeks bi'j Van der Duin. Op vaaste tieden kwam Mellona de hunnig ophaelen. De kleine iemkers konnen heur hunnig dan bi'j Van der Duin brengen. Hi'j keurde ze op kwaliteit en soort. Heidehunnig was rose van kleur en klaoverhunnig wit. Mellona maekte vaeke de opmarking: As Van der Duin gien hunnig het, hoeven we et bi'j de aanderen ok niet te perberen.

Et iemkeren hebben Van der Duin en de vrouw altied tegere daon. Mit Wijtze van Vondel reisde hi'j naor et koolzaod in de poolder. As d'r dan sproeid wodde, mossen de kaasten sleuten wodden. In de zwaarmtied moj' ok oppassen en ie mossen de hunnig in de gaten holen. In die tied leefden Albert en Egbertje in een tentien bi'j de bi'jen. Ze nammen de kokeri'je mit.

Van der Duin het een protte jonge en beginnende iemkers opleided. Hi'j hul d'r gien iemkersgeheimen op nao. In 1967 wodde hi'j veurzitter van de iemkersverieninge. Hi'j was dat tot 1974. Tot 1985 hebben Van der Duin en de vrouw bi'jen had, mar vandaege-de-dag missen ze heur bi'jen nog slim.

Hendrik Dermois veur zien bi'jestal mit een volle körf mit uutbouwd raot in de hanen.

Hendrik Dermois

Hendrik en Maaike Dermois hebben een groot pat van heur leven in de oolde smederi'je an de Norgerweg in Haulerwiek woond, waor zien heit vroeger ok iemkerde. Op jonge leeftied iemkerde Hendrik al mit zien heit. Hi'j is op 13 december 1903 geboren. Mit bruur Frederik warkten ze in de smidse. In en om Haulerwiek weren verscheiden iemkers aktief. Dat in de smidse zatten vaeke meensken over de iemkeri'je te vertellen. Ok maekten ze ark veur de iemkeri'je. Doe de heit van Hendrik op hoge leeftied stopte mit iemkeren, nam hij et over. Hendrik gong niet mit de bi'jen reizen, zoas zien heit altied daon hadde. Dat kostte him tevule tied. Hooguut gongen de bi'jen es naor de heide. Hendrik iemkerde mit rondekörf-kaasten, mar heufdzaekelik mit de boogkörf van stro. Veur de oorlog hadde Hendrik zoe'n zestig volken, dit gaf naost et daegelikse wark een hiele drokte. Om niet al te vule volken op te zetten, wodde een pat ofzweveld. Dat wodde daon deur een gat in de grond te maeken, daor kwam een branend zwevelstokkien in en dan kwam de volle körf daor weer boven op. De aandere körven wodden ommeklopt dit weren de ni'je opzetters. De volle körf op 'e grond, de lege d'r bovenop. Die wodde op een kiere zet en dan begon et kloppen. Mit zo now en dan wat rook blaozen onder in de körf. As et volk in de lege körf was, wodde dat weer ofschud op een zwatte doek. Dee blieken dat d'r eigies op laggen, dan was et zeker dat de keuninginne d'r ok bi'j was. De hunnig wodde per vat an de Joden verkocht. In de oorlog kwam d'r een grote veraandering in de iemkeri'je. D'r was een meldplicht en et tal bi'jevolken mos opgeven wodden. D'r was mar een betien suker en die was duur. En ie mossen lid wezen van de iemkersverieninge. In 1943 verkocht Hendrik dattig volken an Kok, die doe in de Blauwe Bos woonde. De volken kwammen de winter niet deur.

Nao de oorlog begon Hendrik weer volop te iemkeren, mar deur de grote drokte in de smidse bleef d'r te min tied over om de bi'jen te verzorgen. Doe wodde Harm Hageman inhuurd en hi'j verzorgde de bi'jen. Hi'j hadde een slinger en een passe. Van de hunnig die past wodde, bleven hunnigkoeken over, die uutkookt wodden. De zuvere was wodde d'r ofschept. En daor wodde schoepoets en wriefwas van maekt. En van de overbleven hunnig in de raoten wodde mede maekt. Omreden et drok was in de zwaarmtied stonnen overal in de tuun körven en kaasten om zoveule meugelik zwaarms op te vangen.

Hendrik iemkerde mit de bekende iemker Blink uut Ien-West en mit Harm Hageman uut Haulerwiek. Hi'j las et "Groentje" wel. Hi'j het altied een beginnend iemker ommenocht an een bi'jevolk hulpen. Mar ieder kreeg en krigt ok raod van him as ze him om hulpe vraogen. Ok al is hi'j staorigan op hoge leeftied, hi'j iemkert nog de hieltied. Ok veur et bestrieden van een wapsenust komt Dermois nog in et geweer.

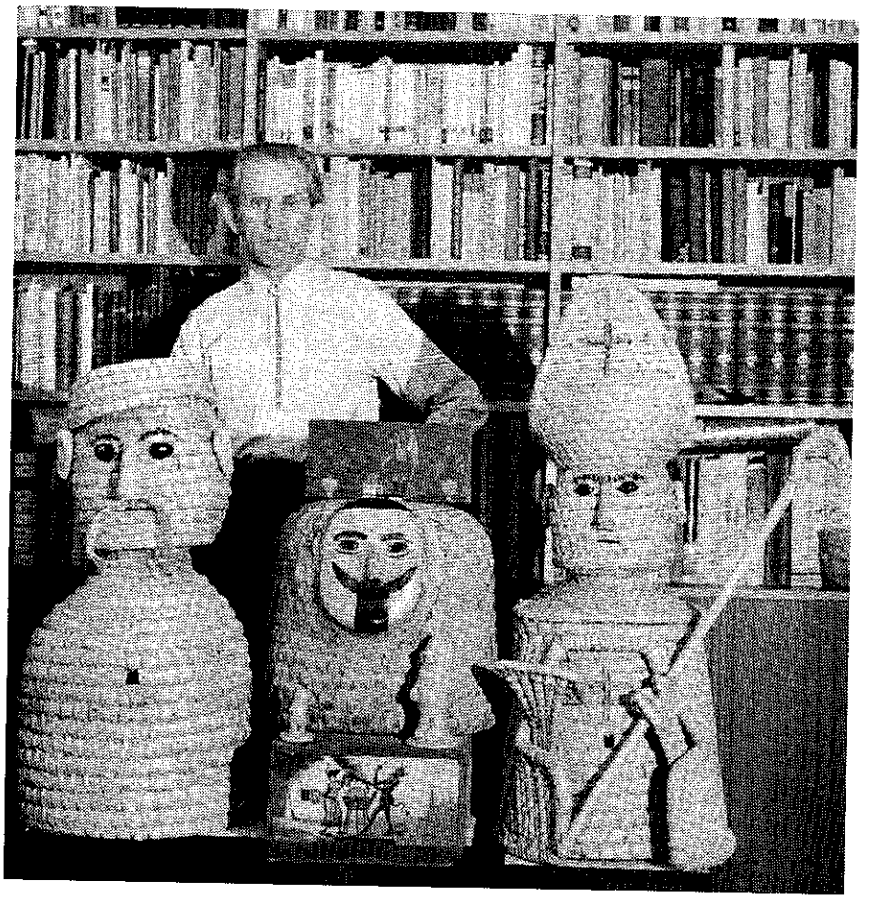

Atze Dijkstra bi'j zien biebeltheek mit bi'jeboeken. Op 'e veurgrond v.l.n.r. de Veluwse körf, de Luneburger bankörf en de Ambrosiuskörf (Christelike variaant).

Atze Dijkstra

Atze Dijkstra wodde geboren op 'e Tienje op 13 oktober 1912. Zien oolden verhuusden nog al es een keer. Zien legere schoelejaoren brocht hi'j deur in Beetgummermeule, Sybrandaburen en Mildam. Van dat laeste plak uut gong hi'j naor de Ambachtsschoele in Et Vene. Hier wodde hi'j opleid tot metaolbewarker. Zels wol hi'j liever varver wodden, mar zien schoelemeester vun him daor te knap veur. Veur de Twiede Wereldoorlog het hi'j as metaolbewarker in Et Vene warkt. In de crisisjaoren het hi'j ok wel warkeloos west.

In die tied het zien femilie op zien anraoden et pension "All American" - Boerestreek 2, Appelsche - kocht. Et wodde een femiliebedrief. Et gebouw, dat al een posien leeg staon hadde, is deur een Hollaanse Amerikaan zetten laoten. Hi'j het d'r nooit woond. D'r lag een grote tuun bi'j.

Atze Dijkstra is in de crisistied uut liefde veur de netuur in et algemien mit iemkeren begonnen. Hi'j het de oorlogstied deurbrocht in Appelsche. De mooie zommers van die jaoren smeten een protte hunnig op. Dat was een goed ruilmiddel om an eten te kommen en et de gaasten van et pension zodoende naor de zin te maeken. An de beplaanting van de tuun - veur de iemkeri'je van belang - besteedde hi'j de neudige andaacht.

Nao de oorlog bin zien oolden wegraekt, et pension gong over naor een zuster van Atze. Atze verhuusde naor Oosterwoolde. De iemkeri'je wodde staorigan zien vak. In 1936 was hi'j lid wodden van de iemkersverieninge.

Al vroeg was hi'j uut aende zet mit et lezen van vakliteratuur. Dat het hi'j daon tot an et aende van zien leven. Hi'j las niet allienig Hollaanse vakliteratuur, mar ok Duutse en Ingelse. De kennis van vremde taelen het hi'j himzels anleerd. Hi'j was niet inkeld passief mit die taelen an de gang, mar ok aktief. Et laeste bruukte hi'j veural in verbaand mit zien verzaemelwoede.

Nao de oorlog is hi'j an et wark gaon mit et maeken van een diaserie over de iemkeri'je. An disse riegel dia's het hi'j altied deurwarkt. Daor kwam an et aende van de vieftiger jaoren uut vot dat hi'j veur iemkers- en vrouwludeverienings lezings hul. Veur et grootste pat dee hi'j dat in Frieslaand, Grunningen, Drenthe en Overiessel. Ien keer het hi'j een lezing hullen veur de iemkersverieninge in Bennekom, waor ok deskundigen van de Laandbouwhogeschoele uut Wageningen bi'j weren. Et wodde een interessaante discussie. Dijkstra zette ok praotaovens op touw.

Atze Dijkstra kon ok goechelen en hypnotiseren. Daor het hi'j de gaasten van et pension in de oorlog vaeke mit vermaekt. In die tied bin de Appelschester iemkers es naor de klei west. Muui nao al et gesjouw gaf Atze aovens in et pension een veurstelling van zien kunnen.

In 1955 haelde hi'j zien praktisch iemkersdiplome. Hi'j gaf vaeke iemkers- en

V.l.n.r. Abele van Vondel en Atze Dijkstra.

De iemkers W. van Helsdingen uut Blesdieke, Arie van Lavieren uut Liwwadden, Folkert Roorda, Abele van Vondel en Atze Dijkstra uut Oosterwoolde op 'e bi'jemark van Veenendaal (foto Rein Heij).

strovlechtcursussen an jonge iemkers. Zien hunnighaandel - die kwam in et pension al van de grond - breidde him staorigan uut. Hi'j hadde een hoop vaaste klaanten, die him trouw bleven in goeie en in minne jaoren. Hi'j warkte mit foolders. De hunnig wodde ok over de post en mit Van Gend en Loos verstuurd. Hi'j kocht ok wel butenlaanse hunnig in. Et begin van zien verzaemeling stamt van 1960. Sund 1980 is de kollektie as iemkeri'jemuseum "Apiculturama" opneumen in et Groot Museumboek en in de officiële list van de Staotsuutgeveri'je. Hi'j kreeg in de Stellingwarven spullen van oolde iemkers. Via kontakten uut de vakliteratuur kreeg hi'j ok spullen van de Luneburger heide. Deur zien schrieven in vremde taelen wodden de kontakten de hieltied groter. Et terrein wodde brieder en zien verzaemeling internationaol. Hi'j bezocht et internationaole congres van de wereldiemkersverieninge "Apimonda" in Athene in 1979. Veur al zien wark het Atze Dijkstra alle viere de spelties kregen, die d'r in de iemkeri'je te vergeven binnen.

In 1986 kende de Verieninge tot Bevoddering van de Iemkeri'je in Nederlaand him in verbaand mit zien vieftigjaorig lidmaotschop de zeskaantige goolden erespelde toe. De iemkersverieninge Oost-Stellingwarf zette him in et zunnegien. Van de zusterverieninge West-Stellingwarf kreeg hi'j een prachtige oorkonde. Naost disse verieninge weren bi'j et feest ok nuugd de Verieninge tot Bevoddering van de Iemkeri'je in Nederlaand en de subverieninge Jubbege. Atze Dijkstra het mit zien enorme kennis van de iemen duzenden aanderen daor rieker deur maekt. Verscheiden keren verzorgde hi'j lezings. Atze Dijkstra was al inkelde jaoren ziek, zien wilskracht en deurzettingsvermogen hullen him op 'e bien. In zien jubileumjaor is de beroepsiemker Atze Dijkstra op 10 juli op 73-jaorige leeftied wegraekt. Veur de kollektie wodt op et heden naor een aander onderkommen zocht. D'r wodt docht an et te stichten Rotancentrum in Noordwoolde. Op disse meniere blift et ark toch nog in Stellingwarf.

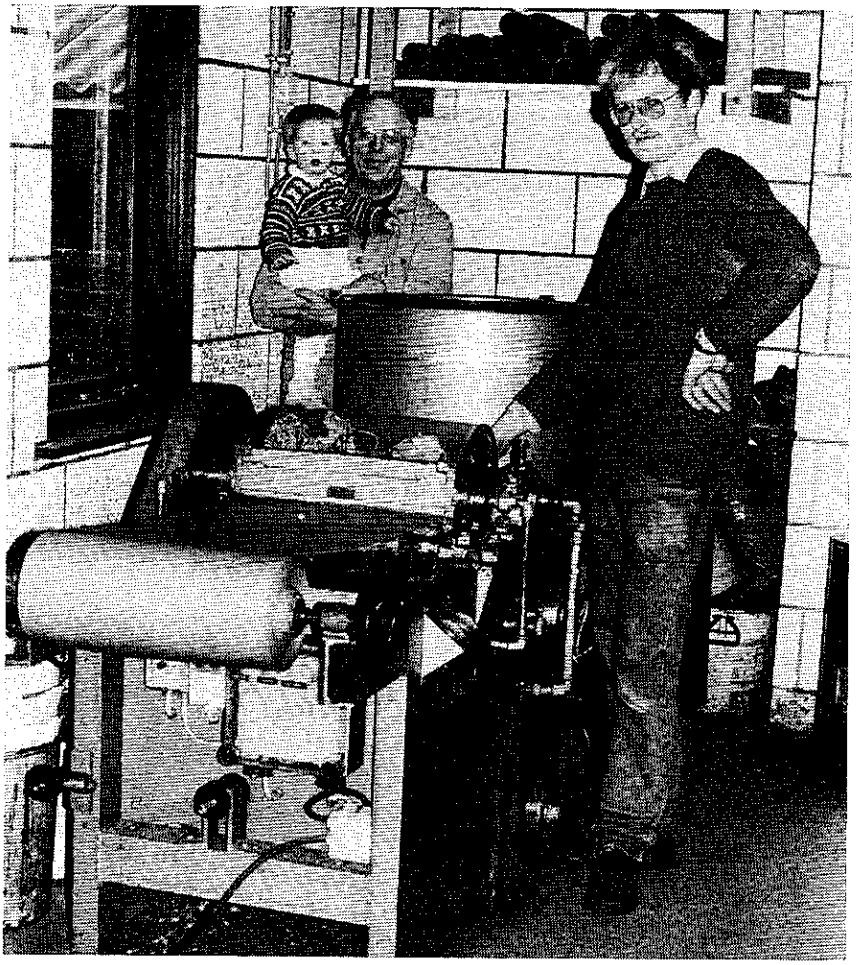

Tjietze van Dam mit de kleinzeune op 'e aarm. Hendrik van Dam bi'j de mesiene die keunstraot maekt.

Tjietze van Dam: "Ik bin d'r in geboren."

In de wereld van de iemkeri'je kuj' niet om him henne. Alle Stellingwarver iemkers kennen him. We praoten mit Tjietze van Dam. Tegere mit zien zeune Hendrik voert hi'j een florissaant bedrief in Jubbege onder de naeme Firma H.T. van Dam en zeune. Zien reklamespreuk is: "Meer as 60 jaor in dienst van iemkers en bi'jen".

Een prachtig femiliebedrief dat ok in de toekomst in hanen blift van de femilie Van Dam. Et ienige bedrief in Nederlaand dat et op disse meniere anpakt. Niet alliend een streekbedrief, mar een zaeke mit internationaole betrekkings. Van Dam voert onderdielen uut Frankriek, Ingelaand, Duutslaand en Oostenriek in. Mar d'r is ok spraoke van uutvoer, mit naeme naor et Midden-Oosten.

Indrokwekkend is et aj' et bedrief van de Van Dams bekieken. Een grote timmerwarkplaetse waor een vaaste timmerman warkt. Daor wo'n veural de ni'je kaasten maekt, mar ok wel ripperaosies uutvoerd of losse onderdielen maekt. Veur et maeken van keunstraot is een appatte ruumte inricht mit mesienen. Et rokt d'r heerlik. Veur et bezuken van de bi'jemarken en veur et bezuken van de grote klaanten is d'r een uutgebreid waegenpark mit bestelwaegens mit anhangers. Netuurlik bin d'r grote opslagruumten en is d'r een mooie winkel waor aj' as pattikulier ok alles antugen kunnen.

Praoten mit Tjietze van Dam is een belevenis. Aj' al te nao anvraogen over bepaolde zaekelike angelegenheden dan geft hi'j gien aosem. Dan lacht hi'j mar wat. We hebben van doen mit een op en top zaekenman. Et is ok een hiele prestaosie om een hedrief op poten te holen dat levert an een groep meensken die niet meer beroepsmaotig iemkeren. Nao de oorlog was et nog even een posien een goeie bi'jverdienste, mar laeter wodde et al gauwachtig hobbywark. De iemkeri'je was vroeger vaeke een bi'jverdienste van de boeren. Ze hadden een 20 tot 30 körven. D'r was doe nog volop heide. Van Dam was ok in de Stellingwarven de leverancier van iemkeri'je-artikels.

Zels het hi'j ok nog een bi'jestal. Hi'j zol laeter geern wat meer tied hebben willen om d'r een soorte medelstal van te maeken. Hi'j is nog te drok bi'j de zaeke betrokken. Een zaeke daor de hiele femilie altied aachter staon het. Ok Van Dam zien vrouw Johanna. Vrouw Van Dam komt van Riesberkaampen en praot Stellingwarfs. Dat maekt et veur oons extra vertrouwd.

De pake van Tjietze van Dam hadde vroeger ok al bi'jen. Die hadde in Ingelaand warkt in de turf en daor was hi'j in de kunde kommen mit et holen van de bi'jen. Laeter, doe hi'j weeromme was, het hi'j naost wat boerkeri'je altied bi'jen had. Mar et is Hendrik van Dam die in 1925 de basis legt veur de firma Van Dam. Hi'j begon as körvevlechter. Twie of drie körven daegs. Een ronde körf kostte doe f 1,30. Hi'j warkte zoe'n 10 uren daegs en hadde haost gien tied veur broodeten. Hi'j

Tjietze van Dam sr. geboren op 24 september 1870 en wegraekt in augustus 1960.

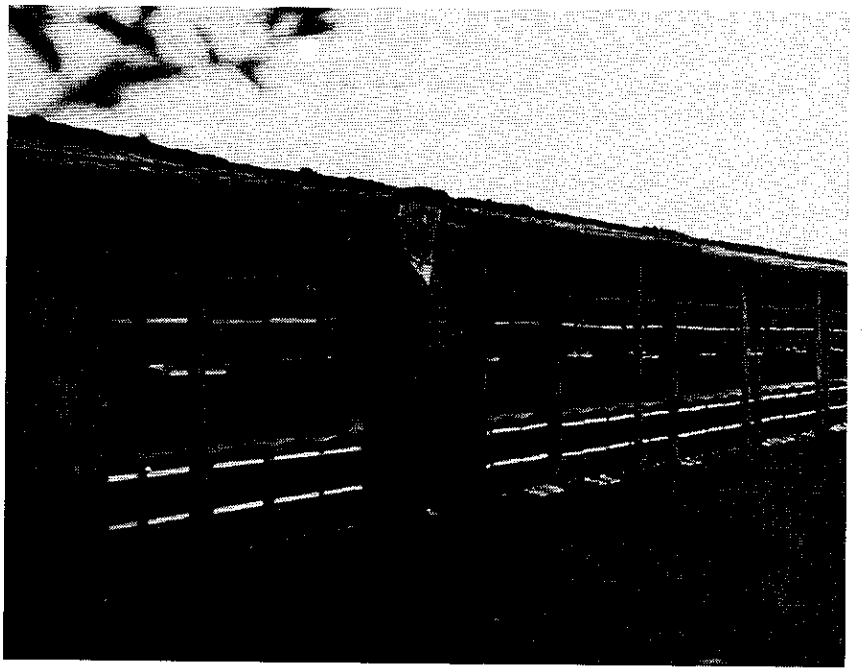

Hendrik van Dam bi'j de bi'jestal.

hadde d'r nog een koegien en een peer kiepen en zo bi'j. In 1926 trouwde Hendrik van Dam en woonde doe in Lippenhuzen. Vier jaor laeter gongen ze naor de P.W. Janssenweg in Jubbege. Doe nog een zaandpad. Tjietze wodde in 1927 geboren. Heit zette ok een hunnighaandel op. Hi'j kocht hunnig op, mar hadde zels ok zoe'n 60 volken. Hi'j leverde an pattikulieren en an winkels. Dat is vandaege-de-dag ok nog zo.

As kleinjonge hulp Tjietze ok al mit. In de oorlogsjaoren zat hi'j op 'e Ambachtsschoele. Heit wodde doe es ziek en nam Tjietze van schoele of. In die tied weren d'r al grote klaanten. Mese in Saantpoort nammen doe wel in ien keer 200 körven of. Hendrik van Dam betrok dan ok körven van thuuswarkers.

Staorigan is ok et maeken van keunstraot van de grond kommen. Vandaege-de-dag is dat veur een groot pat al mechaniseerd. Dat was een hiele investering, want ie moe'n netuurlik toch concurreren kunnen. Daegs moet d'r tussen de 300 en 400 kilo maekt wodden kunnen.

We vraogen Van Dam ok even naor de situaosie now. "De Varroa-mijt en de laeste zommers bin niet zo bevodderlik veur de iemkeri'je. Iemkers die op 'e oolderwetse meniere deurgaon willen (zonder bestriedingsmiddels) die bin op 'e duur heur bi'jen kwiet. De meensken die bewust an et iemkeren binnen, die blieven wel deur doen. De laeste jaoren bin slechte hunnigjaoren. Dan nemt et tal iemkers altied wat of. Et tal volken lopt ok een betien weeromme, mar de kwaliteit blift wel. Vroeger was et zo, dan gong de salpeterlatte onder de körf en wodden de bi'jen doodzwefeld. De zwaorste körven eerst. Een gat in de grond en zaand d'r over. Mar zo wodde wel de beste koe opruumd. Die körvevlechteri'je, dat was trouwens een mooi gezicht. D'r stonnen dan grote roggebulten naost huus en de rogge wodde döskt, wiels et stro mooi opbunnen wodde."

In 1965 het Van Dam et bedrief van zien heit overneumen. Hendrik van Dam het nog wel tot 1974 toe in et bedrief warkt. Tjietze van Dam zegt van himzels dat hi'j d'r in geboren is, mar Hendrik van Dam kon tot dat hi'j wegraekte in 1974 et bedrief nooit hielendal loslaoten. Dommiet komt de tied dat ok Tjietze zien bedrief weer overdregen zal an zien zeune Hendrik. Terecht zegt hi'j: "Et zal me misschien wel muuite kosten, mar ik bin d'r wel een betien wies op dat ik zoe'n bedrief mit opbouwd hebbe en dat we et in femilie-hanen holen kunnen. En wie wet wil de jongste generaosie laeter d'r ok nog mit deurgaon. Dat zol ik et aldermooiste vienen."

Hopelik blift ok de kommende jaoren de keurig verzorgde prieskraante van firma H.T. van Dam en Zn. in de busse valen. En de meerste iemkers uut oonze omkrieten zullen riegelmaotig een tochien naor Jubbege maeken blieven om heur materiaol an te vullen of te vervangen.

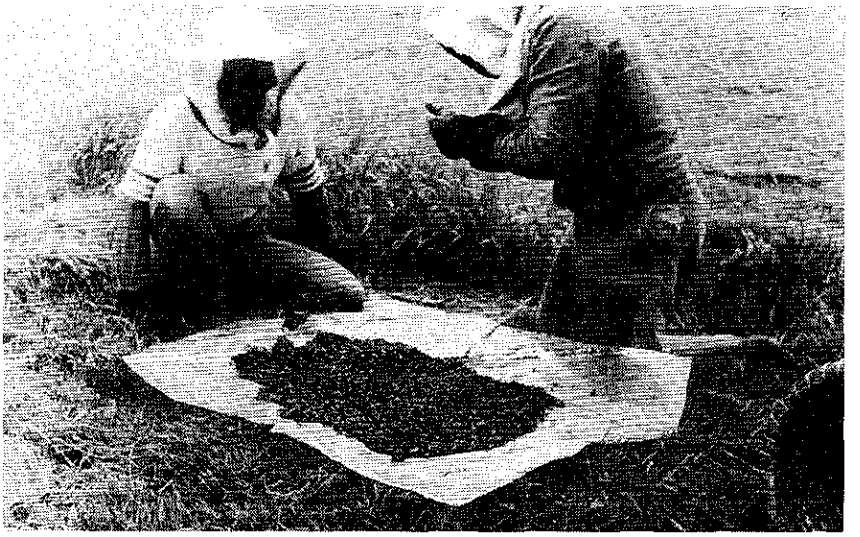

Sake Heeroma het een veurjaorszwaarm schept. De keuninginne wodt d'r uutzocht en de zwaarm wodt weeromme zet op 'e kaaste, waor as ze uutkomt en waor as de jonge keuninginne nog in zit. De oolde keuninginne die zwaarmen gong wodt dood maekt.

Siep de Jong uut Appelsche geft instrukties an zien zeune. De Jong is doende mit et beroken van de kaaste mit de blaosbalge.

Sake Heeroma

Sake Heeroma is in 1930 geboren en gruuide op tussen bekende iemkers as Harm Betten, Alle Knol, Germ de Jong, Hendrik Schurer en die mannen. In 1958 is hi'j pas mit iemkeren uut aende gaon. Hi'j begon mit een zwaarm die hi'j in een pereboom vlak bi'j zien oolderlik huus vun.

Alle begin is muuilik en zeker bi'j et iemkeren, dat dit eerste volk kwam de winter niet deur. Zien zwaoger Sietse Zwart hulp him in et veurjaor van 1959 an twie bevolkte kaasten. Sund die tied kan hi'j et iemkeren niet laoten. Op 'e foto is Sake doende om mit een leerling-iemker uut een zwaarm de keuninginne te zuken en om him dan weeromme te zetten in de kaaste, waor de zwaarm ofkommen is.

Abele van Vondel

In 1976 is Van Vondel (geboren 1933) uut aende gon mit et iemkeren. Van zien omke Sietse uut Hengelo het hi'j een kaaste bi'jen overneumen. Zien eerste onderricht kreeg hi'j van zien pake Wijtze van Vondel. Zien heit Joost van Vondel het ok een peer volken had, dat hi'j was niet bange veur de bi'jen.

Van Atze Dijkstra kreeg hi'j een oolde slinger. In 1977 kwammen de bi'jen goed deur de winter. Hi'j was wat laete begonnen mit invoeren, mar hi'j kreeg toch nog zoe'n twintig pond hunnig. Doe zien eerste zwaarm d'r uutnaaide, hadde hi'j dat niet zo in de gaten, al hadde hi'j wel docht: Wat bin de bi'jen toch drok mit vliegen.

In 1978 gong d'r een cursus uut aende onder leiding van Atze Dijkstra. Daor deden Wim Sjouke, Siep de Jong, Coen Franzen en Gerrit W. de Boer ok an mit. De iemkersverieninge was wat in de versokkeling raekt en d'r wodde een ni'j bestuur keuzen, die de boel weer wat op poten zetten wol. Van Vondel was daor ok bi'j.

Laeter wodde Van Vondel ponghoolder. Staorigan hadde hi'j zien eigen bi'jestal uutbreid tot 24 kaasten. Onder zien leiding gaon de iemkers now weer naor et fruit en naor et koolzaod. Dat et reizen mit bi'jen niet altied over rozen gaot, dee blieken op iene van de reizen naor et fruit. Een stokmennig iemkers vertrokken uut Oosterwoolde richting de Betuwe. Morgens om vier ure leut Abele zien auto et wat zitten, hi'j kon de anhanger niet meer trekken. Een grote rookwolke en ja heur: een lekke baand. De dubbele riegel kaasten mos overlaeded wodden. Ja, zo hej' alderhaande akkevieties. Mar daor blieven laeter vaeke mooie verhaelen van over.

HEUFDSTOK III

BI'JEN EN DRAANK

een verhael van Wube Lamers van de Kuunderwal

Zoe'n vuuftig jaor leden woonde d'r in de buurt van de Kuunder Onlanen, bi'j De Kuunder en Ooldemark omme, een zekere Jouk Alberts. Hi'j hadde een hieleboel bi'jevolken, en hi'j hadde ok boerkeri'je. Jouk ston bekend as een betoefd bi'jker. Et moet daor wemeld hebben van de wilde bloemen in de onlanen, dat hi'j hadde een beste stee veur zien bi'jen. Mar as et begin augustus was wol hi'j nog mit de bi'jen naor de heide en mos hi'j d'r mit naor Drente. Die tocht wodde grif onderneumen, want de heidehunning was eigenlik de beste en de lekkerste hunning.

Aovens doekten Jouk en zien twie maoten de körven op en laedden ze op de waegens, die ze daor appat veur hadden. Bi'j de naacht ondernammen ze de aeventuurlike tocht naor de heide. Et weren doe zaandwegen en die weren niet altied lieke best, dat kuj' begriepen. De tocht mit de bi'jen was een zwaore reize veur de peerden. Veur elke waegen leupen d'r twie en ze hadden nog een peerd as reserve mit. De reize verleup aorig goed. Mar hoe meer ze op 't aende van de reize kwammen, hoe luudruchtiger as Jouk wodde. De beide maoten hadden al gauw deur, dat Jouk stiekem een borreltien pikt hadde. Dat kon hi'j nooit laoten en meerstal had hi'j een flessien mitsmokkeld en pimpelde dat allienig stillegies op. Now moej' weten dat de bi'jen daor koegels lelk van wodden kunnen, dat haost gien iene imker bruukt draank bi'j de bi'jen. Jouk wus dat ok wel, mar hi'j was eigenlik een betien an de drank verslaafd en dan hej' et wel es dat et niet gaot zoas et moet.

Doe ze tegen de morgentied ankwammen, vermuuid en bezwiet, weren ze bliede dat ze nog mooi op 'e tied bi'j de heide weren, even veur de zunne opkwam. De waegens wodden oflaeded en de peerden een hiel aende vot brocht. De plaggies wodden gauw steuken en op elke körf wodde een omkeerde heideplagge legd veur et inregenen. Mar doe mos d'r nog wat gebeuren: de ielgatten mossen nog eupen maekt wodden. Dat was een kwaod kerwei. D'r wodde meerstal om pennegien-trokken wie et doen zol. Jouk trok et kotste pennegien... Hi'j dee de kappe omme en de pupe an en kreup aachter de körven langes en trok zo et mos uut de ielgatten weg. De maoten stonnen op een distaansie aachter de pollegies te kieken hoe dat gaon zol. Jouk, haandig as hi'j was, hadde al een hiele koppel körven los maekt. Doe begonnen de bi'jen, die deur et hobbelen op de waegen en de naachtelike tocht al niet zo lekker op de lever weren, de draanklocht te roeken, dat ze stroomden bi'j honderden Jouk bi'j de broekspupen en de mouwen in. Hi'j kon wel wat hebben, mar dit was him toch veuls te slim.

De maoten mossen eerst lachen, mar doe zaggen ze dat dit een stried op leven en dood wodden zol. Jouk zette et op een lopen en vleug deur de pollen om de koegels lelke bi'jen kwiet te raeken. Et hulp niks. Hi'j hadde een zwaarm om him henne en ze stakken him van alle kaanten in de bienen en aarms. D'r was mar ien ding dat him redden kon: et waeter! Gelokkig was d'r een briede sloot die slichtvol waeter ston. Jouk bedocht him niet meer en sprong d'r in. Hi'j gong zowat koppien onder. Doe scheuten de maoten toe en konvooiden Jouk naor een plakkien waor et veiliger was. Deur onder waeter te duken was hi'j de bi'jen kwiet raekt.

De beide maoten maekten et ere wark bi'j de körven daon. Jouk troffen ze laeter an bi'j de peerden en de waegens, spierlike naekend. Zien kleren had hi'j in de pollen te dreugen hongen in de zunne en hi'j pielkte de angels van de bi'jen uut zien vel. Doe hebben ze him wel een betien uutlacht. De bi'jgies kwammen in de bedering en gongen al op de heidebloempies. De mannen atten nog een broggien op en bekwammen now even. Et wodde 'n prachtige dag en Jouk trok de half-dreuge kleren weer an. Zo ondernammen ze de weerommereize. Jouk het laeter nooit weer een borrel anraekt. Hi'j hadde as betoefd bi'jker nog hiel wat leerd van de bi'jgies!

IN EN OM DE BI'JESTAL

een verhael van Wube Lamers van de Kuunderwal

D'r bin anwiezings dat d'r in hiel oolde tieden al bi'jehoolderi'je was. De prachtige kruken die vunnen binnen op 'e bojem van de zee, daor de kostbere nectar in vervoerd wodde, de greven van de farao's die een kruke vol hunnig mit kregen veur de reize naor wat nao oons komt, en zokke dingen meer, wiezen d'r wel op.

De bi'jen hebben ok een bescharmheilige. Et oolde verhael gaot over een poppien dat deur zien mem in een wiegien daele zet was in de tuun bi'j huus. Een grote zwaarm bi'jen kwam anvliegen en balde him in in de wiege van et kientien. Die lag rustig te slaopen, en deur et gezang van de bi'jen sleup hi'j zó vaaste dat hi'j niks vernam van de grote balle die boven zien heufien hong.

Mar de mem die es bi'j de poppe kieken zol schrok vanzels ommeraek, mar ze zag dat et kientien hielemaole niks gebeurd was gelokkig, en dat de bi'jen mooi doende weren om de raet an et waegentien vaaste te maeken en dus van plan weren om bi'j et poppien heur tente mar op te slaon. Et verhael gong deur et hiele laand en et poppien dat laeter bisschop wodde, wodde uutreupen tot bescharmheilige van de bi'jen; et wodde de heilige Ambrosius. In mooie bi'jestallen ston die heilige Ambrosius dan ok as körf uutbeeld, in de vorm van een puntige körf mit daor omme henne een maantel, een kop mit een mooie mijter d'r op en een staf. Dit alles prachtig vlochten van roggestro. Zoks hul dan in dat de stal behuded was veur alderhaande ziekte en ongemak onder de bi'jen. Hi'j wodde in de hoeke van de stal daele zet, zoe'n betien schieve en mit et gezichte over de riegel körven, zodat de heilige Ambrosius alle volken onder zien toezicht hadde. Die puntkörf zat ok meerstal nog een volk in. Mit de behaneling koj' de maantel en de mijter en de staf even ofleggen en zodoende d'r as een gewoon bi'jevolk mit omme gaon.

Zo weren d'r vule meer van die oolde gebruken. Ie moe'n wel weten dat d'r tieden west hebben dat hunning haost et ienigste zuutmiddel was en dat d'r dus an de bi'jehoolderi'je wel wat over te holen was. In oonze streken hadden een protte meensken de bi'jehoolderi'je d'r bi'j naost et boerken. Ik kan mi'j nog goed veur de geest haelen hoe 'k, as jonge aenlik nog, op 'e imkersverieninge "Oost-Stellingwarf en omstreken" was; een poze was Tjitse van Dam daor veurzitter van, een in mien ogen hiel biezundere man uut Hoornsterzwaog. Op zokke bi'jienkomsten wodden hiele mooie en biezundere dingen verteld, en ik vernam wel vaeke dat die oolde imkers graeg wel es wat an mi'j kwiet wollen. Sommige ere jongeren kregen die kaans minder, he'k wel es et idee had; krek as heurde de iene d'r meer bi'j as de ere.

As de bi'jen een protte winnen, dan bin ze lelk, dan kuj' d'r niet bi'j kommen. De iemker wodt in de zoemer deurgaons wel zoe'n honderd keer steuken; pattie wo'n zelden of nooit steuken, zoas mien vrouwe. De iemker wet: wie steuken is moet de

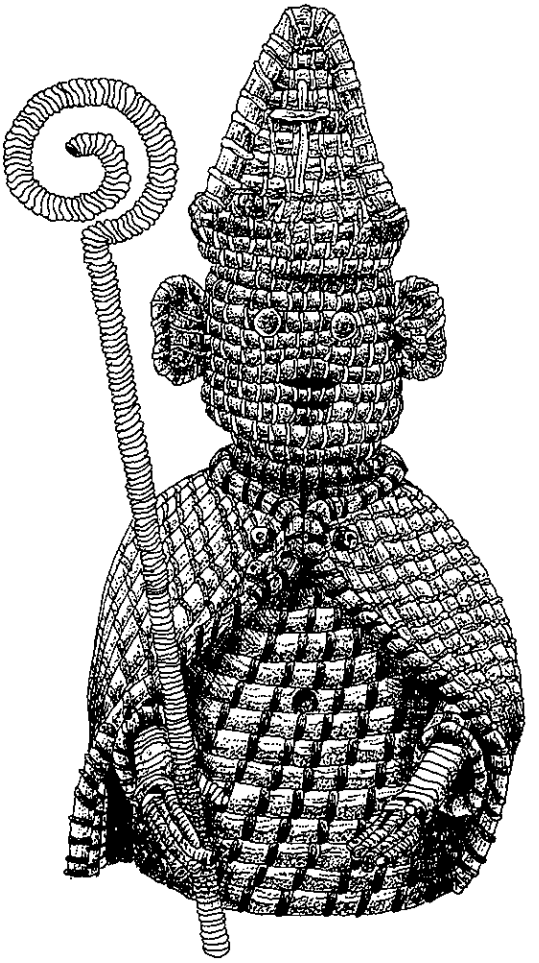

Ambrosius-körf.

angel d'r uut trekken, eers warkt et deur. De bi'jestal moet zindelik wezen, en de bi'jker moet schone wezen. Hi'j moet him niet wasken mit ziepe die rokt, mar mit sunlightziepe. De bi'jen kun soms slimme snuperig wezen: dan kommen ze op ranje en de bloemen in huus of. Soms wil de bi'jker wel es naogaon waor as de bi'jen henne gaon te winnen; dan roegel ie d'r wat boekweitebloem over henne, dan kuj' zien waor as ze zitten. Zo vien ik mien bi'jen soms bi'j Tronde in de weer.

Et bi'jgeloof speulde ok een grote rolle. Zo wodde bi'j starfgeval of trouweri'je in de familie et anzeggen nog lange daon, ok bi'j oons in de Stellingwarven. Dat is nog niet zo lange vot. Et gong ongeveer zo. Lao' we annemen dat d'r iene trouwen zol, zeg mar de dochter van de bi'jker. Dat mossen de bi'jen weten, dat heurde zo, want de bi'jen weren hiel nauw betrokken bi'j zok soorte van dingen in de familie. Aovens as de bi'jen allegere thuus weren van de bloempies, gong de bi'jker naor de stal en leup aachter de körven daele. Hi'j tikte drie keer op elke körf en zee dan: "Bi'j dissen de kondschop van de trouwdag van mien dochter!" Zo wodden alle körven anzegd, en dat konnen d'r soms wel dattig tot vuuftig wezen, en soms nog wel meer. Tekens van rouw wodden neffens mi'j niet anbrocht; ik weet ok niet dat de körven bi'j rouw even verzet wodden, wat argens eers in Frieslaand wel veurkwam. In Roomse streken, he'k wel es heurd, wodden d'r een peer druppen wi'jwaeter op de körven sprinkeld. Aj' de bi'jen gien kondschop doen dan zullen ze niet veur je warken. Ie moe'n mit de bi'jen praoten!

Nog meer van die geheimzinnige dingen haj' mit de bi'jen. Zo kon et gebeuren dat een imker mit zien bi'jen op de heide ston en, as de heide in volle bluui ston, deur een donderbuje et in iens gebeurd wezen kon mit et gewin, en de heide niks meer gaf. Et kon ok nog zo wezen dat as een volk vlak bi'j een sprokkelnust daele zet was, de ere volken niks wunnen, mar just dat volk an onderen toe in de hunning lag. Soms was et zo dat van buren die beide bi'jen hadden, de iene niks hadde en de ere een redelike oogst winnen kon. Bi'j hiel mooi en geunstig weer op 'e heide konnen de bi'jen in drie daegen de körven vol sjouwen. 't Was ok wel es dat de imkers eigenlik niet wussen waor ze 't weg haeld hadden; d'r was dan hielemaole niet veule bloem in de buurte, en de bi'jen hadden toch nog beheurlik wat haeld. Dan zeden ze: "Ze hebben et van de hekkepaolen haeld."

In de Kastnaacht zol gien starveling et waogen om in de stal te kommen, want dan hullen de bi'jen ok Kastfeest, en zongen dan in de körven in die heilige naacht. Et was slim geveerlik om daor dan te kommen, en wie dat al daon hadde, die hadde niet lange meer te leven.

Dit heb ik wel es heurd vertellen van inkelde oolde iemkers: as de keuninginne legt dan is et volk *moergoed.* Mar ze troffen wel es een volk dat *moerloos* was en dus tot de ondergang gedoemd was, en dat middel tussen de aandere volken ston. Daor keken ze mar niet weer naor omme, want zoe'n volk was toch vot. Mar op een zeker ogenblik zaggen ze, dat dat volk weer *in de vlocht raekte,* d'r kwam weer vlocht op zoe'n körf (ze begonnen dus weer te vliegen), en dat de bi'jen weer begonnen te *bleuten* (stoefmael ansjouwen); dus mos d'r een eigien liend wezen van

een aander volk, eers kon 't niet bestaon, wodde d'r zegd. D'r weren hier ok grote bi'jkers, die wel in de tachtig körven hadden.

Iene van de Siebe Annesen bi'j de Kuunder hadde zoe'n tachtig körven. Ze zatten an 't veerwaeter; ze veerden in de bok naor de klei, naor de klaover. In een schip stoot et niet zo. Soms weren de körven zo vet, dan konnen ze niet vervoerd wodden. Dan mossen ze daor bi'j een boer uutbreken, d.w.z. de beste hunning mos d'r uut, en dan wodden de raeten daor vot-en-daolik mit de hunningpasse past, dat de hunning d'r uut leup.

Een iemker in Berkoop bi'j de Tolbrogge hadde ok een grote bi'jestal: zien bi'jen bevleugen de Hoorn (onder Berkoop, bi'j de Kuunder) mit veenheide, en eerder in de tied al de Schuregester heide. Zo hadde hi'j dubbeld gewin. Kwaoie tongen beweerden dat die bi'jker zien bi'jen op roof uutstuurde; dat hul in dat ze bi'jen van eren van hunning beroven zollen. Hi'j zol dan eerst draank over zien bi'jen spi'jen, dan wodden ze lelk en gongen op roof uut. Mar et was hielemaole niet waor; d'r zat ofgeunst aachter. Zoas in et verhael *Van bi'jen en draank* bleek, kan de draanklocht fataal wezen. Ik kan mi'j herinneren, da'k et volgende verhael wel es vertellen heurd heb. In een bargpas argens in Azië leefden ze van wilde bi'jen, mar et weren bi'jen van een verschrikkelik agressief soorte. Dat de meensken bruukten daore nooit gien drank, want dan weren de bi'jen koegelse lelk. Mar now gebeurde et dat een koppeltien soldaoten daore poortwaachters ommekochten mit geld en draank. Ze maekten d'r een fesien van, mar de locht van de alcohol trok de bargen in, dat de hi'jen kregen d'r locht van. D'r ontston paniek, want ze vulen bi'j duzenden en duzenden de meensken an. Die wodden zo verschrikkelik steuken, dat ze sprongen in de revier, mar alderdeegst onder waeter steuken de bi'jen nog. Zodra ze mar boven waeter kwammen zatten ze onder de bi'jen. Bi'j duzenden wodden de meensken doodsteuken. Nog is et zo daj' in die bargpas controleerd wodden aj' ok draank bi'j je hebben of reukstoffen as parfum of zo wat henne. Dan koj' d'r niet in! Vandaege an de dag leven daor nog meensken van die bi'jen, die meerst nusselen in hollen in de rotsen.

An de bi'jen kuj' ok zien wat weer as et wodt: ze kun iniend de ielgatten dichte maeken. Dan komt d'r koolde, al kan dat nog wel een maond duren. Mar et weer kan ok wat zeggen over et gewin van de bi'jen: "Schient de zunne mit ni'jjaor slim helder en klaor, dan zal et wodden een goed bi'jejaor!" As d'r jow een zwaarm anvligt (bi'j jow stal komt), komt d'r nooit gien gelok van: et bin wilde volken, die deugen niet. As de bi'jker een zwaarm vun, dee hi'j een rooie buusdoek d'r bi'j of zien pette: dit teken hul in dat de zwaarm al van iene was: die hadde him vunnen en moch him holen.

In goeie jaoren kon een körf wel zeuventig tot honderd pond zwaor wodden. Mar in minder goeie jaoren hul et ok wel bi'j veertig pond op en soms haj' ok zo goed as niks. Dan mos d'r, doe d'r nog gien suker was, bi'jvoerd wodden mit oolde hunning, wat ze altied wel in veurraod hullen veur noodgevallen. D'r weren imkers

die slim bekwaom weren, mar ie hadden ok goenend die d'r mar een pottien van maekten, en dat is vandaege-de-dag nog zo.

De grote oogsten van de heide en de wilde bloemen hej' niet meer; bi'jeholen is d'r nog wat veur de bestoeving van de vruchtbomen en veerder meerst niet meer as veur eigen gebruuk van de imker. Een protte hunning die verkocht wodt in de winkels komt uut Amerike, waor de bi'jehoolderi'je as takke van bedrievighied nog mittelt. De romantiek en geheimzinnighied van et bi'jeholen is vot, mar toch komt et verlangst bi'j pattie jonge meensken weer boven om een peer volkies te holen en heur te verdiepen in de geheimzinnighied van et bi'jeleven en daor omme henne.

Jaap Prakken van Else (1906) is krek begonnen mit et vlechten van de eerste waolen van een bentekörf. De brummelspleute wodt mit een eigenmaekte spleutestikker deur de waole haeld. Omreden bente vule kotter is as stro moej' vaeker instoppen. De vlechtring van iekenhoolt maekte Prakken zels, krek as et spalthooltien dat naost him op 'e baanke ligt.

HEUFDSTOK IV

De vaktael van de körvevlechter (strovlechter) en de bi'jker of iemker.

Sietske A. Bloemhoff

1. ALGEMIENE INLEIDING

Mit et optekenen van de vaktael van de körvevlechter (in dit geval de strovlechter) en de bi'jker of iemker wodde in de zeuventiger jaoren al een begin maekt deur de projektleider van et Stellingwarfs Woordeboek, drs. Henk Bloemhoff. Hi'j vreug die vaktael doe of bi'j een körvevlechter en iemker uut Berkoop, de heer *Wiebe Jager.* Bloemhoff brocht in die jaoren, tegere mit Jaeger, uut die zien volkskundig belangrieke verhaelen de bundel *Mien wegen bin duustere paeden, Oolde verhaelen uut Stellingwarf* (Oosterwoolde, 1980), bi'j mekeer. Uut dat boek bin op een eer plak in disse uutgifte een peer (volks)verhaelen te lezen die mit et iemkeren te maeken hebben. Et dee in die tied ok blieken dat Jaeger een hieleboel over et körvevlechten en et iemkeren wus en butendat hadde hi'j haost altied op ongeveer etzelde stee woond. Zien tael zol dus wel aorig veur die van Berkoop en naoste omgeving staon kunnen. Om die beide redens wodde bi'j Jaeger begonnen mit et optekenen van die hiele speciaole vaktaelen van de körvevlechter en de iemker.

Mit et uutwarken van die verzaemelde gegevens wodde doe ok begonnen, mar vanwegens gebrek an tied bleef dat wark een poze stille liggen. In 1984 kwam ik bi'j de Stichting Stellingwarver Schrieversronte in dienst. Et wark zol veurnaemelik bestaon uut et optekenen en pattietoeren ok et uutwarken van de gegevens uut verschillende vaktaelen. As ere veurbeelden nume ik hier de vaktael van de klokkestoelebouwer (1) en die van de waegenmaeker. Dat ik kon de draod van et onderzuuk naor de vaktaelen van de körvevlechter en de iemker zo oppakken en ok gebruuk maeken van stokkies uutwarking in eerste versie (2). Just omreden dit now allegere in een warkverbaand gebeuren kon, wodde besleuten om nog een stokmennig ere körvevlechters en iemkers te vraogen naor heur Stellingwarver woorden die mit beide vakken te maeken hebben (3). Ik hebbe perbeerd om zoveul meugelik infermaanten te vienen die et körvevlechten en/of et iemkeren nog van heur heit leerd hebben. Ze mossen d'r as et waore mit opgruuid wezen en zoveul meugelik op etzelde plak woond hebben. Dit om et Stellingwarfs 'zo zuver meugelik', just uut die plakken op te tekenen (4). De gelegenhied tot de uutgifte

van dit boek dee et bestuur van de Stichting Stellingwarver Schrieversronte besluten, mi'j te vraogen et materiaol bi'j mekeer te brengen en et te beschrieven in et verbaand van de zaeken daor et omme gaot. Zo ontstonnen de dielen 3 en 4 van dit heufdstok, daor dus, al vertellende over körvevlechten en iemkeren, de vaktaelewoorden en -uutdrokkings neffens een netuurlik verbaand in daelelegd en uutstokt wodden (5).

Veur alle infermaanten (6) gelt dat ze et vak van heur heit leerd hebben, mar d'r bin wel goenend bi'j die in heur leven wel es verveerd binnen. Daoromme bin hieronder, veur de eigenlike beschrieving van de vaktaelen, zok soorte van persoonlike gegevens éérst opgeven. De beide vaktaelen bin in eerste instaansie beschreven an de haand van de gegevens van infermaant Jaeger. De gegevens van de ere infermaanten bin daor doe in verwarkt, wiels et gehiel laeter nog es uutvoerig deurpraot is mit infermaant Veenstra, benaemens wat et pat over de vaktael van de iemker anbelangt, en daordeur kwammen d'r ni'je anvullings.

Niet alliend de benaemings kun per infermaant verschillen, mar vaeke ok de wieze van uutvoering van et vak. Dat gelt zeker ok veur et iemkeren; elke iemker wiekt op bepaolde punten wel es van ere iemkers of. Daoromme bin 'k me d'r van bewust, dat de beschrieving die hier geven wodt, nooit hielendal volledig wezen zal (7).

De gegevens van de infermaanten wo'n veurzien van plak- en soms ok persoon-andudende ofkottings, mar alliend as d'r verschil van opgifte is. Gíén anduding zegt dus dat et bi'j alle infermaanten krek zo is as bi'j Jaeger, wél een anduding geft an et plak daor et veur opgeven is én evt. de persoon. Die ofkottings bin in de hieronder volgende stokkies over die infermaanten verklaord.

Wiebe Jager wodde in 1912 geboren krek over de brogge bi'j Berkoop in Ooldehoorn. In die tieden wodde in die omkrieten een protte Stellingwarfs praot. Laeter is hi'j naor de Boverweg in Berkoop verhuusd. Jaeger het altied bi'jen had en hi'j het verscheiden körven vlochten. Jaeger zien gegevens wo'n, as ze niet algemien binnen, anduded mit Obk.

Jan Betten woont sund 1955 in Else, mar hi'j is in 1915 geboren op De Fochtel. Veur 1955 het Betten ok nog een schoffien in Makkinge woond. Zien heit hadde ok altied bi'jen, krek as Betten zien pake. Betten zien heit hadde op zien hoogtepunt wel zoe'n zestig körven staon. In 1945 het Jan Betten de iemkeri'je van zien heit overneumen, mar die het aenlik nooit meer as een twintig bi'jevolken had. Tot vandaege-de-dag het Betten nog altied een peer kaasten mit bi'jen bi'j zien dochter in Ni'jberkoop. De gegevens van Betten wo'n anduded mit Dfo-Be, omreden zien Stellingwarver tael op 'e Fochtel tot volle wasdom kommen is.

Reinder Betten wodde in 1941 geboren in Oosterwoolde en woont daor vandaege-de-dag nog. Betten zien heit het altied (beroeps)iemker west en Betten het zels ok nog de hieltied bi'jen. Et körvevlechten het Betten nooit leerd, zodat hi'j alliend de vraogelist over et iemkeren invuld het. Zien gegevens wo'n anduded mit Ow.

Jan Boonemmer (1921) en *Zaander van der Meer* (1912) bin beide geboren en getogen in Hooltpae en ze bin daormit vule westeliker infermaanten. Ze vulden tegere de vraogelisten in en laeter nam ik die weer mit ze deur. Beide mannen hebben tegenwoordig gien bi'jen meer en Van der Meer hadde ze zels vroeger alliend mar bi'j him thuus. Mar hi'j wus d'r toch genoeg van of om an dit projekt mit te doen, nog los zien van et geve Stellingwarfs dat hi'j bruukt. De gegevens van Boonemmer en Van der Meer wo'n anduded mit Op.

Jacob Prakken woont sund 1910 in Else, mar hi'j wodde in 1906 geboren op 'e Veneboeren onder Makkinge. Zien heit kwam van Else en zien mem van Tronde. Prakken leerde et vlechten van zien heit, mar hi'j het zels nooit gien bi'jen had, dat hi'j vulde om die reden alliend de vraogelist over et körvevlechten in. De benaemings van Prakken wo'n angeven mit El.

Jacob Veenstra woont sund 1967 in Makkinge. Van 1953 of woonde hi'j in Donkerbroek, en daorveur, van 1946 of, in Oosterwoolde. Mar Veenstra wodde geboren op De Fochtel in et jaor 1909, dat zien Stellingwarfs wodde vormd op De Fochtel. Zien gegevens wo'n dan ok angeven mit Dfo-Ve. Over zien leven as iemker het Veenstra een hiel aorig verhael schreven dat ik jim graeg eerst lezen laot. Butendat kommen in disse herinnerings an vroeger al een stokmennig benaemings van et körvevlechten en et iemkeren veur, dat ie doen bi'j et lezen vot al een aorige indrok op.

Noten

1. De risseltaoten bin te vienen in BLOEMHOFF, S.A., *Klokkestoelen van Stellingwarf in woord en beeld.* Oosterwoolde, 1988.
2. Daank an Henk Bloemhoff, die op mien uutwarking in eerste versie kommentaor gaf.
3. In alle gevallen is gebruuk maekt van een vraogelist over de vaktael van de iemker die eerder bruukt wodde deur de Nijmeegse Centrale voor dialekt- en naamkunde der Katholieke Universiteit. De list, daor wi'j via et Nedersaksisch Instituut (Rieksuniversiteit Grunningen) an kwammen, wodde opsteld deur Perf. Dr. A. Weijnen veur et Braobaans en Limburgs Woordeboek. Alle materiaol is mit hulpe van die list in mondelinge vraoggesprekken bi'j mekeer geerd, behalven een peer woorden die Henk Bloemhoff in ere plakken optekende, en de woorden *vlechthulze* (Obk) en *honningepollen* (Obk), die overneumen binnen uut netisies van Atze Dijkstra. Daank an Wedevrouw Dijkstra veur heur mitwarking om foto's maeken te kunnen uut de verzaemeling van heur man.
4. Daank an Geert Lantinga uut Wolvege, die et kontakt veur mi'j legde mit de infermaanten uut Hooltpae.
5. Zoe'n verhaelende prissentaosie is een goeie meniere om hiele zaekgebieden en de benaemings d'r van te beschrieven, vgl. bi'jglieks ENTJES, H., *Woordenboek van het Vriezenveens. Deel I.* Grunningen, 1969

6. Ok van dit plak of daank ik ze nog es veur alle hulpe!
7. Anvullings bin de Stellingwarver Schrieversronte vanzels welkom!

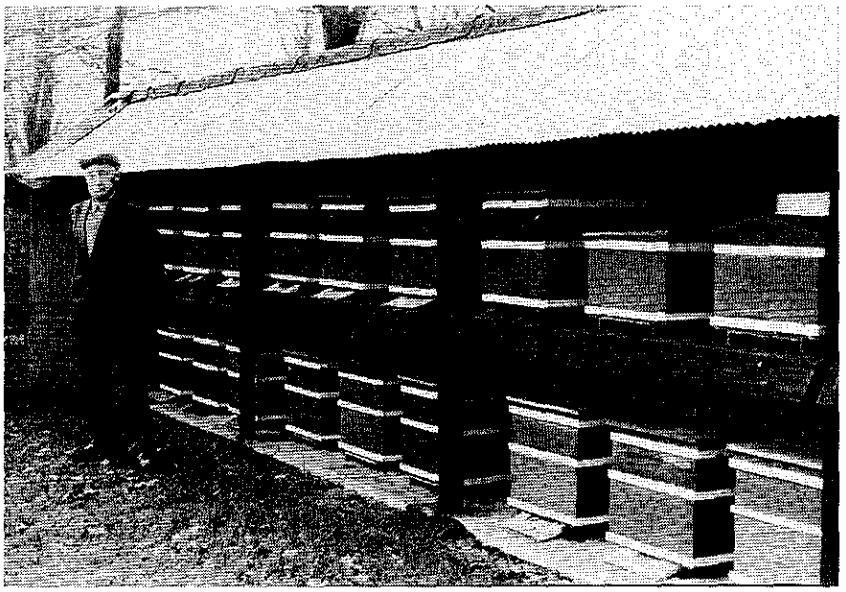

Jacob Veenstra bi'j zien bi'jestal in Makkinge.

2. JACOB VEENSTRA VERTELT

Mien eerste zwaarm hebbe ik vunnen. Ik was doe bi'j de boer en wi'j zatten just te melken. Dat was bi'j de tille op 'e Fochtel. Ik zag daor een zwaarm hangen onder an een elzepolle boven een sloot. Ik zee tegen de boer: "Die wi'k in de körf hebben!" Die aovend he'k een körf van mien bruur Saander haeld, die hadde al bi'jen. Daor hebhe ik doe de zwaarm in daon. Ik hadde nog nooit eerder een zwaarm schept en et gong ok niet hielemaole zonder perblemen, mar ik kreeg et toch veur mekeer. Ik hebbe de körf eerst bi'j de boer bi'j huus zet en laeter hebbe ik him naor mien thuus brocht. Mien oolden woonden doedertieden op 'e Knöl en mien heit het de zwaarm eerst nog een betien bi'jvoerd. Et jaor daorop het mien bruur Saander mi'j een kaaste maekt en dat kon hi'j goed, want hi'j was timmerman van zien vak. Daor is doe weer een zwaarm in kommen en doe bin ik ok lid wodden van de iemkersverieninge, want eers koj' gien suker kriegen.

Een peer jaor laeter bin 'k naor de Knöl naor mien heit gaon; mien mem was doe al wegraekt, mar mien jongste zuster was nog in huus. In die tied hadde ik een stok of vier kaasten mit bi'jen. Saander het d'r nog een stok of zes kaasten bi'j maekt, dat doe et oorlog wodde hadde ik een kaaste of tiene en daor he'k doe een hokke veur maekt. Ik wete nog wel da'k dat hokke van oolde teertonnen maekte die ik uut mekeer haelde en mit de sleie plat sleeg, dat et leek een betien op een plaete. Mooi was et niet, mar mien bi'jen stonnen toch onderdak.

Et was daor op 'e Knöl wel een goed plak veur bi'jen. We gongen doe ok nog niet mit de bi'jen argens aanders henne, dat kon doe ok niet. Mar hier konnen de bi'jen alles bevliegen. In et veurjaor haj' eerst de wilgen en dan in de meitied de peerdebloemen, en as et waarm weer wodde haj' al gauw de klaover en die was d'r doe volop! In die jaoren wodde d'r ommes gien keunstmest stri'jd. In de bos ston ommeraek vule honnebeiehoolt en Albert Kroemkamp hadde wel es tegen mi'j zegd dat as et honnebeiehoolt bluuide dan verhongeren je de bi'jen niet. Now was Kroemkamp altied iemker west, dat die wus d'r wel wat van of. Et is me laeter ok wel opvalen, dat as et weer niet te mooi was dat de bi'jen dan op 'e bos vleugen. Mar mit mooi weer, zeg mar as et zo boven de twintig graoden was, dan vleugen de bi'jen op 'e klaover en de roggebloemen, want die weren d'r doe ok genoeg. Omreden d'r gien keunstmest was wodde d'r nogal wat rogge verbouwd. Middels tegen ontuug weren d'r ok niet meer, en dan was in die tied de hiele Weper-es blauw van de roggebloemen en dat konnen mien bi'jen ok nog wel bevliegen. Ie kregen d'r hiele appatte hunnig van, die een betien gruun van kleur was. Aj' een raempien hunnig uut de kaaste haelden dat nog niet verzegeld was, koj' percies zien wat van de roggebloemen kwam.

En dan haj' in augustus de struukheide in bluui. Now, dan vleugen mien bi'jen eerst naor et Weperveld dat aachter de bos lag en dat was daor zaandheide. As et daor wat minder wodde, dan vleugen ze de ere kaante uut naor de veenheide. En de dopheide zo'k al haost vergeten, die bluuide ommes eerder as de struukheide.

Now, as et een mooie zommer was en et was goed weer en ie leupen deur de dopheide, dan haj' de hunnig an de klompen zitten. En dan zeden we: "De dopheide hunnigt goed."

Ik wol aenlik best wel wat meer bi'jen holen, mar d'r was gien hoolt meer te kriegen en zo konnen we dus ok gien kaasten meer maeken. Oonze buurman Geert Tjassing wol ok wel wat meer bi'jen holen. We kregen wel suker veur de bi'jen en ok wel tebak. Die zat in tipkladden, weet ik nog wel. Meerstal bruukte mien heit de tebak, en ik verruilde ze ok nog wel es argens veur. Ik rookte wel turfvlokken in de bi'jepiepe, ik blaosde d'r ommes alliend mar in, dat dat kon mar best. Mit de suker was et ok zo dat d'r somstieden nog wel es wat tussen zat dat we zels wel bruken konnen. En ik luste doe ok al graeg een scheppien suker in de koffie! Mar oonze buurman kon körven maeken en die begon daor doe mit, en ik kon et doe mooi van him leren.

Om een körf te maeken mos ie eerst stro hebben. Now, dat was gien perbleem, want rogge hadden we zels wel. Ie mossen et wel mit de vlegel dösken, mar dat kon ik wel, want we mossen ok beddestro hebben, en dat mos ok mit de vlegel döskt wodden. En dan kreej' et stro bi'j de koppen beet en dan wodde et losse stro d'r uut schudded. Wi'j nuumden dat sloeken. Op 'e dele wodde et stro dan nog wat liek stampt. De rogge zels bruukten we ok veur eigen gebruuk, dat haj' zo in die oorlogstied.

Veur et körvevlechten haj' ok spul vanneuden om mit te vlechten. En omdat d'r gien pitriet te kriegen was bruukten wi'j daor brummeltoeken veur. Sietse Seinstra was doe de smid op 'e Fochtel en die het me een kroemmes maekt. Die kwam boven op een lange stok en daor koj' dan de langste brummeltoeken mit ofsnieden. Brummels zatten d'r genoeg in de bos, mar bi'j die bos stonnen wel allemaole botties mit verboden toegang d'r op. Die bos was doe van P. Tiesinga. Mar a'k an Tiesinga vreug a'k wel in de bos moch om brummeltoeken veur et körvevlechten dan was dat wel goed. Ik nam dan altied een stiekelschrabber mit. Die ha'k van een koehoorn maekt. An weerskaanten van et koehoorn ha'k een gat braand. Deur die gatten koj' een brummeltoeke trekken en dan kwam die toeke d'r zonder stiekels weer uut. Thuus snee ik de toeken schuin of en maekte d'r mit et mes een peer karven in. Daor scheuf ie dan een hooltien deurhenne, zó, dat de toeke in drienend spleten wodde. Die drie dielen van de toeke wodden an de binderkaante wat uutschrabbed en weren dan klaor veur gebruuk. We nuumden die dielen spleuten. Seinstra het ok nog es een spleutestikker veur me maekt. Dat was een naalde mit een holle kaante. In de naalde kwam zoe'n spleute, en deurdat de naalde een holle kaante hadde, koj' him makkelik deur de veurige ring van de körf stikken aj' an et vlechten weren. De heer P. Bakker het me nog een peer vlechtringen maekt en laeter ok nog een slinger; hi'j was doe keuperslaeger in Oosterwoolde.

Now, en doe bin 'k naost Geert zitten gaon en he'k van him ofkeken hoe as hi'j een körf maekte. Et begin was wel et muuilikste, mar aj' ien keer begin hebben dan vaalt et wel wat mit. Now weren die eersten niet zo slimme mooi, mar al doende

leer ie zuwwe mar zeggen, en op et laest kon ik al een knappe körf maeken. As de körf klaor was kwam hi'j even in et vuur om de losse stokkies stro die d'r nog an zatten d'r of te branen. An de binderkaante van de körf mos dat vanzels ok gebeuren en dat dee 'k vaeks even mit een klein toppien branend stro. Dan mos de körf spield wodden. Eerst kwammen d'r in de kop van de körf kotte spielen, die an beide aenden anpunt wodden. Die spielen wodden even in de midden split, en daor kwam een stokkien keunstraot tussen, wi'j nuumden dat veurbouw. De punten van de spielen kwammen an weerskaanten in de waand van de körf en ondertied trok ie de spiele een betien an, zodat aj' him weer los luten hi'j goed vaaste in et stro scheut. Die spielen zatten in et verlengde, dus tegenover et vlieggat. In de middelste drie of vier ringen van de körf kwammen ok spielen, mar dan overdwas. Dat gebeurde om de raoten goed in de körf te kriegen, want die raoten mossen recht tegenover et vlieggat kommen. Op een leger plak wodden twie spielen dwas deur de waand van de körf steuken en dan nog wat leger drieje. Zokke spielen maekten wi'j vaeks van honnebeiehoolt.

En dan was de körf klaor veur gebruuk. Meerstal kwam d'r zo wel een zwaarm in, mar ik hebbe ok wel es een keunstzwaarm maekt. Dan nam ik uut een kaaste et raem mit de moer en die sleug ik in de körf en daor dee ik dan nog een peer raemen mit bi'jen bi'j. Dan wodde de körf opdoekt en brocht ik die mit de bi'jen d'r in vot. De bi'jen wodden eerst nog wel es voerd, dat ze begin hadden. Mar as et weer goed was redden ze et al gauw. En as de heide goed hunnigde dan he'k nog wel es een opzetter onder de körf zetten moeten. Zoe'n opzetter is een soort ring van zoe'n drie of vier ranen stro. Et uutbreken van de körf vun ik aenlik mar rotwark. Want dan mossen de bi'jen dood maekt wodden mit een zwevellappe. Ik maekte dan een gat in de grond en stak een lappe mit zwevel in de raand van dat gat. Die lappe stak ik in de braand en dan zette ik de körf, daor de vlieggatten van dichte stopt weren, boven dat gat. As et nao een posien stille wodden was klopte ik de bi'jen naor beneden en die vullen dan allemaole in et gat onder de körf. Om de körf uut te breken wodden de spielen d'r eerst uuttrokken, zó, dat de raoten alliend in de kop van de körf nog vaaste zatten. Mit een körfmes wodden dan de raoten ien veur iene los sneden. Een inkelde keer zatten onder in de körf wel mooie stokken raothunnig en die wodden appat hullen. Mar de rest kwam allemaole in de hunnigpasse. Laeter he'k ok wel körven uutsalpeterd. Dat goetien dee 'k in de piepe en dan blaosde ik dat deur et vlieggat naor binnen en dan deej' dat tot alles stille was. D'r wodde even flink op 'e körf klopt. De bi'jen vullen naor beneden en dan wodde de körf weghaeld. As de bi'jen weer frisse locht kregen kwammen ze staorigan weer bi'j en dan leupen ze meerstentieds wel naor een ere körf of kaaste. Ik besprinkelde ze wel mit wat sukerwaeter. Mar ik hebbe ok wel es stokken onder van de raoten of sneden en temeensen as d'r raothunnig in zat, die wodde dan wel appat hullen. En dan wodden zokke volken weer opzet. Ik voerde ze vaeks wel wat suker bi'j, dat ze voldoende veur de winter hadden.

De kaasten wodden veur de heide ok wel leeg slingerd, eers kregen we gien

zuvere heidehunnig. D'r was doedertieden veul meer zommerhunnig as vandaege-de-dag. Ik hebbe wel es slingerd da'k alliend klaoverhunnig hadde. Krek zo helder as regenwaeter. De slingerhunnig verkocht of verruilde ik meerstentieds. De heidehunnig verkochten we meerst an Mellona. Et passen deden Saander en ik altied tegere. Ik zette mien spullen op 'e waegen en dan reed ik mit peerd en waegen naor Saander toe, die an de vaort in Oosterwoolde woonde. Saander hadde nog een oolderwetse passe, iene mit een blok. De hunnig kwam dan vot-en-daolik in tonnen. D'r kwam iene van Mellona mit een vrachtwaegen langes en dan wodde de hunnig weugen. Laeter wodden de tonnen weeromme brocht en dan wodde d'r ofrekend. De was die we overhullen wodde eerst nog even veur de bi'jen legd, want an de hoeken zat altied nog wel wat hunnig. En dan gnng ik mit de was naor Hendrik van Dam en ruilde die was in veur keunstraot. Dat dee ik op 'e fiets. Dan moej' vanzels wel weten dawwe doe ok gien fietsbanen meer hadden. We reden op banen die van oolde autobanen maekt weren en dat gong niet zo meraokel, dat dat was een hiele rit. En dan mos d'r weer keunstraot in de kaasten zet wodden. As de dracht goed was wodden de kaasten zowat hielendal leeg haeld, ok de bruudkaemer. Et was een hiel wark. Veur de bi'jen trouwens ok, want et was meerst al half september en dan mossen de bi'jen nog opvoerd wodden, en et keunstraot mos nog uutbouwd wodden. As de bi'jevolken dan niet al te stark weren wollen ze de suker soms mar muuilik ophaelen. En dan voerde ik ze wel es waarm.

Meerstal wodden de volken kleiner opzet as tegenwoordig. Mit mien buurman ha'k wel es perblemen, want zien bi'jestal en mienend stonnen niet zo veer van mekaander en Geert hadde d'r nog wel es een klein volkien tussen staon. En as d'r niet veul te haelen was, roofden mien bi'jen wel es op zoe'n volkien. Geert bestri'jde ze dan mit mael en as hi'j dan bi'j mi'j veur et bi'jehokke ston wus ik wel hoe laete et was. Awwe dan wussen welke de rover was zette ik dat volk hol. Geert maekte et vlieggat van zien volkien zo klein meugelik en dan was et meerstentieds wel over.

In 1946 bin ik naor Oosterwoolde verhuusd. Ik hebbe doe mien bi'jen in de körven allemaole verkocht, mar de kaasten he'k mitneumen. De zommerhunnig wodde doe al minder, omreden de klaover weer verdween. Ik hebbe doe wel hunnig van de liende had en ik gong ok wel mit naor de heide. Ik hebbe daor zeuven jaor boerkt mit mien jongste bruur Hendrik en doe bin 'k naor Donkerbroek verhuusd. Daor he'k eerst ok nog wel bi'jen had, mar ik hadde d'r doe niet zo veul tied veur en et was daor ok niet zoe'n goed plak om bi'jen te holen. Mien overbuurman J. Woudstra hul ok bi'jen en tegere biwwe nog wel es naor de heide west. Ik wete nog wel dawwe mit de vrachtwaegen van Harke Landmeter gongen. Dat was een hiele heisa, want eerst mossen we de kaasten naor de diek sjouwen en dan nog es op 'e vrachtwaegen tillen. We gongen dan meerst naor et Fochtelerveld, mar ok wel es naor et zonuumde Jardingerveld. Landmeter was nogal een praotiesmaeker en ik heure him nog wel zeggen: "Ik geve niks om

bi'jen." Mar doe d'r op een keer iene him dwas deur de overal stak was hi'j zo verdwenen. Now ja, ie hoeven de gek d'r ok niet mit te hebben, want as ze mit mekere anvalen, now geef dan de ruumte mar. Trouwens, haost op datzelde plak daor wi'j doe de bi'jen staon hadden is al es een span peerden deur de bi'jen dood steuken. De bi'jen hadden de boer ok zo te vieter had dat die d'r ok wel een weke van op hedde legen het.

Laeter bin 'k nog wel es mit mien bi'jen naor de Prikkedam west, want daor was ok nog wel wat heide. Mar veul dee 'k d'r in die Donkerbroekemer jaoren niet meer an.

Om mien gezondhied bin 'k in 1966 mit et boerken stopt. Ik bin doe naor Makkinge verhuusd. Now hadde ik de tied om bi'jen te holen en et leek me ok wel een goed stee toe, dat ik bin al gauw uutbreiden gaon. In die tied da'k hier kwam, heurde ik dat mien oolde buurman Geert Tjassing ziek was. Doe ik naor him toe gong om te zien hoe et mit him gong, he'k nog een peer bi'jevolken van him kregen. Wi'j konnen altied geweldige best mit mekeer wodden, ik hadde d'r in mien Fochteler jaoren een hiele goeie buurman an. Hi'j was now zo ziek dat hi'j haost niet meer lopen kon, mar hi'j het nog al mit mi'j naor zien bi'jehokke west. Onder zien iene aarm hadde hi'j een krukke en onder zien aandere een lange veger, en zo kon hi'j him nog just een betien redden. Zien bi'jevolken weren doe niet meer zo botte best, mar de besten hebbe ik doe van him kregen. "I'j hebben altied zo vule veur mi'j daon," zee hi'j, "dat die meug i'j hebben." Een weke laeter kreeg ik bericht dat Geert wegraekt was.

In Makkinge hebbe ik een stal maekt daor twienendattig kaasten in konnen en in die beginjaoren da'k hier woonde ha'k die stal meerstentieds wel vol. De kaasten, allemaole neffens Simplexmedel, maekte ik zels. Ik gong now ok meer mit de bi'jen reizen, eerst naor et fruit in de Noordoostpoolder en laeter ok naor et Lauwersmeer naor et koolzaod, en ik gong ok nog wel es naor de heide. Dat dee J. Kroemkamp meerstal mit de trekker en waegens. Mien bi'jen stonnen aachter de bossen an de Lyklemevaort en daor koj' mit de auto lange niet kommen. De reed in de bos was niet zo best en et hobbelde nogal wat. Awwe dan te plak weren maekte Kroemkamp as de bliksem dat hi'j vot kwam, want as de vliegplaanken los trokken wodden, weren de bi'jen niet meer te genieten.

De heide gong de hieltied veerder aachteruut en de laeste jaoren gao 'k d'r ok niet meer henne. En omreden ik zels niet meer mit een anhangwaegen riede gao 'k ok niet meer naor de Noordoostpoolder. We gaon now alliend mar meer naor et koolzaod en we hebben oflopen zommer ok nog bi'j de bonen staon. Ik doe dat tegere mit een kollega-iemker. Hi'j wil et iemkeren graeg wat leren en ik kan onderhaand best wat hulpe bruken. Hi'j brengt en haelt de bi'jen meerstentieds, en ik gao d'r wel henne om te kieken hoe as et gaot. Vleden zommer was ik d'r een keer naor toe en doe weren d'r een peer volken die heur op zwaarmen zetten. Ik hebbe mien kollega doe beld en hi'j wol de ere morgens wel mit me mit. Mar de ere daegs was et weer niet zo botte mooi om zwaarmen te maeken, mar we bin d'r toch

mar henne gaon. Now, et wi'jde daore ommeraek hadde en et was muuilik om de piepe an te kriegen. De bi'jen weren niet te genieten. Doe we d'r iene of hadden zee mien kammeraod dat de bi'jen him tegen de broekspiepen omhogens kreupen. Dat ik zee tegen him dat hi'j mar maeken mos dat hi'j vot kwam. Ik hebbe doe nog ien volk ofslegen, want die ston sleuten en doe hewwe mar gauw maekt dawwe vot kwammen. Mar mien kammeraod is al aorig an et stikken wend. Awwe now in de bi'jen an et wark binnen verget hi'j nog al es de haansken an te doen.

Tsja, et maekt wel verschil hoe aj' mit de bi'jen ommegaon. Zo kwammen hier een stok of wat jaoren leden een peer ooldere manluden en die gongen vot-en-daolik naor de bi'jestal. Doe ik bi'j heur kwam zette de iene just zien brillegien op en hi'j leup zowat mit de neuze op 'e vliegplaanken veur de bi'jen langes. Et was mooi weer en de bi'jen vleugen goed. Ik zee tegen de man mit de brille: "Ie bin zeker niet bange veur de bi'jen." "Nee," zee hi'j, "dat bin ik niet en dan stikken ze je ok niet. Mar ie hebben mooie bi'jen," zee hi'j, "misschien hej' ok nog wel es een zwaarm veur mi'j, want ik hadde altied een peer volken en die ha'k in de Flevopoolder bi'j et koolzaod staon. Mar ze hebben me alles d'r uuthaeld, dat now he'k zowat niks meer." Now was et al in de naozommer, dat ik hadde nog wel een zwaarm over en die het hi'j doe een dag of wat laeter ophaeld. Brandsma, zo hiette die iemker, het doe zowat de hiele middag bi'j me zeten. Hi'j kon ommeraek mooi vertellen, veural over de bi'jen. Hi'j vertelde dat hi'j wel es over de honderd körven had hadde. Ze gongen daor doe mit peerd en waegen mit naor de heide, en dan weren ze wel es een hiele naacht onderwegens. Brandsma woonde in die tied in Wolvege en gong doe een protte naor de heide in Drente.

Dat et ok nog wel es eers gaon kan mit bi'jen wi'k op dit stee ok nog es vertellen. Argens aachter Hoomsterzwaog woonden goenend uut een eer pat van Nederlaand in et weekaende op een oold boerespullegien. Et echtpeer hadde tegere een cursus bi'jeholen volgd en doe mos d'r vanzels ok een bi'jevolk kommen. Now kwam ik daor wel es en ik hadde heur dan ok een bi'jehokke maekt. Op een gegeven mement belde zi'j mi'j op. "Now moej' toch es even goed luustren Veenstra," zee ze. "Ik hadde ja een bi'jevolk kocht en ik zee tegen mien man et gaot wel goed, want ik heur de jonge keuninginne roepen. En wat gebeurt d'r, de ere daegs begint et volk te zwaarmen. De zwaarm gong an een struke hangen. Mem, zee ien van oonze jongen, now moej' zeker eerst zwaarm scheppen. Zo mitien, zee ik, ik moet eerst nog even dit doen en dan dat nog even en dan schep ik de zwaarm wel. Mar doe ik de zwaarm scheppen zol was hi'j al vot. Now, en doe he'k d'r iene bi'j had en die het de kaaste schone maekt. En now ha'k op 'e cursus leerd daj' de eerste drie weken niet naor zoe'n volk omme kieken moeten en now kiek ik d'r in en now het et bultbruud. Wat mekeert d'r now an?" "Now," ik zeg, "d'r zit een malle moer in dat volk van jim, en dat is een warkbi'je die eigies legt. Dat volk is moerloos. De eerste jonge moer is vot gaon en doe hebben jim de kaaste schone maekt, dat de eigies laggen d'r ok niet meer in, en dan kan et volk ok niet meer an een jonge moer kommen." Et echtpeer wol d'r doe dan mar een ni'je moer in zetten, mar ik hebbe

heur verteld, dat ze dat ok niet hoefden te doen, want et oolde volk zol heur grif ofmaeken. Aj' et volk weer goed hebben willen moej' alles d'r uut gooien. En ik hadde nog wel een volkien veur heur, over de pries weren we et gauw iens. Ze wollen et eins vot-en-daolik wel mitnemen, mar ik hebbe zegd, da'k et wel es even brengen zol, want ik docht eers wodt et weer niks daor op dat boerderi'jgien.

Een schoffien laeter bin ik d'r henne gaon en doe hewwe et oolde volk een aentien uut de buurt zet. Op et plak daor dat volk eerst ston, zetten we een lege kaaste en daor zollen we et volk van mi'j in hangen. Now, dat leek de man wel goed toe. "Mar ik zal me eerst even ankleden," zee hi'j. Even laeter kwam hi'j weer veur et locht mit een peer leerzen tot an de kni'jen en haansken tot an de ellebogen en een grote kappe op en de piepe an. Ik hebbe doe mar zegd dat ik et volkien wel even in de kaaste hangen zol. Ik hebbe wel even de piepe d'r bi'j an steuken. Doe 'k even doende was zee de man dat mien bi'jen zeker niet stakken. "Och ja," zee ik, "ze stikken wel es, mar niet zo vaeke je..." "Now," zee de man, "as ik zoks zonder masker doen zol maekten de bi'jen mi'j of!"

En doe docht ik weer even an Brandsma. Et maekt wel een groot verschil hoe aj' mit bi'jen omme gaon. Mar zoks moet ok leren vanzels. In de tied zo lang ik bi'jen hebbe is d'r hiel wat veraanderd, ok op et gebied van et holen van bi'jen. Mar twie dingen bin liek bleven. De bi'jen warken nog krek zo as ze altied daon hebben. En et weer is altied nog even min; et weer viene ik wel ien van de grootste perblemen van et bi'jeholen hier. En now hebben we d'r nog een perbleem bi'j en dat is de varroamijt. Now hebben ze wel verschillende middels veur et bestrieden daor van bedocht, mar ik bin bange dawwe him nooit meer kwiet raeken. Mar ik perbeer d'r wel wat an te doen, want zo lange et kan wi'k nog graeg wat bi'jen holen. Ik viene et nog altied een mooie bezighied!

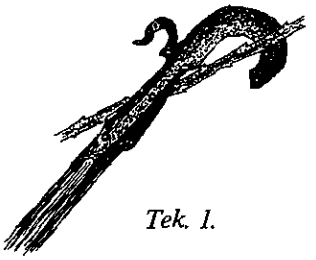

Tek. 1.

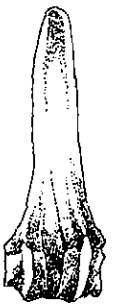

Tek. 2.

Tek. 1. Mit et stiekelmes wo'n de twiegen van de brummelpollen bi'j de grond ofhaokt, ofsneden. Aachter et mes zit een haokien, daor aj' et twiegien mit oppakken kunnen.

Tek. 2. Uut een schaopebonkien uut et onderbien van een schaop kuj' een naalde maeken om de spleuten deur de veurige ring stro te stikken (Obk).

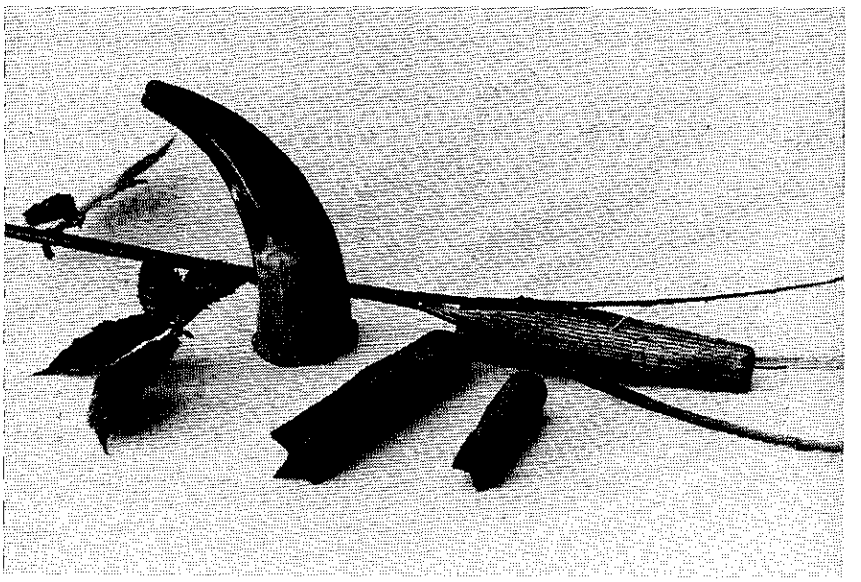

De stiekelschrabber (et koehoorn mit de gatten d'r in) om de stiekels van de brummeltoeken te kriegen. Et spalthooltien spalt de brummeltoeke in drie spleuten. (Verzaemeling A. Dijkstra).

3. DE VAKTAEL VAN DE KÖRVEVLECHTER (STROVLECHTER)

De bi'jekörf wodt maekt van *roggestro.* Daor zitten dan gien stiekels meer in of grös of zo, et is *uutsloekt,* alle ontuug en grös is d'r uut, dat et gaot om mooi schoon stro. Dat numen ze *sloekstro.* Pattie maeken de körf ok wel van *bente* of *bentepollen* (Ned. buntgras). Mit naeme Prakken en Veenstra hebben wel es zoe'n körf maekt (zie de foto op blz. 72). Bente sneden ze vroeger of mit een gewoon (buus)mes of een broodmes. Veenstra bi'jglieks snee die bente in zien Fochteler jaoren op et Fochtelerveld. Een körf die van bente maekt is het as naodiel dat hi'j wel de helte zwaorder is as iene van stro.

Degene die de körven vlecht is de

körvevlechter.

Zoe'n iene wodt ok wel

körfvlechter (Dfo-Ve) of **körvemaeker** (Dfo-Be)

nuumd, wiels Obk de körvevlechter

strovlechter

nuumt, as hi'j stro bruukt veur de körven. Van die strovlechter beschrieven we hier de vaktael.

De körvevlechter maekt om de körf te vlechten een bos (sloek)stro tot een (staorigan langer woddende) wat in mekeer dri'jde bundel, die stevig bi'j mekeer holen wodt deur een lange, d'r omme henne dri'jende starke spleten stengel - in feite een pat van een stengel - van stiekels of brummelpollen. Zoe'n lange sliere spleten stengel is een

spleute of **brummelspleute** (Dfo-Be)

en die wodt ok wel van rotan, Spaans reit of pitriet maekt. Mar hier gaot et veerder om de spleten schellen van de brummeltwiegen. Uut iene stengel wo'n vaeks drie spleuten maekt. Een bundel d'r van hiet *een bos spleuten.* Goeie spleuten bin wel drie meter laank, en zokke langen vien ie vaeke an et waeter. Wie spleuten hebben moet, gaot te

spleutezuken.

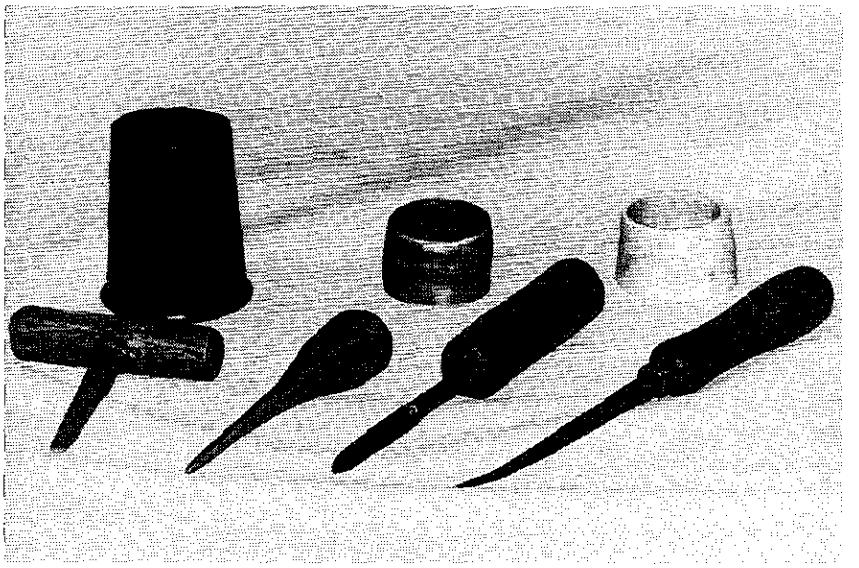

Vier spleutestikkers mit daor aachter drie vlechtringen. (Verzaemeling A. Dijkstra).

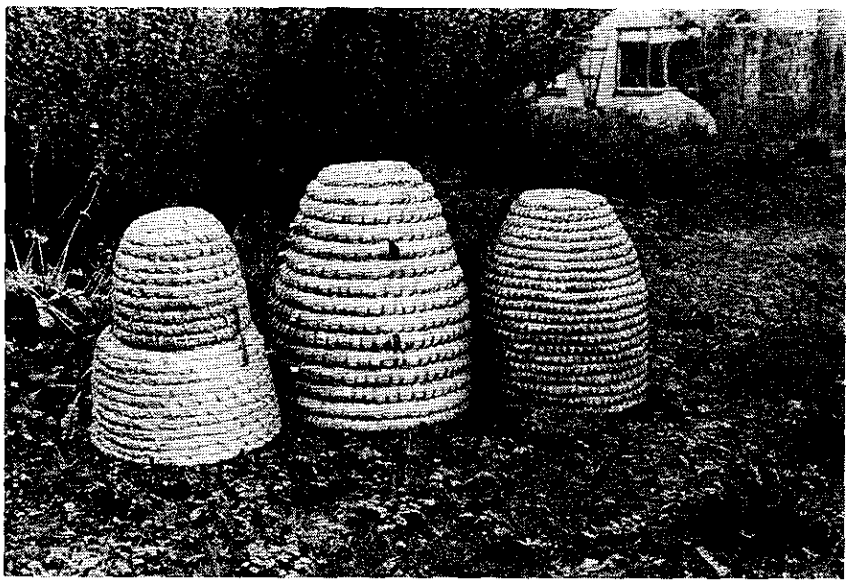

Links een körfien mit een onderzetter. Ien van de (bi'je)krammen is goed te zien. De ere twie körven bin ronde körven; de linker körf d'r van het twie ielgatten en de rechter iene. (Verzaemeling A. Dijkstra).

De twiegen van de brummelpollen wo'n bi'j de grond *ofhaokt* (Obk). Dat hoolt in dat ze ofsneden wodden mit appat ark daorveur. Dat bestaot uut een sikkelvormig mes an een stok; aachter dat mes zit een haokien, daor aj' et twiegien mit oppakken of mit uut et waeter visken kunnen (tek. 1 op blz. 84). Dit is et

stiekelmes (Obk) of **kroemmes** (Dfo-Ve)

en dat wodt ok wel, mar minder vaeke, de

stiekelhaoke (Obk)

nuumd. Dfo-Be en El bruken veur et snieden een gewoon (buus)mes, al trekt de laeste infermaant d'r wel een peer haansken bi'j an! Om de stiekels van de twiegen of te kriegen, wo'n ze deur een koehoorn trokken, daor twie gatties in maekt binnen die tegen mekeer over liggen: dit is et

stiekelhoorn (Obk), **koehoorn** (Dfo-Ve, El en Op) of de **stiekelschrabber** (Dfo-Ve),

wiels Dfo-Be om de stiekels van de stengels te kriegen een *vleerbusse* bruukt. Dat is een opdreugde, uutholde stok van een vleertakke en daor wodt de brummeltwiege krek as bi'j et koehoorn deur henne trokken. Een hael naor beneden (stengel omhogens), en een hael omhogens (stengel naor beneden), en dan bin de stiekels d'r of (vgl. de foto op blz. 84 veur et koehoorn).

Mit een

spalthooltien

wo'n de brummeltwiegen spalten, splist (zie veur dit alles ok de foto op blz. 84): dit ark wodt ok vaeke een

kleufhooltien (Obk), **spleutspalter** (Obk), **splithooltien** (Dfo-Ve, El, Op) of **stiekelhooltien** (Dfo-Be)

nuumd. Et is een pennegien van eskenhoolt of bi'jglieks vleer; an ien aende d'r van wodt een driehoeksvorm karfd. Obk nuumt zoe'n karfien een *korntien.* Et kleufhooltien wodt nog wel es mit een glundige tange braand. Dan komt d'r niet zo gauw braom op en et blift had.

Aj' mit de spleute an de gang gaon, hej' een plaankien an de kni'je. Dat zit vaaste mit een peer veterties en op dat plaankien leg ie de spleute, mit 't *piek* (Ned. pit) naor boven, en dan *schrabber* ie (van *schrabberen,* ok: *schrabben,* Ned. schrapen)

de spleute mit 'n stomp mes glad. Feitelik wo'n dus de schellen bruukt. Et *vlechten* kan dan nog niet beginnen, want nao et schrabberen kommen de spleuten in et waeter, bi'jglieks in de sloot. Aj' d'r mit vlechten moeten, bin ze temeensen smuui. As ze nog halfnat binnen, vlecht ie d'r mit; bi'j et dreuge wodden krimpen ze wat, dan trekt de körf goed stevig in mekeer. Aj' de spleuten bi'j duuster dreugen laoten, dan kriegen ze een mooie kleur die d'r altied op blift: lochtig geel, bruun en zwat. Daoromme wo'n ze wel in donker op 'e zoolder zet.

Mit de eerste rondings, ronten van de strobundel (zie veur medellen de ofbelings van körven op blz. 86, 89 en 96) bi'j' de körf an et

opzetten,

ie maeken dus et begin daor veerder op bouwd wodt. In et begin maek ie mar kleine rondings, dus mit een kotte

omgang.

De bos stro wodt strak een spleute omme wunnen. De vlechter drokt d'r de hieltied wat stro bi'j tussen om de bundel langer te maeken en op dikte te holen. Dat nuumt hi'j

(stro) inlasken (Obk), **instoppen** (Dfo-Ve, El), **opvullen** (Dfo-Ve) of **bi'jstoppen** (Dfo-Be).

Ie moe'n de bundel de hieltied (ge)liek holen (Dfo-Be), op dikte dus. Om die bundel op 'e goeie dikte te holen wodt d'r een ring bruukt, daor de bundel deur henne komt. Komt d'r ruumte tussen die ring en de bos stro, dan moet d'r ni'j stro bi'j in. Die ring is meerstal van koehoorn (Dfo-Be, Obk, Op; zie de foto op blz. 72 en 86), mar ok wel van iekenhoolt (El) of zink (Dfo-Ve). De ring wodt onder et vlechten mit scheuven, en wodt de

vlechtring (Dfo-Ve, Obk), et **vlechthoorn** (Obk), de **vlechthulze** (Obk), de **ring** (El) of et **koehoorntien** (Dfo-Be)

nuumd. Mit de

elze (Op), **spleutestikker** (Dfo-Ve) of **splitpenne** (Dfo-Be)

wo'n deur de ring (zie hieronder) stro die krek legd is, gatten steuken. Dit ark is an de boverkaante hol, daor past de spleute in en die wodt dan zo deur de ring henne trokken. Obk maekte uut een bonkien uut et onderbien van een schaop zoe'n soort van insterment, en nuumt dat een *(vlecht)naalde* (tek. 2 op blz. 84), wiels El ok een

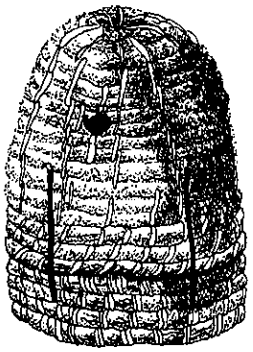

Tek. 3.

Tek. 4.

Tek. 3. De ronde körf mit een onderzetter. De onderzetter zit mit (bi'je)krammen an de körf vaaste.

Tek. 4. De bisschopskörf is vaeks van bente maekt, mar ok wel van stro.

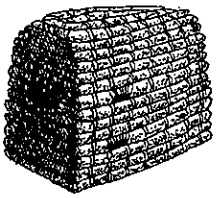

Tek. 5.

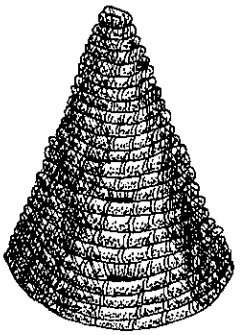

Tek. 6.

Tek. 5. De boogkörf wodt mit de ronde körf in oonze omkrieten et meerst bruukt deur de körfiemkers.

Tek. 6. De spitse körf. Disse körf het as veurdiel, dat et niet zo gauw inregent.

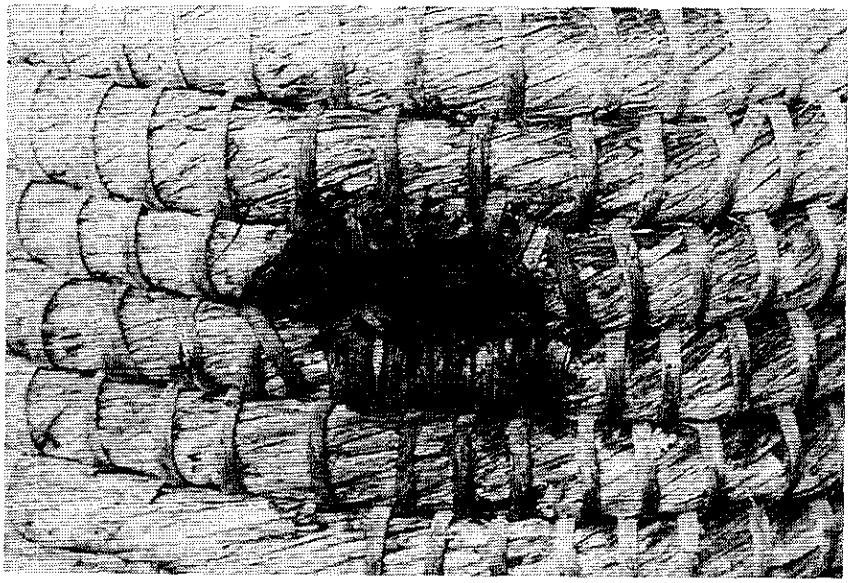

Bi'jen bi'j et vlieggat.

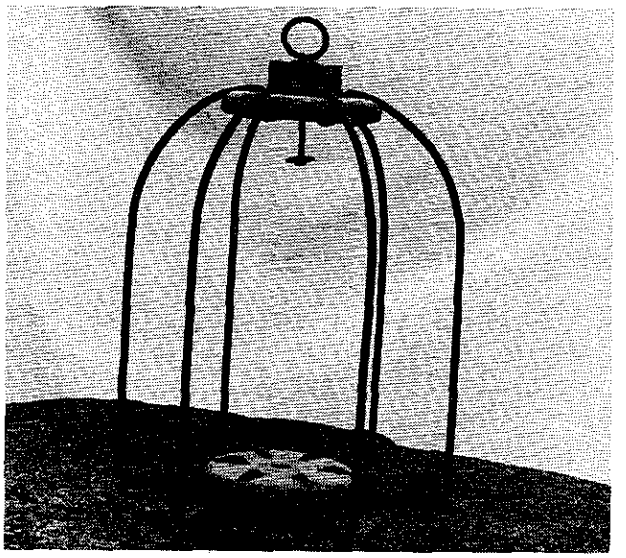

Mal veur een ronde körf. Mit disse mal komt boven in de körf een spongat (Dfo-Ve) daor een voederballon in past. (Verzaemling A. Dijkstra).

soort van naalde maekte van een tane van een harke. Laeter wodden d'r wel naalden bi'j de smid maekt.

Et vaastemaeken van de bos stro an de veurige ring wodt et

vaastemaeken (Obk), **krammen** (Obk), **vlechten** (Dfo-Ve, Obk, Op) of **ni'jen** (Dfo-Be, El)

nuumd. Ien zoe'n gattien of steek nuumt Obk een

ondersteek.

As de spleute op is, moet d'r vanzels een ni'je spleute bruukt wodden. Die ni'je spleute komt onder de veurige deur, de toppe komt stevig in de ring. Iene ring van rondbeugen stro, ien zoe'n ronding van de bundel dus, wodt een

ring (El, Op) of **waole** (El, Obk)

nuumd. Dfo geft daor gien appat woord veur. De onderste waolen wo'n staorigan wat dunder maekt, om de onderkaante recht te kriegen, dat de körf mooi slicht staon kan. De bi'jen moe'n d'r vanzels in- en uutvliegen kunnen: daoromme kommen d'r ien of twie

ielgatten (Dfo-Ve, Obk), **ielegatten** (Dfo-Be, El) of **vlieggatten** (Dfo-Ve, Op)

in de körf en die wo'n d'r al bi'j et vlechten in maekt: et ielgat ontstaot deurdat d'r even een stokkien uut de waole weg sneden wodt (rechthoekig), wiels et stok daor of sneden is, goed mit *spleute* omwunnen wodt (zie de foto op blz. 90). Et ielgat mag niet kleinder wezen as 6 mm, mar ok niet al te groot. D'r mag bi'jglieks gien moes in kommen kunnen in de winter as de bi'jen "in de tros zitten", "winterzit hebben" (soort winterslaop, Obk). El geft op: "Nao de tiende waole zet ie et eerste ielegat, tussen dit ielegat en et volgende zitten vier waolen en nao et twiede ielegat kommen d'r nog es vier waolen. De wiette, de maote van de ronde körf (want daor gaot et hier omme) is van de elleboog tot de haandpalm." De raand van et ielegat wodt wel es wit varfd (Obk), dan zollen de bi'jen dat vlieggat beter weeromme vienen kunnen. Neffens Dfo-Ve valen de kleuren blauw en geel et beste op en wo'n die wel bruukt dat de jonge keuninginnen heur niet vervliegen zullen bi'j de bruidsvlocht. Mar Dfo-Ve maekte daor alliend mar gebruuk van bi'j de kaasten en nooit bi'j de körven. Soms komt d'r een plaankien onder et ielegat.

Bi'j de winter maeken de bi'jen zels heur ielgat al wat kleinder om de koolde uut de körf te holen; ze doen dat mit *was* of *propolis.* De körven kommen dan ok wat hoger te staon op een *bi'jeplaanke* en et onderste ielgat wodt wel es mit een toppe grös dichtestopt (Dfo-Be). El vertelt: "Heit dee in de winter wel een zak of een

Mallen veur boogkörven om daor onder et vlechten et goeie medel an te kriegen. Dat komt bi'j boogkörven slim krek, omreden daor boograempies in kommen en gien spielen zoas bi'j de ronde körven. (Verzaemeling A. Dijkstra).

De heer Dermois van Haulerwiek lat de (dwas)spielen in de körf zien.

koedekken om de körf om de koolde tegen te holen en as de bi'jen et ielegat zéls al slimme klein maekt hadden, zeg mar dat et ielegat dan de brette van twie bi'jen hadde, zee hi'j wel: "Et kon wel een strenge winter wodden, de bi'jen maeken de boel zo dichte".

Bi'j et maeken van een körf wodt inkeld wel es gebruuk maekt van een mal, dat is een iezeren raemwark daor de körf omme henne vlochten wodt. Op de foto op blz. 92 bin twie van die mallen veur een boogkörf te zien, wiels op de foto op blz. 90 iene veur een ronde körf staot. De ronde körf krigt in dit geval een

spongat (Dfo-Ve),

daor past een op blz. 105 beschreven voederballon in. Neffens Obk gaot et dan om een Lunenburger körf. Deur de infermaanten wo'n die mallen liekewel niet bruukt veur een ronde körf, alliend wel es bi'j et maeken van een boogkörf.

De körf wodt mit een hadde (koe)bossel

naobosseld

(Ned. nageborsteld) en veur et behoold van de körf wodt die an de buterkaante wel es insmeerd mit koestront (Dfo-Be). Om de angels (Obk, uutstikkende punten) die in et roggestro zitten vot te kriegen, kuj' de körf van binnen

uutbranen;

eers moe'n de bi'jen alles d'r uutbieten, mar dat kost een protte energie en dan hej' minder gewin. Aj' te lange branen het de körf daor van te lieden. Et uutbranen wodt daon mit even een vlamme d'r in, bi'jglieks een branende oolde kraante of een branend toppien stro, en ondertied wodt de körf wat henne en weer ruuld. De körf zit zo stief past (Ned. geperst), dat de vlamme d'r gien vat op krigt.

Nao et uutbranen van de körf kommen d'r dunne hoolten in, vaeks van *honnemiegehoolt* (Dfo-Be, Dfo-Ve, El) *honnebeien* (Dfo-Ve, El), *honnebomehoolt* (El) of *honningepollen* (Obk), omreden dat hoolt zo best *splissen* wil. Een inkelde keer wodt d'r ok wel *elzehoolt* (Dfo-Be) veur bruukt. Op geft gien bepaold soort op. Die dunne hoolten of pennen, mit vaeks an ien kaante wat een punte, wo'n mit de uutaenden tussen de waolen steuken en zitten daor stevig tussen klemd. De puntige kaante stikt een klein aentien uut de körf, dan kuj' die d'r zo uut trekken. Zoe'n hooltien wodt de

bi'jespiele (Dfo-Be),**(dwas)spiele** (Dfo-Be, Dfo-Ve, El, Obk, Op) of **tussenspiele** (Obk)

nuumd, wiels de haandeling van die spielen in de körf zetten wel *körf(op)spielen* nuumd wodt (zie de foto op blz. 93). De spielen kun de bi'jen *an vaaste bouwen* en et *wark inzetten* (El). De spielen staon mit een hoeke van 90 graoden (horizontaal) op 'e in-/uutvliegrichting van et ielgat, et wark van de bi'jen gaot op et ielgat an; dat numen ze neffens Obk

waarme bouw.

Obk vertelt dat de iemker et graeg zo hebben wil. Et hoolt in dat de bi'jen de *raeten* (Obk), *raoten* (Dfo-Be, Dfo-Ve, El, Op) haoks op 'e spielen bouwen, dus kun ze makkelik d'r in- en uutkommen en tussen de raoten kommen: de *toeloop* (Obk) is makkelik, en de hiele körf wodt evenredig verwaarmd, deurdat de zunne elke raot lieke veule waarmte toepatten kan (et ielgat staot op 'e zunnekaante). Eers zollen de bi'jen *op 'e wiend bouwen*: de raoten staon dan 90 graoden op 'e vliegrichting, de wiend komt dan deur et ielgat recht op 'e eerste raoten. Obk nuumt dat

koolde bouw:

de bi'jen kommen dan minder makkelik tussen de raoten en de zunnewaarmte komt niet bi'j de aachterste raoten.

De ere infermaanten kennen de begrippen waarme bouw en koolde bouw weer wat eers. Dfo-Be nuumt de bouw in körven de waarme bouw en die in kaasten de koolde bouw, wiels Dfo-Ve de bouw in de ronde körf waarme bouw nuumt. Et begrip koolde bouw kent hi'j niet. De ere infermaanten kennen beide begrippen niet.

Boven in de körf zitten kleine spielegies, die haoks op 'e ere spielen staon. Dat bin

kopspielen.

As et volk gruuit moe'n d'r stokken onder de körf, losse ringen as et waore, die bestaon uut een *waole* of viere, vufe, die an mekeer vlochten binnen. Ien zoe'n stok om d'r onder te zetten is een

onderzetter (Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk), **opzetter** (Dfo-Be, El) of **(opzet)ring** (Op),

en die wodt mit

bi'jekrammen

an de körf *kramd.*

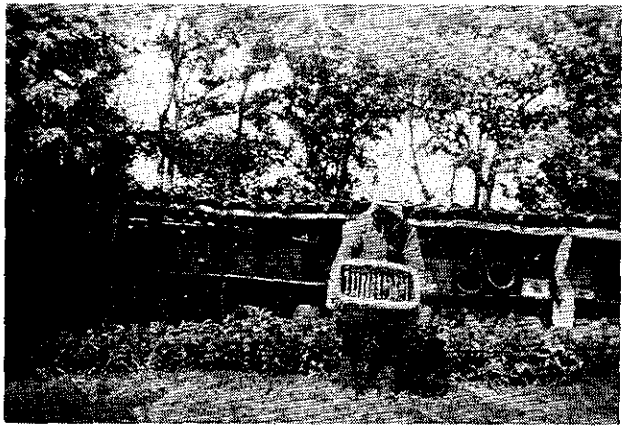

Op 'e foto bin de raempies in de boogkörf te zien. De iemker is Klaas Akkerman van Else, die in 1952 overleden is. Akkerman hadde tegere mit zien bruur (de pake van Vrouw De Boer-Akkerman, die de foto van om-en-de-bi'j 1920 beschikber stelde) drie bi'jestallen an de Hoofdweg in Else.

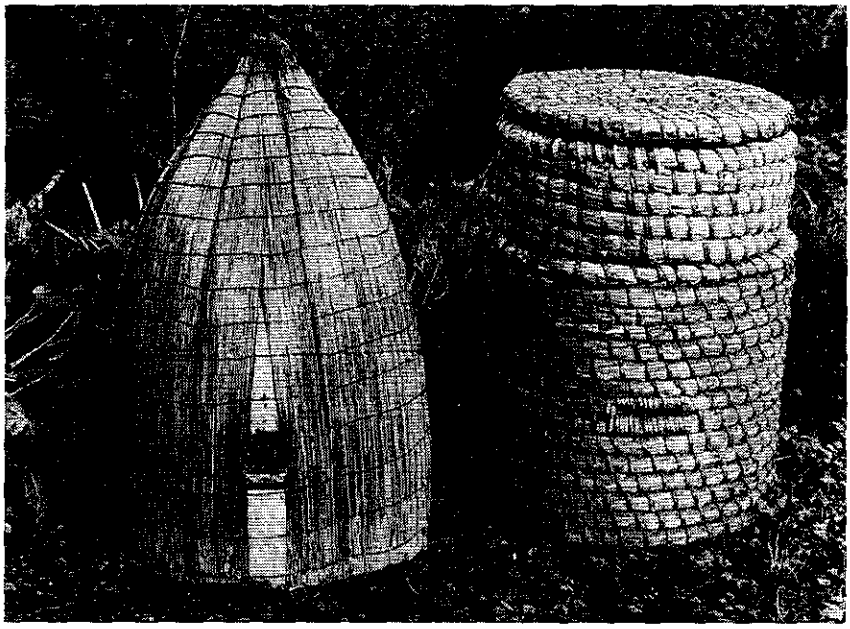

Links de bisschopskörf en rechts de zonuumde Boxmakörf; die kwam mit naeme in Drente veur, mar is hier bi'j omme minder bekend. (Verzaemeling A. Dijkstra).

Een bi'jevolk dat klaor maekt is veur de winter wodt liekewel ok wel es een *opzetter* nuumd (Dfo-Ve, El).

Winters staon de körven vaeks op een plaanke (as bojem); zoe'n plaanke hiet de

bi'jeplaanke.

Tussen die plaanke en de onderkaante van de körf wodt dan wel es wat liem streken, tegen de koolde en de tocht. De onderzetters wo'n onder de körven weghaeld en de onderste ielgatten wo'n wel dichte stopt mit grös. Soms kommen d'r ok nog klieden over henne. Dat is ok om te veurkommen dat de bi'jen bi'j mooi zunnig winterweer uutvliegen gaon. Dat zollen ze niet overleven.

De meerste infermaanten maekten of maeken nog gebruuk van de

ronde körf (Dfo-Be, Dfo-Ve, El, Op) of **platte körf** (Obk) (zie tek. 3 op blz. 89 en de foto op blz. 86),

en soms ok van een

bisschopskörf (alliend Obk, de ere infermaanten kennen die körf van heuren zeggen),

die het een welving, zoaj' die bi'j raemen van gotische karken wel zien, en is vaeks van bente maekt (zie tek. 4 op blz. 89 en de foto op blz. 96). De

Lunenburgerkörf

kent Obk ok, mar het him zels niet, liekemin as de ere infermaanten. Ze zollen veul op 'e Lüneburgerheide bruukt wodden. Zoe'n körf het een hulze van bovenen mit een stok d'r in diej' d'r uut trekken kunnen, dat dan kuj' et volk beter voeren (bi'jglieks mit suker); ie kun d'r ok een voederballon op zetten. Vri'j algemien is in disse omkrieten de

boogkörf (zie tek. 5 op blz. 89 en de foto op blz. 96).

Daor zitten

boograempies

in, daor de bi'jen de raoten (ok *raten* of *raeten*) tussen bouwen. Die boograempies bin vaeks maekt van *tingellatties* (dunne latties van de timmerman, vaeke niet van et beste hoolt); om ze mooi rond te kriegen wo'n ze in et waeter legd, daorveur

wo'n d'r eerst karfies in maekt. Mit et inzetten van zoe'n hoolten raem schudd' ie de bi'jen in de körven, en dan drok ie de keuninginnen soms dood. In de boogkörf hej' verschillende van die *raempies* naost mekere.

As d'r *spielen* in een körf zitten, dan het zoe'n körf

vaaste bouw,

een körf zonder spielen of een körf mit raempies diej' d'r uuthaelen kunnen hiet

losse bouw.

In de hoeke van de

bi'jestal (El, Obk), **bijestal** (Op), **bijestand** (Op), **bijehokke** (Op) of **bi'jehokke** (Dfo-Be, Dfo-Ve, El),

dit is een eupen schuurtien mit bi'jekörven en -kaasten, ston inkeld wel de

Ambrosiuskörf

(zie de tekening in et verhael *In en om de bi'jestal* van Wube Lamers van de Kuunderwal op blz. 68), een puntige ongewelfde körf mar mit sierdingen: een maantel, een heufd mit een mijter en aarms, van stro vlochten hielemaole, nuumd naor en veurstellende de heilige Ambrosius, bescharmheilige van de iemkers. De ielgatten bin de mond en een gat in de boek. Ambrosius het een staf in de aarm, mit een rond aende of mit een aende mit dwasstokkies. Obk zag vroeger wel zoe'n körf bi'j bi'jglieks Van Dam in Hoornsterzwaog. Obk nuumt ok nog de

spitse körf.

De spitse körf willen de bi'jen makkelik in beginnen, dan hej' goed gewin (zie tek. 6 op blz. 89). De *Ambrosiuskörf,* die ok spits is, gaon ze dan ok makkelik uut; in *ronde* of *platte* körven blieven ze nog wel es plakken, neffens Obk.

Van stro kuj' ok een

bi'jekaaste of **kaaste**

vlechten, ok mit *spleuten* en al: een vierkaantige bak mit deksel dus aenlik (zie tek. 7 op blz. 99 en de foto op blz. 100). D'r wo'n in de vlechtbundel hoeken maekt, mit een knik dus. Zoe'n kaaste van *stro* hiet (de)

strokaaste.

Bi'j kaasten, die vroeger vule minder in gebruuk weren, is liekewel as bi'j de *boogkörf* ok spraoke van *losse bouw;* mar in kaasten hangen de

raempies

- die niet een boge hebben, mar vierkaantig binnen - wel in twie laogen (zie foto op blz. 101). Dat ie kun de keuninginne niet dooddrokken zoas in de boogkörf. De raempies hangen neffens et "waarme bouw-principe". Elke laoge het zes of tien raempies: de boverste laoge is mitmekeer de hunnigkaemer, de onderste de bruudkaemer. Zokke kaasten wo'n zesraemskaasten of tienraemskaasten nuumd. De ofmetings van de raempies bin altied liek, ie hebben dus altied de zelde maote:

simpleksmaote.

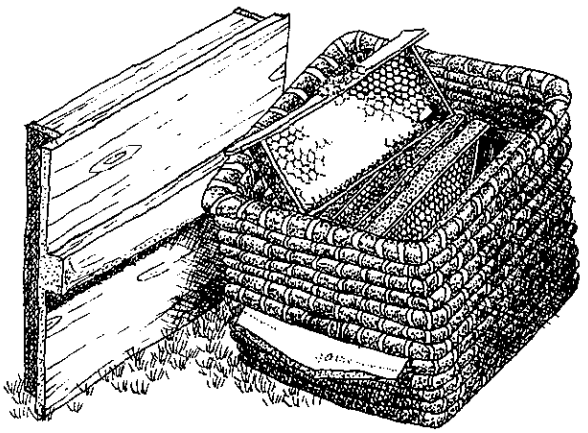

Tek. 7.

Tek. 7. Soms wodde d'r wel es een kaaste van stro vlochten, de zonuumde strokaaste. Veur et ielgat is een vliegplaankien te zien.

Een prachtig veurbeeld van een zonuumde strokaaste die vroeger vlochten is deur Geert Tjassing van de Knöl. Zoe'n strokaaste is aenlik de veurloper van de hoolten kaaste; hi'j hadde vaeke een hoolten deksel (zie tek. 7). Mar disse kaaste het nog een vlochten deksel, en mag van dat in zien soort wel hiel biezonder nuumd wodden. Infermaant Veenstra leerde et vlechten van zien vroegere buurman Tjassing.

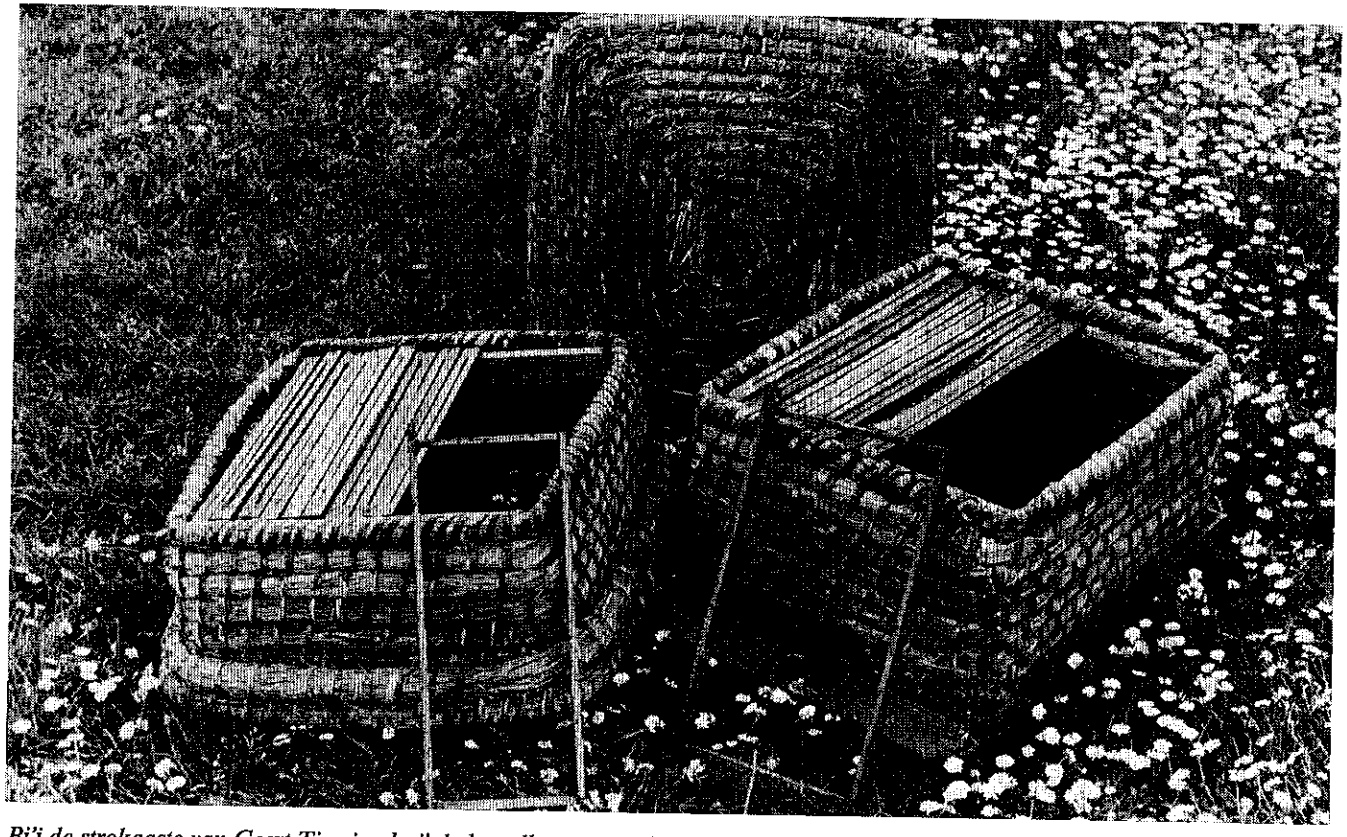

Bi'j de strokaaste van Geert Tjassing kuj' de bruudkaemer en de hunnigkaemer zo van mekeer haelen.

Dan hej' nog et

waornemingskassien.

Dat kan een smalle hoolten kaaste wezen mit twie raemen d'r in en twie kaanten van glas. In et waornemingskassien zit een keuninginne (die markt is), mit wat bi'jen en dat kassien het as doel, daj' et gedrag van die bi'jen zo goed zien en bestuderen kunnen. Mar dit woord heurt eins meer bi'j de vaktael van de iemker - daor we now trouwens ok an toe binnen - want strovlechtwark en zo-wat-henne komt d'r niet an te passe (zie de foto's op blz. 35 en 102).

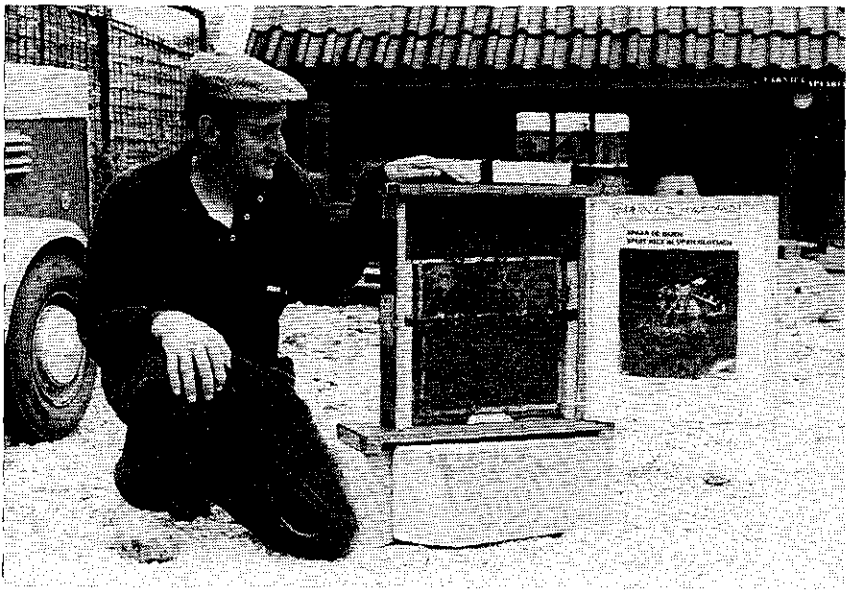

Reinder Betten van Oosterwoolde lat een waornemingskassien zien.

4. VAKTAEL VAN DE IEMKER

Iene die bi'jen het, hiet

iemker (Dfo-Ve, Obk, Op, Ow), **imker** (Obk, Op), **bi'jker** (Dfo-Be, Obk), **bijker** (Op), **bi'jehoolder** (Dfo-Ve, Ow) of **bijehoolder** (Dfo-Ve, Op, Ow).

As schelnaeme wodt wel es *darre* tegen een iemker zegd (Dfo-Be): "Daor hej' de darre ok weer."
Ie kun, al naor gelang de iemker meer mit kaasten warkt of meer mit körven, onderscheid maeken tussen een

körfiemker en een **kaastiemker.**

De

bi'jekörf

is van stro, spleuten en hoolten spielen, de

bi'jekaaste

is van hoolt, en d'r zitten hoolten raempies in. Zie veur de omschrieving van de körven bi'j de vaktael van de strovlechter in diel drieje van dit heufdstok. Dat gelt ok veur et

ielgat.

Onder dat ielgat kan een

vliegplaankien (ok: **anvliegplaankien**)

zitten daor de bi'jen dus op an en vân vliegen (zie tek. 7 op blz. 99). De *onderzetters* (zie de vaktael van de strovlechter) wo'n mit

krammen

an de körf vaaste maekt (zie tek. 3 op blz. 89). Die krammen wo'n neffens Obk ok wel bruukt om de körven bi'j et reizen op de waegen an mekeer vaaste te zetten.

De

(dwas)spielen

bin de lange spielen (zie de foto op blz. 93). Ze staon kruuslings op 'e kopspielen van honnebeiehoolt. Uut iene (dikke) stok hael ie makkelik drie spielen. De stok wodt spalten mit een gewoon buusmes, en d'r wo'n driekaante spielen van maekt. De appatte locht van et honnebeiehoolt zol de bi'jen antrekken. Vanoolds bruukten ze dus honnebeiehoolt veur de spielen. Die wo'n van buten of deur de körf drokt, en dan snied ie ze of, niet hielemaole bi'j de körf of, mar zoe'n aanderhalve centimeter buten de körf. Eers koj' ze d'r niet uuttrekken. Dat

uutbreken

van de körf moet mit de *knieptange* (Obk) of et *körfmes* (Op) gebeuren, want de bi'jen warken de spielen ommeraek vaaste mit *was* op 'e binderkaanten. Ze *kitten* et vaaste mit *kit* (een soort liem) of *propolis* (Ned. ok 'maagdenwas') an de kaant van de körf. Mit etzelde spul maeken de bi'jen de körf ok dichte tegen wiend en waeter. In de winter wodt et vlieggat daor ok kleiner mit maekt.

Nao et uutbreken van de körf, dat neudig is om de hunnig oogsten te kunnen, kan weer opni'j

inspield (van: inspielen)

wodden. De bi'jen kun dan weer begin maeken, de spielen bin d'r weer in kommen.

In de körf beginnen de bi'jen heur wark bi'j de *kopspielen* (zie de vaktael van de strovlechter).

Et anbrengen van de spielen in de körf hiet

opspielen ("We zullen de körf opspielen").

Ok in de bi'jekaaste zit vanzels een ielgat. Et (an)vliegplaankien van de kaaste is dri'jber, dat kuj' naor boven klappen. Dan is hi'j dichte, en dan kuj' d'r bi'jglieks mit reizen. Ze zetten et plaankien vaaste mit een hoolten *krappien* (Dfo-Ve, Obk), een dri'jber ofsluuthooltien.

D'r bin ok kaasten daor aj' et ielgat mit een (hoolten) *ofsluutschoefien* of *reisschoefien* ofsluten.

De onderste tien raemen van de kaaste bin mit mekeer de

bruudkaemer.

Die raemen bin onderling 22-23 cm hoge, en hieten de

bruudkaemerraemen.

Reisraemen

wo'n allienig bi'j et reizen bruukt. Et gaot om een raempien daor fien gaas in zit of daor vliegegaas om henne spand is. De bi'jen kun d'r dan niet uut, mar ze kun d'r wel lncht deur kriegen. Dus: veur de locht en tegen et waarmlopen, eers wodt et volk te roer.

De bi'jen in de zonuumde *simplexkaaste* kun van bovenen of voerd wodden mit de

voederballon of et **voe(de)rglas,**

mit een bi'jpassend blikken of hoolten

voer- of **sukerbakkien.**

In sommige van die ballonnen gaot een liter sukerwaeter, in eren meer. Zoe'n ballon lat dat waeter geleidelik zakken as de bi'jen et opnemen uut et voerbakkien. D'r bin ok simplexkaasten (et *Stellingwarver* type is daor een veurbeeld van) daor de bi'jen van onderen of in voerd wodden, ok mit een voerbakkien (zie de foto's op blz. 106).

Aj' lekkere *raot-, raet-* of *raathunnig* hebben willen moe'n de bi'jen zels de raoten maeken. Ie kun ze beginnen laoten mit een hiel klein stokkien *keunstraot,* mar beter is nog mit een stokkien (oold) raot dat ze zels maekt hebben. Et is haost altied hunnig van de heide.

Et

keuninginnereuster

is d'r veur dat de keuninginne niet in de hunnigkaemer kommen kan, want daor moet gien bruud kommen. As de (kaast)iemker et bruukt, komt et tussen de hunnigkaemer en de bruudkaemer. De ere bi'jen kun wel deur et reuster, mar et hindert heur wel wat in heur wark. As de bi'jen goed haelen komt d'r nooit bruud in de hunnigkaemer, wodt d'r wel zegd.

Jan Langhout van De Fochtel lat, bi'j wat wel et Stellingwarver type van de Simplex-kaaste nuumd wodt, zien dat de bi'jen bi'j dat type van onderen of voerd wodden.

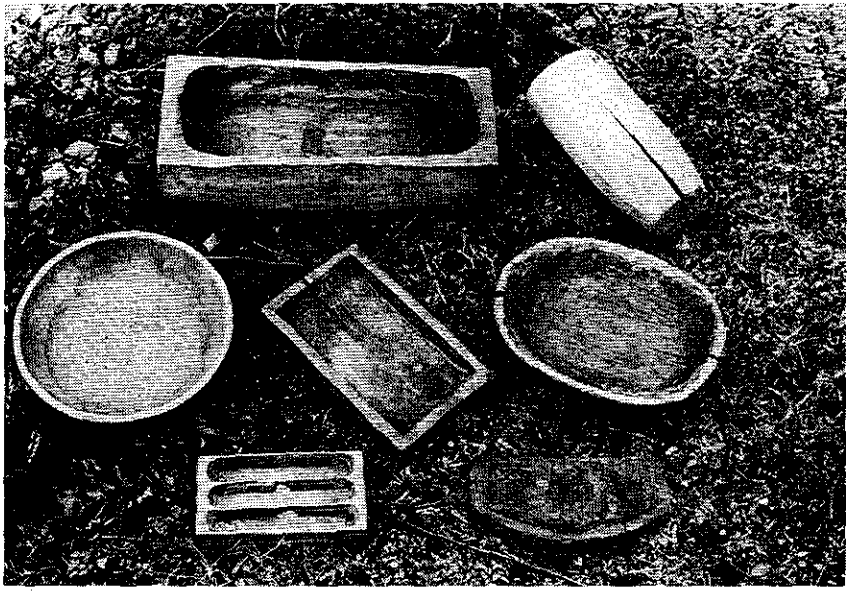

Hoolten voerbakkies. (Verzaemeling A. Dijkstra).

De boverste riegel raempies bin omdebi'j dattien centimenter hoge, de ondersten zoe'n twintig centimeter, daor bin ok tiene van. Mitmekeer vormen ze de

hunningkaemer (Dfo-Be, Op) of **hunnigkaemer** (Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk, Ow)

en hieten

hunning- of **hunnigkaemerraemen.**

Aj' lekkere raothunnig hebben willen, moej' mit et uuttrekken waachten tot de raemen

verzegeld

binnen. De bi'jen hebben d'r dan een vluus over henne trokken van was ("verzegelde hunnig"), dat doen ze zo gauw as de raoten vol binnen en de nectar indampt is tot hunnig.

Op 'e kaaste hej' een, meerstal hoolten,

deksel.

Soms kan daor een

dekklietien

op liggen, bi'jglieks van dik vilt (Obk).

An de aenden van raempies zitten

ofstaandblikkies.

Et komt slim krek om de raempies op 'e goeie ofstaand van mekeer en de kaant in de kaaste te hangen. Daor bin behalven de ofstaandblikkies ok

stripsen

veur. De

oorties

(dat bin uutstikselties an et raem, an weerskaanten iene) passen daor krek in.

Et plak daor de körven en kaasten staon (in een soort eupen schuurtien) hiet de

bi'jestal (zie bi'jglieks de foto op blz. 76).

As de körf in de eupen locht staot, wodt d'r somstieden wel een

dekplagge

op legd, bi'jglieks een omkeerde heideplagge (Obk). Et gaot d'r veural omme dat de körf dan wat beschut is tegen de regen.

DE BI'JEN ZELS EN WAT AS ZE DOEN

De naeme van et besien is

bi'je (Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk) of **bije** (Dfo-Ve, Op, Ow).

Ie kun *warkbi'jen, darren* en de *keuninginne* onderscheiden. De

warkbi'jen

(dat bin allemaole wiefies), de naeme zegt et, doen et wark. Sommige iemkers onderscheiden ze weer in soorten.

De

voedsters (Obk), **voerbijen** (Op) of **huusbijen** (Ow)

voeren de *larven, poppen* (Dfo-Be, Dfo-Ve) uut de veurraod eten (bestaonde uut hunnig en stoefmael). Et gaot hier om de jongste bi'jen. As ze veertien daegen oold binnen gaon ze hunnig en stoefmael haelen en wo'n et dus

haelbi'jen (Dfo-Ve, Obk, Ow), **haelbijen** (Op) of **vliegbi'jen** (Dfo-Be).

Dat haelen doen ze zoe'n vuuf weken en dan gaon ze dood. Een warkbi'je leeft bi'j de zommer mar zoe'n zeuven tot acht weken.

De

waachters (Obk) of **waekers** (Dfo-Ve)

holen de waacht bi'j et ielgat, om

rovers

(roofbi'jen uut ere volken) tegen te holen.

De

keuninginne (Obk), **keuning** (Obk), **koninginne** (Op, Ow), **moer(e)** (Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk, Op, Ow) of **mujke** (Dfo-Be)

is wat groter uutvalen as de ere wiefies-bi'jen en het een langer en spitser aachterlichem. De moere is haost twie keer zo laank as een warkbi'je en kan wel een jaor of wat oold wodden. De keuninginne wodt meerstal mar ien keer in heur leven bevrucht en legt eigies.

De

darren (ink. darre)

bin de mannegies. Die bin d'r allienig mar veur om de keuninginne te bevruchten. Alle eigies mit mekeer wo'n et

bruud

nuumd. Soms 'zit de zwaarm goed in et bruud', soms niet.

De

raet (Obk), **raot** (Dfo-Be, Dfo-Ve, Op) of **raat** (El)

komt

fienbruud (Dfo-Ve, Obk, Ow)of **warksterbruud** (Dfo-Be, Dfo-Ve, Op)

in, dat bin larven daor kommen de warkbi'jen laeter van, of

grofbruud (Dfo-Ve, Obk), **darrebruud** (Dfo-Be, Obk, Op, Ow) of **bultbruud** (Op),

daor kommen laeter de darren van.
Een körf mit een boel fienbruud is et beste volk; een körf mit een boel darrebruud is wat een minderweerdig volk. Keuninginnebruud wodt aenlik nooit zegd, de iemker het et over

keuninginnestoelen (Buil, Dfo-Ve, Obk) **keuningstoelen** (Obk) of **moerdoppen** (Dfo-Be, Dfo-Ve, Op, Ow):

et bin appatte *stoelen*, lange, optrokken cellen, meerstal zoe'n acht tot negen in totaal, die allegere uutlopen kunnen. As de eerste doppe sleuten is gaot de oolde moere d'r uut; die gaot dan vot mit een zwaarm. As de iemker d'r niks an dot, komt d'r mit een peer daegen weer een zwaarm, deurdat d'r weer een cel uutlopt (zie ok veerderop bi'j et zwaarmen). As hi'j dat niet wil haelt hi'j de ere moerdoppen weg.

De cellen daor de moerdoppen uut ontstaon wo'n de

moercellen (Obk), **moerdoppen** (Dfo-Be, Dfo-Ve, Op, Ow) of **koninginnecellen** (Op)

nuumd.

Raot daor bruud in zeten het hiet

zwatraet (Obk), **zwatraot** (Dfo-Be), **zwat wark** (Dfo-Ve) of **bruudraot** (Op, Ow).

Maegdelike raeten (Obk), **nije raoten** (Op) of **blank wark** (Dfo-Ve)

bin de raoten, is et ni'je wark dat de bi'jen in een ni'je of schone körf maeken. In de kop van de körf komt vot-en-daolik hunnig, de hunnig wodt in de kop opburgen en de moere begint mit et eigies leggen.

Raoten daor een boel hunnig in zit hieten

spekraeten (Obk), **spekraemen** (Dfo-Be, Dfo-Ve),

wiels Ow de hunnig uut de raoten daor vule in zit *brokhunnig* nuumt.

Een körf vol mit hunnig wodt een

vette körf

nuumd.

Een stokkien raot an een spiele daor de bi'jen et begin mit maeken, hiet

veurbouw (Dfo-Ve, Obk), **veurwark** (Op, Ow) of **veurwas** (Dfo-Be).

De iemker zels zet et stokkien veurbouw in de körf en dot dan de zwaarm d'r in. Dan hebben de bi'jen begin.

Et

kopwark (Obk), de **koppies** (Dfo-Be)

lat de iemker bi'j et uutbreken zitten: et bin kleine stokkies raot bovenin.

Om begin te kriegen in een kaaste wodt

keunstraot

bruukt, et wodt mit een vieltien an een haandvat, een

spoorvieltien (Obk, Op), **spoorwieltien** (Dfo-Be, Dfo-Ve, Ow) of **raodertien** (Dfo-Be)

d'r in zet.

As de bi'jen doende binnen mit et maeken van raoten bin ze an et

bouwen (Obk, Op, Ow) of **warken** (Dfo-Be, Dfo-Ve);

as de raot groter wodt

zetten ze **an** (Obk, Ow),**warken** ze **an** (Dfo-Be) of **warken** ze **uut** (Dfo-Ve).

As de raoten bi'j et bouwen spits toelopen, dan

staon ze **scharp**,

dit is "dat de raot scharp staot", mar ok wodt zegd: "de bi'je staot scharp" (Obk); dat is een geunstig teken, ze hebben dan gien zwaarmen in 't zin, eers

staon ze **stomp**,

de raoten bin dan stomp ofwarkt.

As de jonge keuninginne bevrucht is en an de leg, dan maeken de bi'jen de raoten weer opni'j scharp. Dat is tegen juli an. Bi'j de haast bin de raoten niet meer scharp. Et brokkelt vanzels of, ze bin dan niet mooi meer.

As de raoten scharp staon in meie dan is et volk in een goeie kondisie: ze bin an et *optrekken* (Obk), *scharp maeken* (Obk) of *warken* (Dfo-Ve).

As et volk darreraoten begint uut te bouwen: dat bin dan de zo nuumde

zwaarmschieven (Obk),dus begint mit **grof wark inzetten** (Dfo-Ve), of mit **warken op grof bruud** (Dfo-Be),

dan duurt et niet lange meer, dan willen ze zwaarmen. Dan moe'n de keuninginnecellen ok nog kommen: die moe'n ze dus nog maeken. As die sleuten staon, kan elk ogenblik de

veurzwaarm

ofkommen. Dat hoolt in dat de oolde keuninginne heur plak ofstaon zal an de jonge, mar ze nemt wel ongeveer de helte van et bi'jevolk mit.
As et volk de raemen uutbouwt tot op 'e plaanke, dat kan alliend bi'j et körfiemkeren gebeuren, dan "ligt et volk op 'e plaanke". Die *plaanke* ligt onder de körf. Dan moet d'r een op- of onderzetter onder, eers kriegen ze ruumtegebrek, en dat warkt et zwaarmen in de haand.

Ie kun soms wel es een zwaarm hebben, die

warbouw (Obk), **wildbouw** (Op), **dwasbouw** (Dfo-Ve), **dwaswark** (Ow) of **warrebouw** (Ow) maekt, ok: die bin an 't

wildwarken (Dfo-Be).

De raoten wo'n dan krek verkeerd in de körf bouwd, ze zitten dan dwas veur et vlieggat langes.
De bi'jen die dat doen wo'n

kroembouwers (Dfo-Ve), **strafwarkers** (Dfo-Be) of **wildbouwers** (Op)

nuumd. Zoks komt alliend in de körf veur, de spielen moe'n d'r dan aanders in, ie moe'n de körf

ommespielen (Obk)

in zoe'n geval. De spielen wo'n haoks op 'e raoten zet om ze steun te geven, eers zollen ze d'r uut valen. De bi'jen moe'n aenlik zéls haoks op 'e raoten bouwen; as ze dat niet doen, dan bin 't in de regel de beste volken niet.

Bi'j de

koolde bouw (Obk)

bouwen de bi'jen heur raoten in de lengte van et vlieggat. De locht die d'r deur et vlieggat in komt kan makkelik tussen de raoten deurstromen.
Bi'j de

waarme bouw (Obk)

kan dat niet, omreden de bi'jen de raoten dan krek evenwijdig an et vlieggat bouwen. Bi'j et kaastiemkeren bepaolt de iemker vanzels de meniere van bouwen.

Al in 't laest van feberwaori/begin meert beginnen de bi'jen

bruud an te zetten,

dat hoolt in dat de keuninginnen dan al weer beginnen te leggen. Dat vroege bruud, dat wo'n de eerste warkbi'jen. De eerste bloemen kommen in die tied ok eupen. In de twiede helte van meert wo'n de bi'jen wel es voerd om die

bruudanzet

beter op gang te kriegen: mit suker, liefst mingd mit hunnig. In de midden van et volk komt et

bruudnust;

et begin van de raotebouw daorveur numen ze et

vroege bruudnust.

Et bruudnust is dan as een gulden zo groot. Laeter wodt dat dan mit et oplopen van de temperatuur in de meitied tot een tiental bruudraemen uutbreid, mar et kun d'r ok meer wodden.
Et *grofbruud* (zie blz. 109 en 116) wodt in de regel anzet in de twiede helte van meie. Soms moet de iemker bi'jvoeren (liefst sukerwaeter en een peer lepels hunnig) omdat de warksters

bruud (uut)trekken:

die slepen et bruud naor buten, dat et veur de körf komt te liggen of op 'e plaanke.

Dat bi'jvoeren kan neudig twezen as et die meitied min weer is, as d'r gien *dracht* is. Et bruud (uut)trekken is dus een teken van aarmoede.

As de keuninginne legt, is die

an de leg

(ok: *de moer(e) is an de leg*), et is een 'eierleggende moer'. De keuninginne legt

eigies,

en dat wo'n

larven (Dfo-Ve, Obk, Op, Ow) of **poppen** (Dfo-Be).

Van een eigien tot een warkbi'je is een verloop van drie weken, en hi'j leeft zoe'n 55 daegen. Dat laeste gelt vanzels niet veur de winterhi'jen, die leven de hiele

winterzit.

Ze zitten dan in een

tros (Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk), **baord** (Dfo-Be, Dfo-Ve, Op, Ow) of **troeste** (Sunnege).

De bi'je slapt dan aenlik niet, mar is wat versuft.

As een moer niet bevrucht is gaot et volk, as d'r nog moerdoppen in et volk binnen iene daorvan voeden, dan hej' et over et

anzetten

van een ni'je keuninginne. Dat voeden gebeurt bi'j elke keuninginne, mit appat keuninklik voedsel;

keuninginnevoedsel (Obk), **keuninginnemelk** (Dfo-Ve, Obk), **koninginnemelk** (Op), **koninginnegelei** (Ow) of **bi'jebrood** (Dfo-Be).

Aenlik bin alle eigies dus in feite geliek, mar deur et appatte voedsel en de cellen daor ze in legd wodden ontstaon keuninginnen. Neffens Obk moet et keuninginnevoedsel zo goed wezen dat ze hiel belangrieke meensken d'r langer mit in et leven holen kunnen.

As d'r in een

cel of **doppe**

een eigien zit, dan zeggen ze "Hi'j is an de leg" (Dfo-Be), "Hi'j is belegd" (Dfo-Ve, Op, Ow) of "D'r liggen al eigies in" (Obk). En as d'r in de körf of kaaste dichte doppen mit eigies zitten: "Hi'j het al een doppe staon" (Dfo-Be), "Hi'j staot op 'e doppe" (Dfo-Ve), wiels Op zoks *gesleuten bruud* nuumt.
As de körf of kaaste doppen of cellen mit eigies het die van eten veurzien binnen, dan numen ze dat "Ze staon op melk of sap" (Dfo-Be), "Ze liggen in de melk" (Obk, Op) of "Ze liggen in et sap" (Dfo-Ve).

Pas legd bruud dat nog niet van dekselties veurzien is hiet

eupen bruud,

mar as et om keuninginnebruud gaot dan hiet dat wel es een

eupen doppe (Dfo-Be), **eupen keuninginnedoppe** (Obk) of **moerdoppe** (Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk, Op, Ow).

Mit zoe'n veertien daegen komt d'r een *doppien* op. Dan gaot et larfien of poppien him *verpoppen.* Mit drie weken lopen ze uut en bin et jonge bi'jgies. De darrelarven doen d'r twie daegen langer over om heur te verpoppen as de warksterpoppen, dus 23 daegen.
De eigies zels wo'n niet

verzegeld,

de larven al. Dan hej' *verzegeld bruud.* D'r is dan spraoke van

sleuten bruud (Obk, Op), **donker bruud** (Dfo-Ve) of **bruun brood** (Dfo-Be),

deur de was van et zegeltien is et donker (bruun) van kleur. Mar eerst bin de doppen dus eupen om te voeren. Laeter ligt d'r genoeg voedsel in om zels veerder te kunnen. De doppen of cellen komt dan een

zegel(tien) (Dfo-Be, Obk, Op, Ow) of **deksel** (Dfo-Ve)

op van was. De zegels wo'n deurbeten as de jonge bi'jen d'r uut willen; dan hej'

uutlopend bruud (Obk) of **riep bruud** (Dfo-Be, Op);

d'r wodt ok wel zegd:

ze bin **riepe** (Dfo-Be) of **et bruud is riepe** (Dfo-Ve, Ow).

De jonge bi'jen mar ok de oolderen kroepen, as et koolder wodt, dichter bi'j mekeer; dan *krimpen* ze *in* (Obk). As et te waarm wodt dan waaieren ze mit de vleugels, en verspreiden heur meer in de raoten.

Naor gelang de inhoold van de doppen of cellen kuj' de volgende soorten bruud onderscheiden: et

warksterbruud (Dfo-Be, Dfo-Ve, Op) of **fien bruud** (Obk, Ow): daor kommen de warkbi'jen van;

et

darrebruud (Dfo-Be, Obk, Op, Ow), **bultbruud** (Op) of **grof bruud** (Dfo-Ve, Obk), daor kommen de darren van; et bruud van de leggende warkbi'je hiet

bobbelbruud (Ow) of **bultbruud** (Dfo-Ve), daor kommen ok darren van en et

keuninginnebruud, daor kommen dus keuninginnen uut:

keuninginnestoelen (Dfo-Ve, Obk) **keuningstoelen** (Obk), **sleuten keuninginnedoppen** (Obk), **moerdoppen** (Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk, Op, Ow) en **sleuten bruud** (Obk).

Et begin van een moerdoppe daor gien eigien in komt hiet een

loze moerdoppe (Obk), **onbelegde doppe** (Obk), **eupen doppe** (Dfo-Be) of **speuldoppe** (Dfo-Ve, Op, Ow).

Een gewone warkbi'jecel die ontwikkeld wodt tot een moerdoppe as d'r gien keuninginne meer in et volk is hiet een

nooddoppe (Dfo-Be, Obk), **reddoppe** (Dfo-Be) of **redcel(le)** (Dfo-Ve, Obk, Op, Ow).

Aj' et over

vuilbruud (Dfo-Be, Dfo-Ve), **voelbruud** (Obk) of **kalkbruud** (Dfo-Ve)

hebben, dan zit d'r ziekte in dat bruud.

Bi'j vuilbruud kan et gaon om Europees of Amerikaans vuilbruud. Et Europees vuilbruud is een besmettelike darmziekte die bi'j de nog niet ofsleuten larfies veurkommen kan. De larven gaon d'r an dood.

Amerikaans vuilbruud is ok besmettelik; et taast ok et bruud an. Et bruud is al sleuten as de larfies starven. Et is te zien as de dekselties van de cellen daor de larven inzitten, inzonken binnen en (vaeks) een klein gattien hebben.

Kalkbruud is een schimmelziekte die ongeveerlik is en meerstentieds vanzels weer verdwient. Et gaot meerst om eupen darrebruud dat deur de ziekte antaast wodt. De larve druugt uut en ligt los in de cel en het een wat kalkachtige kleur.

As et volk al mar groter wodt deur et bruden

wint et volk an (Obk, Op), **koj' stark in et volk** (Dfo-Be, Op), **ontwikkelt et volk him goed** (Dfo-Ve) en **kommen de bi'jen goed in 't volk** (Obk).

Een grote groep bi'jen die bi'j mekeer heurt is et

bi'jevolk (Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk), **bijevolk** (Dfo-Ve, Op, Ow) of **volk** (Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk, Op, Ow).

Et

zwaarmen

wil zeggen dat et volk him splissen gaot om de soort in staand te holen. Dat gebeurt meerstal in 't laest van meie of begin juni. Op 'e raoten bin knobbelachtige doppen te zien; dat bin darrecellen en dat bruud wodt et al eerder nuumde *darrebruud* of *grof bruud* nuumd.
Butendat bin d'r dan ok

zwaarmcellen

te zien. Zwaarmcellen bin de netuurlike moercellen, die tegen de zwaarmtied ontstaon en om die reden zo nuumd wodden. Ze zitten an de buterkaante van et bruudnust en bin groter as de ere cellen. As de eerste moerdoppe sleuten is maekt de oolde keuninginne him klaor om mit ongeveer de helte van et volk uut te zwaarmen. Die zwaarm hiet de

veurzwaarm (Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk, Op, Ow), **eerste zwaarm** (Dfo-Ve), **wilde zwaarm** (Obk) of **ofvleugen volk** (Ow).

As d'r meer jonge keuninginnen geboren wodden is d'r kaans op dat d'r ok nog een

naozwaarm (Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk, Op, Ow), **aachterzwaarm** (Dfo-Ve, Obk) of **jongkeuning(in)zwaarm** (Obk)

komt. De eerst uutlopende keuninginne (d.i. de keuninginne die et eerst *tuut*) nemt dan een pat van et volk mit, en dat wodt nao- of aachterzwaarmen nuumd. Soms is et de muuite weerd om zoe'n zwaarm

op te zetten of **weer op te slaon** (Obk).

Ooldere iemkers leuten disse zwaarm altied ofkommen neffens Obk, mar tegenwoordig haelt de iemker de keuninginnecellen meerstal uut de raempies; dan kan d'r gien zwaarm meer kommen. De jonge keuninginne die blift wodt *pakt* (bevrucht) deur een darre.
D'r bin tieden dan beginnen de bi'jen te

baorden (Obk), **baordmaeken** (Dfo-Be, Dfo-Ve, Op), ok: dan **gaon de bi'jen in de baord hangen** (Ow).

Dat

bulten, zoas Obk dat ok nuumt, geft an dat de bi'jen zwaarmen willen, ze maeken dus (zie ok hierveur) een

tros (Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk), **baord** (Dfo-Be, Dfo-Ve, Op, Ow) of **troeste** (Sunnege).

De bi'jen die veuruut vliegen om een plak te zuken daor de zwaarm daele kommen zal, bin de

veurlopers (Obk), **speurbi'jen** (Dfo-Be, Dfo-Ve, Op), **verkenners** (Op) of **verspieders** (Ow).

Onder iemkers gelt et dat et een verbeuden zaeke is om een lege körf mit raoten op te zetten: et kan gebeuren dat et deur de veurlopers van een bi'jevolk dat zwaarmen wil opmurken wodt, en daj' op zoe'n meniere een zwaarm bi'jen van een aander antrekken. Veurlopers doen niks as zuken.

Et votvliegen van een zwaarm hiet

ofkommen (Obk, Ow), of **ofvliegen** (Dfo-Be, Dfo-Ve, Op), dus:

"D'r kan vandaege ok een zwaarm ofkommen, ofvliegen". As de zwaarm in de

zunne hangt moej' oppassen, dan is hi'j gauw vot. Een tiedelike oplossing geft Obk: et linnerak d'r over! Dfo-Ve gooide d'r wel een natte zak over. As de zwaarm niet

zitten (Obk), **'m zetten** (Dfo-Ve), **anvliegen** (Dfo-Be, Op, Ow) of **valen** (Op)

wil ('him daele geven wil'), dan moej' d'r (een nappien vol) waeter deur gooien, dat kriegen ze dan op 'e vleugels en zo wil et vliegen niet zo best. Of ie kun op een blik klappen (veger en blik). De bi'jen kun dan de keuninginne niet heuren, en geven heur gauw daele (Obk).

Et kan gebeuren dat deur et minne weer, of deurdat de moer niet vliegen kan (vleugellam is) de zwaarm weer

antrekt (Obk), **weeromme vligt** (Dfo-Ve), **terogge gaot** (Dfo-Be), **terogge slat** (Op), **terogge vaalt** (Ow) of **anvligt** (Obk),

dan is die zwaarm weer weeromme gaon in de körf of kaaste.

Et geluud dat de keuninginnen maeken as ze nog in de cel zitten, hiet

kwakken (Obk), **kwaeken** (Dfo-Be, Dfo-Ve, Op, Ow) of **roepen** (Op);

ze

tuten

as ze d'r uut binnen. Een uutdrokking in dit verbaand geft Obk op: "As een bi'je tuut, moet hi'j d'r uut" (is uut de doppe en gaot daornao zwaarmen).

As een zwaarm daele komt wodt zegd: die zwaarm

begint te ballen (Obk), **vaalt** (Op), **wil 'm zetten** (Dfo-Ve) of **gaot zitten** (Obk);

as hi'j daele is

hangt

de zwaarm.

As de bi'jen mit de kop in dezelde richting veuruut hangen, vlak veurdat ze anvliegen, wodt dat

bidden (Dfo-Be, Dfo-Ve, Op)

nuumd. Et gaot vaeks om jonge bi'jen die heur oefenen in et oriënteren en et vliegen zels.

(In)bedelen

gebeurt et meerst in de naozommer en bi'j de haast. Mit et uutbreken "bedelen" de ommevliegende bi'jen van *ofgejachte* volken heur "in" (Obk). Ze perberen onder ere volken opneumen te wodden.

Bi'jen die in een verkeerde körf vliegen, die heur dus

vervliegen

wo'n vaeks deur dat volk

ofmaekt (van: *ofmaeken*)

(behalven as ze hunnig bi'j heur hebben: dan bin ze wél welkom!), ok

ofbeten (van: *ofbieten,* Dfo-Ve, Obk).

Dat vervliegen kan deur de hadde wiend kommen; de bi'jen wi'jen te veer vot en kun heur eigen ielgat niet weeromme vienen. Dit gebeurt op 'e heide nog wel es. As et bi'jen binnen die hunnig bi'j heur hebben dan wo'n ze altied deur et ere volk anneumen. Mar *rovers* (over die roofbi'jen volgt laeter meer) wo'n vot-en-daolik ofmaekt.

Een keuninginne wodt nog wel es

inbald (van: *inballen*)

as de bi'jen bange binnen dat de moere anvalen wodt. Ze gaon dan mit mekeer stief om heur henne zitten, dat d'r niks bi'j kommen kan.

Behalven de al eerder nuumde *veur-* en *naozwaarm* hej' de

keunstzwaarm,

dat is een zwaarm die de iemker zels maekt. Dat kan deur de keuninginne mit een tal bi'jen van et volk appat te zetten. Bi'j et kaastiemkeren kan dat in een

zesraemskaaste gebeuren. De iemker kan ok de moere uut de körf of kaaste haelen en him in een ni'je körf of kaaste op et zelde stee zetten. De vliegbi'jen kommen dan wel vanzels en in et volk daor de moere uuthaeld is, zitten genoeg jonge bi'jen en bruud om et in staand te holen.

De

bruidzwaarm (Dfo-Ve, Obk, Ow), **bruudzwaarm** (Dfo-Be, Op) of **jonge moerzwaarm** (Obk)

is vaeks een keunstzwaarm, die nog niet netuurlik zwaarmd het. De bi'jen vliegen mit de jonge keuninginne mit die normaal alliend op de *bruidsvlocht* gaot.
Tegen de bluui van de heide kan et wel gebeuren dat een vroege veurzwaarm nog weer zwaarmen wil. Dat is de

maegdezwaarm (Obk, Ow) of **jufferzwaarm** (Dfo-Be, Op).

De

hongerzwaarm

is een zwaarm die deur de honger de kaaste of körf verlat.

De

noodzwaarm (Obk) of **motzwaarm** (Ow)

is een zwaarm daor de raoten van in de kaaste of körf antaast binnen. De wasmot is een larve van een vlindertien die him tegoed dot an de raoten. De raoten gaon daor kepot van en et volk kan daor niet langer blieven.
Et volk dat aachterblift in de körf of kaaste, naodat de veurzwaarm vot zwaarmd is, hiet een

ofzwaarmd volk (Dfo-Be, Obk, Op) of **naozwaarm** (Dfo-Ve).

Een volk dat op et punt staot zwaarmen te gaon is

(zwaarm)riepe (Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk, Op),

dat volk

staot scharp.

Een volk dat graeg zwaarmt hiet een

zwaarmlustig volk,

wiels een volk dat krek niet zwaarmen wil

zwaarmtraoge (Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk) of een **traoge zwaarm** (Dfo-Be)

hiet.

As een volk vusen te vule zwaarmt, dan

vligt dat volk **te hadde** (Dfo-Be), **vliegen ze heur kael** (Obk), **vliegen ze heur dood** (Ow), **zwaarmen ze heur dood** (Op).

Zoe'n volk wodt ok wel een

zwaarmduvel (Dfo-Ve)

nuumd. Obk vertelt: "Ze bin dan niet te holen. Et volk wil de keuninginnen die d'r te vule binnen niet ofmaeken, en dan gaon d'r allemaole kleine volkies vandeur". Obk het ze wel es ofkoeld in de kelder: mit een doek d'r onder, en de ielgatten dichte. Ze bin dan te hiete. De ere morgens 'slaoj' ze dan weer op et oolde volk'.

As een keuninginne oolder en minderweerdig wodt dan gebeurt et wel dat hi'j meer darrebruud anzet. De keuninginne kan ok darrebruud anzetten as hi'j niet bevrucht wodt bi'j de bruidsvlocht, of as dat laeter as gewoonlik gebeurt. Die keuninginne is dan

darrebruderig (Obk) of **darrebrudig** (Dfo-Be).

Et volk kan dan wel es een

stille moerwisseling

ondergaon. Gewoonlik is de oolde keuninginne al vot eerdat de jonge uutlopen is. D'r zit een schoffien gien bruud in et volk. Mar bi'j een stille moerwisseling het et volk een posien twie keuninginnen, die beide voerd wodden. Op een gegeven ogenblik wodt de oolde keuninginne verdreven of ofbeten deur de jonge keuninginne. Dfo-Ve hadde een keer een biezunder geval. Zoe'n drie jaor leden vun hi'j veur ien van zien kaasten een groepien hi'jen in et grös. Doe hi'j dat uut mekeer ruurde vun hi'j een dooie keuninginne. Doe hi'j in de kaaste keek zat

midden in de bruudkaemer een uutlopen doppe. Et volk zag d'r goed uut, mit sleuten bruud én eigies, dat d'r hebben een schoffien twie keuninginnen in zeten. Ok Obk maekte al es zoe'n stille moerwisseling mit.

ET HAELEN

Et verzaemelen van hunnig en stoefmael hiet

winnen (Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk, Op) of **haelen** (Obk, Op, Ow).

Een peer veurbeeldzinnegies:
"Ze bin aorig an et winnen" (Dfo-Be); "Ze hebben aorig wat haeld" (Obk).

As de bi'jen argens hunnig ontdekt hebben dan maeken ze dat de ere bi'jen van et volk dudelik deur op 'e raoten een soort daans uut te voeren. Ze wiebelen wat mit et aachterlichem en maeken ronties. Et is de

drachtdaans (Obk) of **bi'jedaans** (Ow).

As de bi'jen op 'e vliegplaanke staon te waaieren of wapperen mit heur vleugels, is et een teken dat ze goed wunnen hebben.

De bi'jen haelen

stoefmael

en

hunnig (Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk, Ow), **hunning** (Dfo-Be, Op) of **nectar** (Op).

Aenlik haelen ze nectar, dat laeter nao et indampen in de hunnigcellen hunnig nuumd wodt.

De haoren op et lichem van de bi'je daor et stoefmael an hangen blift bin een soort van weerhaokies. Dat stoefmael uut de bloemen haelen wodt wel

bleuten (Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk)

nuumd. Ze *kommen* dan op de vliegplaanke *daele* (Ow). Dfo-Ve geft as veurbeeldzinnegien: "Ze kommen mit bleuten thuus." Et is et teken dat de keuninginne an de leg is.

De stieve haoren an de aachterpoten bin de

bossels (Dfo-Ve, Obk) of (stoefmael)**körfies** (Dfo-Ve, Op).

De bollegies die bi'j et haelen an de aachterpoten kommen wo'n de

klompies

nuumd, "Ze kommen mit klompies thuus."

De hunnig wodt bi'j et haelen beweerd in de

hunnigmaege (Dfo-Ve, Obk) of **hunningmaege** (Dfo-Be, Op),

en wodt ofgeven an de jonge bi'jen, die et in de cellen brengen.

Et geslachtsorgaan van de darre hiet wel de

bokkekop (Dfo-Be).

As de bi'jen op 'e vliegplaanke anvliegen

kommen ze **thuus** (Obk), **kommen** ze **daele** (Ow), of **kommen** ze **(mit bleuten) thuus** (Dfo-Be, Dfo-Ve).

As d'r een bujje is dan kommen ze inienend allemaole thuus.

De hunnig komt in

hunnigcellen (Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk, Ow) of **hunningcellen** (Dfo-Be, Op),

die mit mekeer de

hunningkraanse (Op), **hunnigraand** (Ow) of **hunni(n)gcellen** (Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk)

vormen. Et brengen van de hunnig in de cellen nuumt Obk "De hunnig in de kop zetten" (as et om et körfiemkeren gaot).

Et stoefmael komt in stoefmaelcellen, mit mekeer is dat de

stoefmaelkraans (Op), **stoefmaelraand** (Ow), of de **stoefmaelgoddel** (Dfo-Ve).

As et goed hunnigweer is, dus as de bi'jen een protte hunnig haelen of winnen, dan

hunnigt et **goed** (Dfo-Ve, Obk), **is et goed bi'jewin** (Obk), **dan hunnigen de bi'jen goed** (Obk), **hunnigt et** (Ow), **haelen ze wel wat op** (Dfo-Be), **is et een goeie dracht** (Op), **is et goed haelweer** (Op), **goed gewin** (Dfo-Ve) of **roeken ze** (Obk).

Obk vertelt over dat laeste: "Dan kuj' de bi'jen aovens flink roeken." Dfo-Be: "Dan is et zok goed weer, dan haelen ze hiel wat op, want heur ze mar es zoemen." Ow: "Dan is et weer as spek, dan zetten de bi'jen spekranen boven an et raem, ze kun de hunnig niet zo gauw kwiet." Dfo-Ve: "Dan staon ze op 'e plaanke te waaieren en brommen ze ok."

De periode dat de bi'jen hunnig haelen is de

dracht (Dfo-Be, Dfo-Ve, Op, Ow) of **drachttied** (Obk),

en die vaalt te onderscheiden in de

veurjaorsdracht,

dan haelen de bi'jen van de appel-en perebomen, de wilgen, de wilde kestanjes, de proeme- en kersebomen, de peerdebloemen en et koolzaod;

de

zoemerdracht (Obk, Op) of **zommerdracht** (Dfo-Be, Dfo-Ve, Ow),

dan haelen ze van de klaover, de liendebomen, de honnebeien, de brummels en ere zommerplaanten;

en de

naojaorsdracht,

dan haelen de bi'jen veurnaemelik van de heide.
As de bi'jen bi'jglieks hunnig van de heide haelen, wodt d'r zegd: „De bi'jen vliegen op 'e heide" (Dfo-Be, Dfo-Ve, Op, Ow) of „Ze gaon op 'e heide" (Obk).

De plaanten daor de bi'jen op vliegen hieten mit mekeer de

drachtplaanten (Dfo-Ve),

en die gruuien op een

drachtveltien (Obk) of **bi'jeweide** (Dfo-Ve, Obk).

As de tied van et haelen veurbi'j is, de drachttied, en et het een goed jaor west zej': „Et het een goed (bi'je)jaor west (Dfo-Be, Dfo-Ve)" of „De drachttied is veurbi'j, de stille tied komt an (Obk)".

DE KEUNINGINNE

De tack van de keuninginne of moere in et bi'jevolk is zorgen dat d'r naogeslacht komt.

Vroeger wodde, neffens Joh. A. Joustra in zien *Het bijenboek* (zie hiernao), docht dat de keuninginne mannelik was en dat die de warkbi'jen bevruchtte en dat die warkbi'jen dus de eigies legden. Daorom wodde de moer doe *keuning* nuumd, ok omdat docht wodde, dat die bi'je et volk regeerde.
Laeter, in de zeuventiende ieuw, dee blieken dat now krek de keuning eigies legde, dat doe wodde die bi'je mar gauw *keuninginne* nuumd... Et is aorig om te zien dat die hiele oolde benaeming nog bi'j ien van de infermaanten opgeven wodt (Obk, zie blz. 109).

Nog weer laeter wodde de keuninginne as mem, moeder van et volk zien en wodde de benaeming *moer* de hieltied algemiener. (Vgl. Joustra, Joh. A., *Het bijenboek,* Goes, 1941, dadde drok, blz. 74-75.)

De keuninginne wodt uut de al eerder nuumde moercellen of moerdoppen geboren. As larve krigt de moere al appat voedsel, et ok al eerder nuumde *keuninginnesap* of de *keuninginnemelk.* De moere wodt heur hiele leven deur voeded en verzorgd deur de warksters.
Hi'j (in et Stellingwarfs wodt inderdaod ok naor vrouwelike dieren vaeks mit hi'j verwezen) komt mar ien keer in et leven buten de körf of kaaste om bevrucht te wodden, tot de tied van et zwaarmen toe vanzels, en is dan in staot meerdere jaoren eigies te leggen. Al een peer daegen nao de geboorte is et veur de keuninginne de tied om bevrucht te wodden en hi'j blift zoe'n drie weken in die staot. Wodt de keuninginne nao die tied nog bevrucht dan zet hi'j vaeks meer darrebruud an (zie ok blz. 116), en as hi'j niet bevrucht is, alliend mar darrebruud. Per etmaol legt de moere zoe'n twieduzend eigies. Om bevrucht te wodden maekt de keuninginne op de bewuste dag om et middagure henne een

bruidsvlocht.

Meerstal bin veur de bevruchting toch meer vlochten as iene neudig. Et kan

gebeuren dat de keuninginne meerdere keren 'pakt wodt'. De darre gaot nao de geslachtsdaod dood. Zien orgaan blift in et lichem van de moere zitten, mar dat wodt d'r laeter deur de warksters uuthaeld. Bi'j de bruidsvlocht gaon d'r wel honderden darren aachter de moere an, dat is een hiele

darremennigte (Obk),

al krigt d'r op 't laeste mar iene: de beste volger, de geunst. Nao et bevruchten hebben de darren hielemaol gien nut meer, dat ze wo'n vaeks deur de ere bi'jen verdreven. Ze kun niet meer bi'j de raoten kommen en kriegen gien eten. Perberen ze dat te vaeke, dan wo'n ze dood maekt. Dat is et

ofbieten (Obk, Op) of **ofmaeken** (Dfo-Ve),

en et wodt ok wel de

darreslaacht (Dfo-Be, Obk, Ow)

nuumd. Mar zoks gebeurt niet eerder as in de naozommer, nao de tied van et zwaarmen.
Bi'j de bruidsvlocht van de moere gaot d'r wel es een groep bi'jen mit om him te bescharmen, dat is de al eerder beschreven *bruidzwaarm.*
Al een peer daegen nao de bevruchting kan de moere eigies leggen. Komt de moere liekewel onbevrucht weeromme dan legt hi'j onbevruchte eigies. Daor kommen alliend darren van; zoe'n moer hiet daorom *darrebrudig* (Obk, Op) of *darrebruderig* (Dfo-Be, Dfo-Ve, Ow),

en is om die reden een

verkeerde moer (Obk), **kwaoje moer** (Obk), **onbevruchte** of **guste moer** (Ow), **darrebruderige moer** (Dfo-Be, Dfo-Ve) of **slechte moer** (Dfo-Ve);

Zoe'n onbevruchte moer zal de iemker vot doen en bi'j een aander volk *opgooien,* neffens Obk, mar d'r bin meer meugelikheden: zie hiernao.

Een volk zonder keuninginne (bi'jglieks deurdat die bi'j de bruidsvlocht votraekt is) is een

moerloos volk.

De bi'jen wo'n dan onrustig; een tal d'r van lopt naor him te zuken over de körf of kaaste, meerst rond et ielgat. Ze maeken daor een bepaold geluud bi'j; de bi'jen

goelen.

Et volk wet dat et zonder keuninginne verleuren is. Ze perberen daor wat an te doen deur bi'jglieks de cellen van warkbi'jen omme te bouwen tot moerdoppen en ze geven de larven die daor in zitten extra eten. Zokke cellen bin

redcellen (Dfo-Ve, Obk, Ow), **reddoppen** (Dfo-Be) of **nooddoppen** (Dfo-Be, Op).

De laeste meniere van perberen om et volk te redden is et extra voeren van een warkbi'je, die dan eigies leggen gaot, dat is dan de

leggende warkbi'je (Dfo-Be, Obk), **leggende warkbije** (Op) of **malle moer** (Dfo-Ve, Ow).

De *malle moer* legt onregelmaotig bruud; et *bultbruud* (Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk, Op) of *bobbelbruud* (Ow). Omdat de warkster, daor et hier omme gaot, de eigies in de cellen van warkbi'jen legt, komt d'r een bulte of bobbel op die cellen te staon; de cellen bin te klein veur darren. Disse darren bin kleiner as de darren van de (darrebruderige) moer, die kommen ommes uut darrecellen die groter binnen.

Een zwak moerloos volk wodt wel deur de iemker veur de bi'jestal van de raoten veegd. De bi'jen van dat volk gaon bi'j een eer volk *inbedelen* (Obk) of *bedelen* (Dfo-Ve, Ow) (zie ok eerder). Ze kriegen dan vri'j makkelik plak bi'j die ere volken. Mar gaot et om een stark volk dat in een goeie staot is dan zal de iemker, as hi'j temeensen nog iene het, een ere (bevruchte) keuninginne

inzetten (Dfo-Ve)

of wodt d'r een eer klein volkien

opgooid (van: *opgooien,* Dfo-Be, Obk).

Zokke keuninginnen wo'n in een

moerhusien (Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk, Ow), **moerkassien** of **moerkouwgien** (Op)

beweerd (zie de foto op blz. 129). Daor komt een proppien hadde

bostplaete (Obk)

van suker as deksel op; de bi'jen vreten dat d'r wel uut, dat de moere komt in et

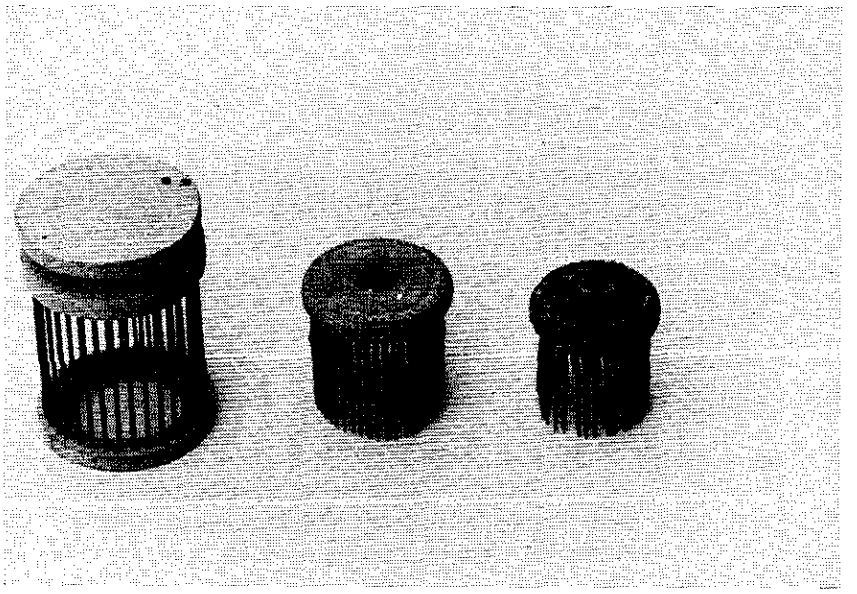

Oolderwetse moerhusies. (Verzaemeling A. Dijkstra).

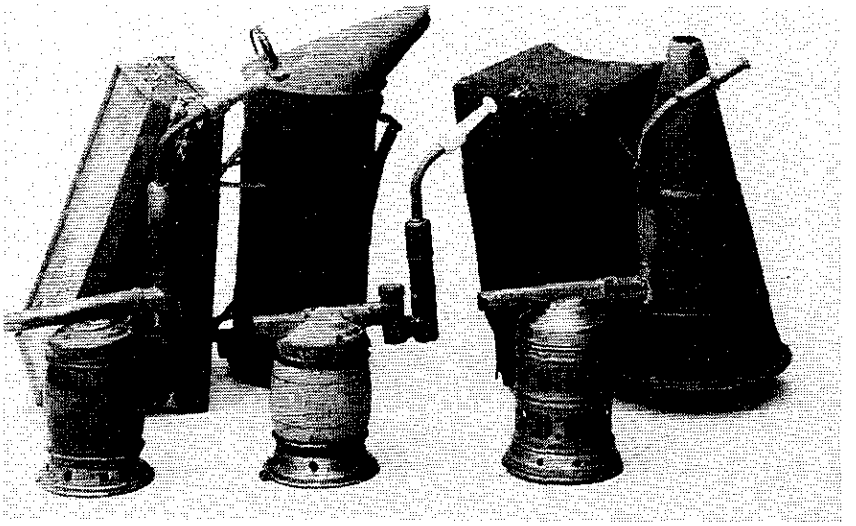

Links twie bi'jepiepen mit een hoolten schutmaantel, rechts iene mit een aluminium schutmaantel. Aachter de piepen bin twie blaosbalgen te zien. (Verzaemeling A. Dijkstra).

volk. Et bruken van et moerhusien is d'r veur om et volk an de moere wennen te laoten, en aandersomme ok vanzels. In de

moerkörf (Dfo-Be, Dfo-Ve, Op)

komt een moerhusien mit een moere, wiels d'r ok een peer honderd bi'jen bi'jkommen. Eventueel komt d'r voer bi'j in en dan wodt de körf ofsleuten en een peer kilemeter vot brocht. Daor kuj' de körf wel 'los laoten', de bi'jen vliegen niet weeromme.

In et

moerkassien (Dfo-Ve, Op)

wodt een moerdoppe an een raempien daon deur et waarm te maeken. Die doppe lopt mit een peer daegen uut. D'r kommen twie raempies mit bi'jen bi'j. Deurdat die bi'jen heur wat moerloos vulen gaon, nemen ze de keuninginne zo gauw as hi'j uutlopen is an. Meerst is zoe'n keuninginne mit een veertien daegen al bevrucht. Ok in et moerkassien komt wat voer en et wodt krek as de körf een peer kilemeter vot brocht.

Et volk daor et hier omme gaot wodt een

reservevolkien (Obk)

nuumd.

As et volk weer een (bevruchte) moere het, dan is dat volk

moergoed (Dfo-Ve, Obk, Ow).

In een moergoed volk zitten gien moerdoppen.
As een volk ien of twie keer zwaarmd het, dan gebeurt et wel dat de laeste moerdoppen

ofbeten (van: *ofbieten*)

wodden. Dat dot de keuninginne zels of de warkbi'jen om et volk te bescharmen tegen teveul zwaarmen. Mar meerstal haelt de iemker zels al eerder zokke moerdoppen weg. Zol hi'j dat niet doen, dan kuj' ommes de hieltied weer moeren kriegen die mit een pat van et volk zwaarmen gaon, en daor het de iemker gien verlet van.

Moeren wo'n wel

markt (van: *marken*),

dat gebeurt mit een

plakplaetien (Obk), **liemen zegeltien** (Dfo-Be) of mit **lak** (Dfo-Ve) of **varve** (Op)

en et mark wodt vaeks mit een markapperaot (Obk) anbrocht.

Om ze veur et marken beet te pakken hej' een

pincet

neudig.

Om et zwaarmen tegen te gaon wo'n de vleugelties van de (bevruchte!) moere ok wel es knipt; dat is et

(moere) knippen.

DE WINTERTIED

Aj' de bi'jen veur de winter te plak brengen, gaoj' ze

opzetten (Dfo-Ve, Obk, Op, Ow) of **de winter inzetten** (Dfo-Be).

Ien zoe'n volk is een

opzetter (Dfo-Ve, Obk, Op) of **wintervolk** (Dfo-Be, Ow)

en gaot in de

winterzit (Dfo-Ve, Obk, Ow) of **winterslaop** (Dfo-Be, Op).

Zwakke volken wo'n wel es bi'j mekeer gooid, dat is et

verenigen of **verienigen** (zie blz. 150).

van volken. Om de bi'jen an mekeer wennen te laoten dot Veenstra wat kraanten tussen de volken. De bi'jen vreten heur daor wel deur henne, mar bin intied aorig

an mekeer wend (zie ok Aalders, D.J., *Bijen houden kunt u ook.* Zutphen, 1978: 34).
Om de waarmte te holen zitten de bi'jen tegen mekeer an, ze *ballen* heur *in* (Obk), ze zitten in de

wintertros.

Veurdat et zo veer is wodt et volk

inwinterd (van: *inwinteren;* Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk, Ow) of **opvoerd** (van: *opvoeren;* Op),

dan wo'n ze veur ien oktober voerd mit een oplossing van suker en waeter, omreden heur echte winterveurraod (de hunnig) vothaeld is. De oplossing bestaot uut twie dielen suker en ien diel waeter. Ieder volk moet zoe'n twintig pond

(bi'je)suker

hebben. Et wodt in de al eerder omschreven *voe(de)rballon*, et *voer-* of *bi'jebakkien* opvoerd. Een körf die klaor is veur de winter weegt mit mekeer zoe'n dattig pond.
As d'r te min voer is moet d'r

bi'jvoerd (van: *bi'jvoeren*; Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk, Ow) of **noodvoerd** (van: *noodvoeren*; Op)

wodden, eers hej' kaans dat de bi'jen ommekommen.
An et aende van de winter wo'n de bi'jen wel es extra bi'jvoerd om heur tot bruud an te zetten; dat is et

driefvoeren.

Et opbruken van et voer in de winter wodt et

interen

nuumd.

De iemker zorgt d'r veur dat de körven of kaasten van de bi'jen tochtvri'j en beschut tegen de regen en de sni'j staon. Daorom 'zet hi'j de bi'jen op' in de

bi'jestal,

vaeks een schuurtien dat an iene kaante eupen is. As et slim koold wodt dot hi'j wel es wat klieden of zakken over de körven of kaasten, wiels et ielgat ok wat kleiner maekt wodt. Bi'j de kaasten kan et vliegplaankien dichteklapt wodden, bi'j de körf wodt d'r vaeks wat grös in et ielgat stopt. Neffens Obk bin d'r ok

klepkörven,

daor zit een beweegbere waole an (zie veur de beschrieving van de waole de vaktael van de körvevlechter), die aj' op maote ofsluten kunnen. De kaaste en de körf moe'n nooit hielendal ofsleuten wodden, d'r moet frisse locht in kommen kunnen. De bi'jen maeken trouwens zels heur huus ok wiend- en waeterdichte an de binderkaante. Dat is et zonuumde

(dichte)kitten

mit et al eerder nuumde *kit* (Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk), *kithars* (Ow) of *propolis* (Op).

De eerste keer dat de bi'jen in et vroege veurjaor (in feberwaori, et moet wel zoe'n tien graoden wezen) uut de körf of kaaste kommen is dat om de

reinigingsvlocht

te maeken. Ze moe'n heur behoeften kwiet, die ze de hiele winter opspeerd hebben in heur aachterlief. Ie moe'n dan gien wasgoed an de liende hebben, want dat wodt zwatbont deur de

bi'jestront (Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk), **roestplakken** (Op) of **bi'jestippen** (Ow).

De jonge bi'jen, die heur in et veurjaor heur omgeving goed inprenten willen, vliegen om dat te berieken een protte op en daele veur heur eigen stee. Ze bin an et

daansen (Dfo-Ve) of an et **veurspeulen** (Ow),

mar dit wodt ok et al eerder beschreven *bidden* nuumd.

Et is et

veurspel (Op),

de bi'jen daor et hier omme gaot bin

invliegers (Obk)

en neffens de laeste infermaant gebeurt dat 'invliegen' op bepaolde uren van de dag en mit mooi weer: ze 'kringelen wat veur de stal omme, ze moe'n et nog leren', dat ze gaon et veld nog niet in.

As et min weer is, hangen de bi'jen vaeks in de buurt van et ielgat omme. Dan

zitten ze **stief** (Obk), **liggen** ze **lam** (Ow) of **bin** ze **traoge** (Dfo-Be).

ROVERI'JE

As de hunnig deur bi'jen van een eer volk

roofd (van: *roven*)

wodt, is d'r spraoke van

roveri'je.

Et gaot om bi'jen die gien nectar vienen kunnen, en op 'e locht van de hunnig van ere volken of gaon. Ze hebben dan de 'haeldrift in de kop' (Obk). Neffens Obk moej' ze aovens voeren, overdag lok ie gauw roveri'je uut. Ze roeken hiel gauw ere hunniglocht. Een stark volk is wel in staot om him te verdedigen, mar een moerloos of een klein zwak volk vaeks niet. Bi'jen die roven bin

rovers (Dfo-Ve, Obk, Ow), **roofbijen** (Op) of **roofbi'jen** (Dfo-Be).

As d'r vochten wodt tussen twie volken, deurdat d'r roofd wodt, wodt dat

bieten (Obk), **ofmaeken** (Dfo-Be) of **vechten** (Dfo-Ve)

nuumd. Dfo-Be geft as veurbeeldzinnegien: "Ze maeken mekaander of".

Aj'

bieteri'je (Obk)

hebben, dan bin d'r rovers veur de bi'jestal.
As d'r rovers bi'j een volk binnen is dat vaeke wel te zien. D'r is bi'j et volk dat anvalen wodt een protte onrust en de bi'jen kroepen al vechtende deur mekeer veur et ielgat en veur de körf of kaaste zels. Een schoffien laeter ziej' een protte bi'jen uutvliegen. Dan bin de rovers al binnen drongen en haelen ze de hunnig weg.

Om te zien waor de rovers wegkommen kuj' de bi'jen mit mael bestri'jen, et wist 'm dan vanzels wel! (Zie ok et verhael van Veenstra in dit boek.)

Om roveri'je tegen te gaon wo'n bi'jglieks de ielgatten van et volk dat beroofd wodt kleiner maekt; zo klein, dat d'r hooguut iene bi'je toegelieke uut of in kan. Een ere meugelikhied is om de volken daor et omme gaot veer uut mekeer te zetten, of om ze van plak te verwisselen. Bi'j dat laeste moej' uutzien dat dan niet béide volken roven gaon. De rovers wo'n ok wel es een posien een hiel aende van de bi'jestal zet of ze kommen een peer daegen in een donkere kelder.

As de iemker de bi'jen tot roveri'je prikkelt, uutlokt as et waore, dan voert hi'j ze draank of oolde gistige hunnig, om ze

op roof (uut) te **sturen** (Dfo-Be, Dfo-Ve, Op) of **tot roof uut** te **lokken** (Ow).

De bi'jen wo'n dan

roofzuchtig (Obk).

Dat op roof uutsturen is vanzels niet zoe'n aorig ding, mar et gebeurde vroeger nog wel es. Et kan liekewel zo uut de haand lopen dat et de iemker zien eigen bi'jestal ok wel kosten kan.

DE VI'JANEN VAN DE BI'JEN

De grootste vi'jaand van de bi'jen is de

wasmot(te).

De larven van de wasmot (een vlindertien) vreten heur zat an de raoten. De bi'jen kun niet meer in de körf of kaaste wezen en gaon vot. Zoe'n zwaarm hiet daorom een *motzwaarm.* Om gien wasmot in de körf of kaaste te kriegen wo'n d'r wel zakkies mit *kaanfer* of *kaanferballen* (Obk, Dfo-Be) in hongen. Raoten daor wasmot in zit, kuj' mar beter uutsnieden en opbranen.

Mit inwinteren kan de

wapse

wel es lastig wezen. D'r is veur him aanders gien voer meer te vienen; Obk het et in dit geval over de *gele wapse,* die wel es indringt.

De

koolmeze (Obk, Op)

lust wel graeg een bi'je op zien tied en wodt daorom ok wel et

bi'jebietertien (Dfo-Ve, Obk) of de **bi'jevreter** (Obk)

nuumd. Dit voegeltien klopt mit de snaevel tegen de körf en maekt zo de bi'jen roer. Dan komt d'r een bi'je veur 't ielgat, die pakt hi'j bi'j de kop; et aachteraende lat hi'j valen (Obk). Obk spant wel ni'jgaoren veur de körven langes in de winter, want dan het de bi'jebieter aenlik allienig belang; dan valen ze een peer keer op 'e rogge en holen ze wel op.
Die laeste benaeming: *bi'jevreter* geft Dfo-Be trouwens an et *kwikstattien* (ok: bouwmannegien), dat ok wel es een bi'jgien pakt. Neffens Obk kun zwelvers bi'j langdurig, regenachtig weer de vlocht veur de bi'jestal langes hebben; ze pakken allienig oolde bi'jen en bin dus nuttig.

De

moes

wil in de winter nog wel es binnen kroepen, mit naeme in de körf, en him tegoed doen an de hunnig en et stoefmael. De bi'jen, die dan wat stief en sloeg binnen, vernemen daor niks van. Ie kun zo wel een hiel moezenust in de körf kriegen. Et is de iemker zien eigen schuld; hi'j het de ielgatten te groot laoten. Obk geft een oplossing veur et kleiner maeken van et ielgat van de körf: een stopnaalde krek in de middel veur et ielgat langes stikken. Neffens Obk vreten de moezen ok de was op.

Soms hebben de bi'jen last van

luus,

mar aj' de boel goed schone holen komt dat niet vaeke veur.

Aj' de bi'jen op 'e heide hebben, hej' nog al es hinder van de webben van de

spinne,

daor nog wel es een bi'je in vliegen wil en zo an zien aende komt.
Dan moej' grote volken hebben, want ie verspeulen hiel wat bi'jen neffens Obk.

De

bi'jewolf

is een soort wapse. Die kan de bi'jen doodstikken, as die an et haelen binnen. De bi'je wodt dan de hunnig ontneumen en zels naor et nust van de *bi'jewolf* brocht. Die legt eigies in et lichem van de bi'je en de larven die uut de eigies kommen eten de bi'je op. De *bi'jewolf* wodt ok

bije-eter (Ow)

nuumd.

Et

stiekelvarken

tikt tegen de kaaste of de körf om de bi'jen d'r uut te kriegen, om ze zodoende vangen te kunnen en op te eten. Aj' de kaasten en körven mar hoge genoeg zetten, dan kun ze d'r niet meer bi'j. Behalven et stiekelvarken vret de

podde

ok wel bi'jen op.

Al is de

katte

nuttig veur et vangen van de moezen, deurdat hi'j vaeke lekker in et zunnegien in de bi'jestal op 'e körven of kaasten ligt te soezen en op 'e tied de naegels daor op scharpt, zorgt hi'j nogal veur wat onrust onder de bi'jen.

ZIEKTEN DIE ONDER DE BI'JEN VEURKOMMEN KUNNEN

As de winter slim lange duurt kan et veurkommen dat de bi'jen

roer (Dfo-Ve, Obk, Op)

of de

roerziekte (Dfo-Be)

kriegen. Ze kun dan niet op 'e tied heur reinigingsvlocht maeken en doen heur behoeften in de körf of in de kaaste. Ze bin an de loop (Ned. 'hebben diarree'). Et kan ok kommen deurdat ze gien goeie winterveurraod hebben. Aj' ze bi'jglieks alliend op heidehunnig overwinteren laoten hej' ok kaans op roer. Aj' de bi'jen mit bi'jesuker inwinteren dan komt et lang zo vaeke niet veur.

De ziekte kan ok ontstaon deurdat d'r te vule onrust in de bi'jestal is, as d'r bi'jveurbeeld de hieltied takken tegen de körf of de kaaste slaon deur de wiend, of as een katte de naegels an de körf of kaaste scharpt. De bi'jen wo'n daor onrustig van en nemen meer eten as goed veur heur is en ontzegelen butendat te vule cellen daor et eten in zit. Dat eten staot now bloot an de locht en kan beginnen te gisten.

De

varroamijt

is een parasiet die him op 'e bi'jen zet, en et bloed uut de bi'je zogt. Die parasiet kwam hier vroeger niet veur, hi'j is uut et Midden-Oosten weg hier henne kommen. D'r bin al wel (chemische) middels veur om him te bestrieden, mar die warken nog niet goed genoeg. Die miet legt zien eigies heufdzaekelik in et darrebruud.

Bi'j de

mietziekte (Dfo-Be, Op) of **bi'jemiet**

gaot et ok om een parasiet. Mar disse miet taast de weefsels bi'j de eupenings van de lochtbuizen (een bi'je het gien longen) an, deur daor eigies te leggen. De mieten die daoruut geboren wodden, leggen op heur beurt weer eigies in de lochtbuizen van ere bi'jen. Et is dus een besmettelike ziekte. De bi'jen gaon d'r dood an.

Nosema

is een besmettelike ziekte die nuumd is naor de verwekker van de ziekte, de Nosema-Apis. De bi'jen kun d'r inienend bi'j duzenden toegelieke an starven. Disse parasiet dringt in de middeldaarm en zet daor sporen of die bi'j et naor buten kommen weer opneumen wodden deur ere bi'jen. Hoe schoner de iemker zien volken het, hoe minder kaans d'r op disse ziekte is.

Vleugellam(hied) (Dfo-Ve, Obk)

kan neffens Obk ontstaon as de bi'jen een protte op witte klaover vliegen. De bi'jen moe'n diepe in de bloempies dringen om bi'j de hunnig te kunnen. De bloempies van de klaover bin zo scharp, dat de bi'jen de vleugelties makkelik schendeleseren (is: beschaedigen). Ze kommen nog al thuus, mar kun haost niet bi'j et ielgat kommen en valen op 'e grond, daor aj' ze omme kroepen zien kunnen. Ok deur toedoen van de varroamijt kun bi'jen vleugellam wodden.
Ziekten die in et bruud ontstaon kunnen bin eerder in dit heufdstok op blz. 116 beschreven.

ET OMMEGAON MIT BI'JEN

Aj' de körf of de kaaste eupen maeken, maeken de bi'jen een geluud. Et gaot hier om et

sissen (Obk), **zoemen** (Dfo-Be, Op) of **oproezen** (Dfo-Ve, Ow).

Et is een betien een lelkachtig geluud, mar et duurt meerstal niet zo lange.

As de bi'je him verdedigen moet dot hi'j dat mit de

angel;

daor kan hi'j mit

stikken.

Et iene volk stikt meer as et aandere, zoe'n volk is

stiklustig (Obk, Op, Ow), **steeklustig** (Dfo-Be, Dfo-Ve) of **stikkerig** (Obk).

As de bi'jen stikkerig binnen, komt d'r mal weer, neffens Obk.

Een iemker perbeert et stikken te veurkommen deur te

roken.

Dat kuj' mit de

bi'jepupe (Obk, Op) of **bi'jepiepe** (Dfo-Be, Dfo-Ve, Op, Ow)

doen (zie de foto op blz. 129).

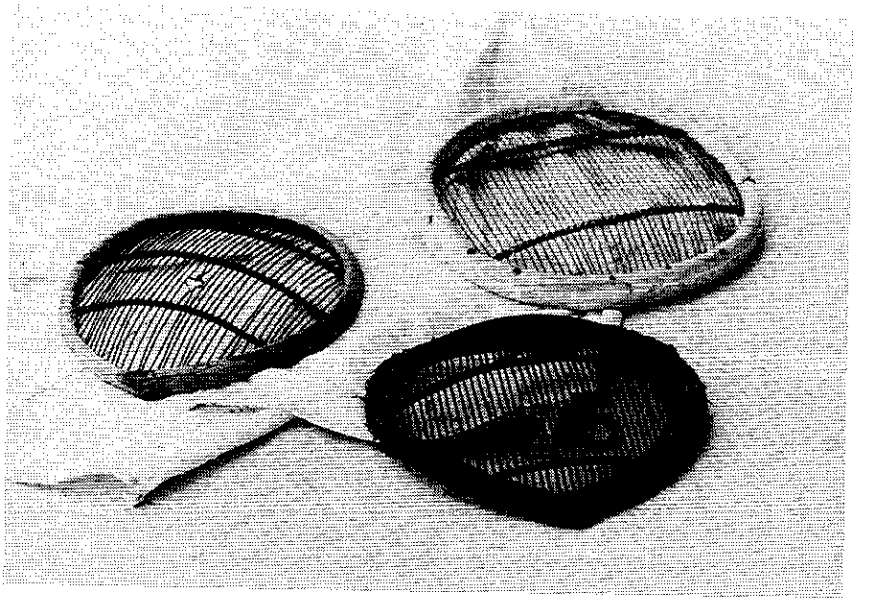

Bi'jekappen mit een vezier van keuperdraod. (Verzaemeling A. Dijkstra).

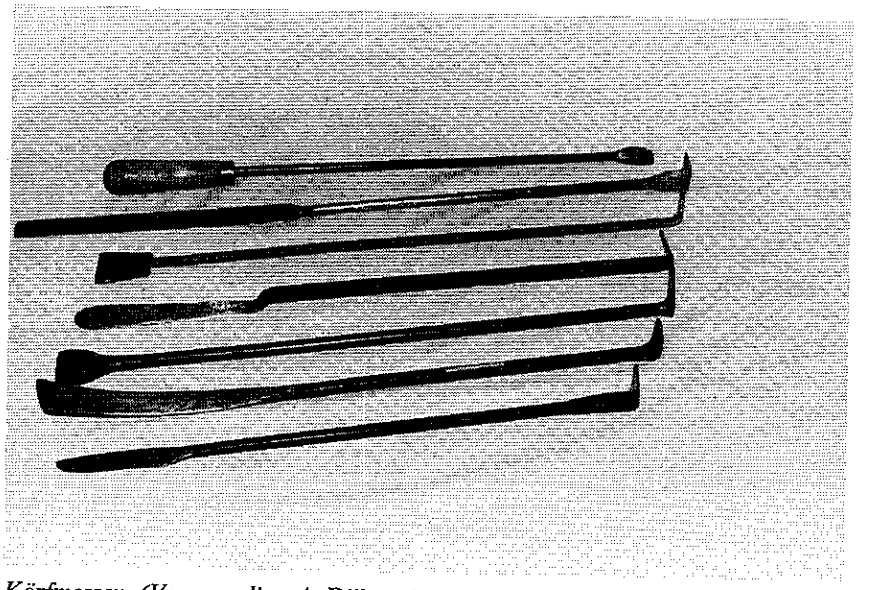

Körfmessen. (Verzaemeling A. Dijkstra).

Zoe'n piepe het een hoolten *schutmaantel*, de schutmaantel is ok wel es van aluminium. In et Nederlaans hiet zoe'n piepe een Dathepijp, mar hi'j wodt in oonze omkrieten een

Duutse pupe (Obk) of **datapupe** (Op)

nuumd.

Vroeger bruukte de iemker ok wel de oolderwetse

slop (Obk).

Dat was een kroeme piepe mit 'n kop mit een doppe d'r op. Et mondstok was slop, dat daoromme hiette die piepe zo. Bi'j et iemkeren hadde de iemker de doppe altied op 'e kop, om gien braand te kriegen. Bi'j et roken blaost de iemker een mondvol rook vot, en hoolt de piepe daorbi'j in de mond.

Om et stikken van de bi'jen te veurkommen wodt ok wel een

carbollappe

bruukt (mit de klemtoon op *bol*), dus om ze uut de buurt te holen. Om de hunnigkaemer d'r of te lichten koj' zoe'n lappe op 'e raoten leggen, dan vullen de bi'jen d'r uut. Mar neffens Obk en Dfo-Be wo'n de bi'jen daor lelk van en bange, en krigt de hunnig d'r een bi'jsmaek van.

Aj' steuken binnen deur een bi'je kuj' daor et beste *kloosterbalsem* op doen neffens Obk. Et zol vandaege-de-dag niet meer te kriegen wezen, mar et hulp ommeraek goed. 'Et lopt niet op' (et wodt dus niet dikke) op et plak daor aj' steuken binnen, ie konnen et ok op je smeren om et stikken tegen te gaon.

Een bi'je die haost niet stikt is een

zaachte bi'je (Op) of **makke bi'je** (Ow).

Een volk dat haost niet stikt is

goedaordig (Obk), **zaachtaordig** (Dfo-Ve, Obk) of **rustig** (Dfo-Be).

Om et gezicht en de hals te bescharmen bruukt de iemker een

bi'jekappe (Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk) of **bijekappe** (Op, Ow).

Bi'jekappen bin d'r in verschillende soorten. De meerst veurkommende in oonze omgeving is de bi'jekappe mit een *vezier* van *peerdehaor.* De kappe zels is van stevig wit ketoen of linnen en komt over et heufd henne bi'j de kleren in. Soms zitten an de onderkaante banen om him onder de aarms deur over de bost henne vaaste te bienen. An de veurkaante zit een vezier van weefd peerdehaor, daor de iemker deur kieken kan. In et vezier zit een gat om de piepe deur te doen, neffens Obk et *piep-* of *puup*gat. De kappe mag niet opteerd wodden, eers kriej' voolden in 't vezier. Dat d'r zit vaeks een lussien an om him op te hangen, geft Obk op.

Vroeger haj' bi'jekappen mit een *draodvezier.* Dan was et vezier maekt van keuperdraod (zie de foto op blz. 140). Zoe'n kappe was vanzels vule zwaorder en wodt al lange niet meer bruukt.

D'r wodde in vroeger tieden ok wel es een lappe om een hoed henne ni'jd, of de lappe wodde an de boverkaante van illestiek veurzien, dat de lappe om de hoed daon wodden kon. Zoe'n lappe was vaeks van tule, dat is holler as ketoen en linnen, daor kuj' deur henne kieken. Dat wodt wel een

bi'jesluier (Obk)

nuumd.

De meerste iemkers bruken een bi'jekappe, mar dat gaot niet op veur de

bi'jehaansken,

die de hanen tegen stikkeri'je bescharmen. Obk hadde ze vroeger wel; ze weren van een soort gummi maekt.

D'r bin ok losse mouwen, daor zit onderin illestiek in. De bi'jen kun je dan niet bi'j de aarms omhogens kroepen. Gien iene van de infermaanten bruukt ze trouwens. Aj' mar rustig binnen en gien roekersgoed of ere lochies an je hebben, vaalt et stikken wel wat mit.

Aj' bi'jglieks naor et bruud kieken willen, moej' de bi'jen even

daeleroken (Obk) of **beroken** (Op, Ow),

of even de bi'jen van et raempien of stoten (Dfo-Ve).

Veur et beroken wodt de

blaosbalge (Obk), **blaosbalke** (Dfo-Ve) of **beroker** (Dfo-Ve, Op)

bruukt, mar et wodt ok mit de *bi'jepiepe* daon (Dfo-Be) (zie de foto op blz. 129).

Aj' een körf uutbreken willen, dan moej' de bi'jen even bedwelmen. Dan kuj' ze

ofsalpeteren (Dfo-Ve, Op)

mit de

salpeterlappe (Dfo-Ve)

Mar mit naeme vroeger koj' ze ok wel

ofzwevelen.

D'r wodde dan een koele in de grond greven en daor kwam een

zwevellappe

die in de braand steuken wodde. Daor kwam de körf die goed dichte stopt was boven te staon en deur de zweveldampen stikte et volk. Et ofsalpeteren gebeurt aenlik op 'e zelde meniere, mar de bi'jen raeken dan alliend mar bedwelmd. Aj' minder volken hebben willen kuj' kleine volken beter verienigen as ze deur ofzwevelen dood te maeken.

ET WARKEN OP RAOT EN BRUUD

As de veurzwaarm 'of is' (votvleugen is) en nao een posien komt de naozwaarm d'r of, dan kuj' de darrecellen

plassen (Obk).

Ie gaon mit een scharpe schere of mit een scharp mes over die darrecellen henne, zó dat d'r een hiel klein stokkien of gaot. As d'r mar een betien locht bi'j komt gaon de larven al dood, en dat is krek et doel. Et plassen wodt ok

koppen (Dfo-Be, Dfo-Ve, Op, Ow)

nuumd. As de iemker dat eerdat de veurzwaarm ofvleugen is doen zol, dan het hi'j kaans dat de keuninginne de cellen opni'j belegt, dat et zwaarmen begint dan dus laeter. Et koppen wodt daon omreden de darrren, behalven et bevruchten van de keuninginne, gien nut hebben, mar wel eten hebben moeten. Tegenwoordig wodt et veural daon omreden de varroamijt de eigies heufdzaekelik in de darrecellen legt.

Laeter in et jaor moej' de körf wel es

inkotten (Dfo-Be, Dfo-Ve), **schoonmaeken** (Obk), **uutsnieden** (Op) of **ofkotten** (Ow).

Dan wodt an de onderkaante van de raoten een stokkien ofsneden; dan kriej' weer ni'j wark. Dat ofsnieden gebeurt mit et

bi'jemes (Obk), **raotmes** (Dfo-Be, Op) of **körfmes** (Dfo-Ve, Op).

Zokke messen bin d'r in verschillende medellen (zie de foto op blz. 140). Et snieden van raoten gebeurt nao et zwaarmen en tegen de heidedracht an.

Bi'j goed gewin bin darreraoten wel geschikt veur extra ruumte veur hunnig, daor kuj' mooie spekraoten van kriegen.

Aj' in de körf tussen de raoten kieken willen kuj' dat doen mit de

raotespiegel (Dfo-Ve).

Dan zit an een lange staele haoks een spiegeltien dat zo tussen de raoten steuken wodden kan.

Aj' bi'j et oogsten van de hunnig de raoten uut de körf haelen moej' die raoten

uutbreken.

Ie kun de raoten ok

uutsnieden.

Mit *uutbreken* en *uutsnieden* wodt de zelde haandeling bedoeld, et gebeurt beide weer mit et *bi'je-, raot-* of *körfmes.*

ZWAARMS EN VOLKEN

Aj' vroeger argens een zwaarm vunnen die aj' wel hebben wollen dan koj' d'r een

(rooie) buusdoek (Dfo-Be, Obk), **pette** (Obk)

of eer veurwarp bi'j hangen. Dat was een teken om an te geven dat de zwaarm

verzegd (van: *verzeggen,* Obk) of **verbeurd** (van: *verbeuren,* Ow)

was.

As een zwaarm te hoge vligt dan kuj' die, om him naor beneden te kriegen

natgooien (Dfo-Ve, Obk, Op, Ow).

De bi'jen mienen dan dat et regent. Mar ie kun de zwaarm ok mit

zaand gooien (Obk, Op),

al kommen de bi'jen daor zo gauw niet mit naor beneden. Sommige iemkers klepperen om etzelde doel te berieken mit een peer

pannelitten (Dfo-Be, Obk)

of mit een

veger en blik (Obk),

dan kun de bi'jen de keuninginne ja niet meer heuren, wiels eren

op 'e zende kloppen (Dfo-Be).

Et

scheppen, ok: *inscheppen* (Obk),

dat is et opvangen van een zwaarm, doej' mit een

kiepsien (Dfo-Ve), **(zwaarm)kiepse** (Obk), **schepkörf** (Obk, Op) **jaegkörf** (Ow) of **stootkörf.**

Et is een klein, bried körfien zonder vlieggat. As de zwaarm hoge in een boom hangt en ie kun d'r zo niet bi'j, dan kuj' et kiepsien op een lange

hujvörke (Dfo-Ve, Op, Ow),

die ok wel es de

komzelden (Op)

nuumd wodt, stikken. Bi'jglieks hoolt de iene persoon de körf onder de zwaarm, wiels de ere him van de takke of schuddet. In 't plak van een hujvörke wodt ok nog wel de twietanige

takkevörke (Obk)

bruukt. Een inkelde keer wodt zoe'n hoge zwaarm in een

jutezak (Obk)

schudded, die aj' naodat de zwaarm in de zak zit van bovenen dichte riegen kunnen.

Zit de zwaarm ien keer in et kiepsien, dan komt d'r an de eupen kaante een

bi'jedoek (Obk), **bijedoek** (Op, Ow) of **(bi'je)klied** (Dfo-Ve)

over. Zoe'n doek is vierkaant en op elk van de hoeken zit een

hoefnaegel (Obk), **oognaegel** (Obk) of **penne** (Dfo-Ve),

daor aj' de doek mit an de körf vaaste stikken kunnen. Die haandeling is et zonuumde

opdoeken.

Et is goed om een

opdoekt volk

een posien op een koel plak daele te zetten, dan kan et een betien bekommen.

De *bi'jedoek* is hol en vaeks van jute maekt, vandaor: 'Zo hol as een bi'jdoek', een vaaste uutdrokking optekend in Ni'jberkoop. In stee van de doek wodt ok wel een gewone zak bruukt.

Soms wo'n de bi'jen op 'e doek daon om de moere d'r uut te zuken. Et volk kuj' weer an de kaaste vliegen laoten. Soms lopen ze naor de kaaste, dat is et

anlopen (Dfo-Ve).

Dat laeste kan inkeld mar as de kaaste op 'e grond staot. Om de moere te zuken, moej' de bi'jen uut mekeer

vegen (Dfo-Ve, Obk) of **strieken** (Dfo-Be)

mit een

bi'jeveger (Obk) of **stokkien** (Dfo-Ve).

De bi'jeveger is een zaachte veger, soms van peerdehaor, of ok wel van varkenhaor. Veur et vegen wodde vroeger wel es een

vleugel (Dfo-Ve) of **gaanzevleugel** (Op)

bruukt.

As een iemker zels een zwaarm van een volk scheidet, dan is hi'j an et

jaegen (Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk, Op) of **omjaegen** (Ow);

dan maekt hi'j een

keunstzwaarm.

De körfiemker dot dat bi'jglieks deur tegen de onderkaante van een körf mit een volk d'r in, een lege körf te hechten mit

krammen, bi'j Obk ok **bi'jekrammen.**

Op et plak daor de körven tegen mekeer an kommen wodt d'r veur de zekerhied een al eerder beschreven bi'jedoek omme henne bunnen, dat d'r kan gien bi'je uutpieken. De körf die eerst leeg is, is de

jaegkörf (Obk, Op), **jaegkieps** (Ow) of **jachtkörf** (Dfo-Be).

Dat kan een appatte, veur dit doel wiede sloppe körf wezen, mar vaeke wodt de gewone ronde körf bruukt. De körf daor et volk in zit komt op 'e kop te staon; de lege körf staot daor dus boven op. De iemker begint now van onderen of mit de hanen tegen de körf te

kloppen (Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk, Op), **boonzen** (Obk), **bonken** (Obk)

of hi'j gaot de körf

ofkloppen.

Een goeje iemker kan heuren as de bi'jen naor de jaegkörf overlopen. Soms gaot dat overlopen naor de ere körf nog wat beter aj' de körf even tegen de grond of bi'jglieks op een pak zakken

botsen (Dfo-Ve, Ow), **dossen** (Obk), **stoten** (Obk) of **(of)kloppen** (Op).

An et zoemen in de kop van de jaegkörf is te heuren dat daor now een pat van et volk zit. Ie moe'n vanzels wel zeker weten dat de keuninginne d'r ok bi'j is. Et volk dat now in de jaegkörf zit is een

ofgejacht (Obk), **ofklopt** (Dfo-Be, Op), **ofgejaegd** (Ow) of **ofjacht** (Dfo-Ve)

volk en wodt ok een

jaeger (Dfo-Ve, Op, Ow)

nuumd, wiels de körf daor zoe'n volk now in zit een

ofjaeger (Obk)

hiet.

As et hiel waarm weer is en de bi'jen raeken bi'j et jaegen onder de natte hunnig dan is d'r spraoke van

natjaegen (Dfo-Ve).

Zokke bi'jen bin

waarmlopers (Obk).

Gaot et daorbi'j om et hiele volk dan is dat een

verzeupen volk (Obk).

De kaastiemker kent ere menieren om keunstzwaarms te maeken. Iene meniere is dat hi'j een lege kaaste op et plak van een bevolkte kaaste zet. Uut de bevolkte kaaste haelt hi'j de keuninginne en zet him in de lege kaaste. De haelbi'jen kommen deur heur oriënteringsgaove vanzels wel in die ni'je kaaste. In de kaaste die weghaeld is zitten nog genoeg eigies en larven om weer een volledig volk te wodden. De keunstzwaarm daor et hier om gaot wodt een

vlieger

nuumd.

Behalven de vlieger hej' de

veger.

De *veger* is een keunstzwaarm die aenlik zien begin in een zesraemskaaste het. De iemker haelt daorveur uut een gewone kaaste et raem daor de keuninginne in zit en klopt dat raem of boven de zesraemskaaste. De keuninginne mít een peer honderd bi'jen vormen nao een schoffien weer een ni'j, kompleet volk.

De

oflegger

is een keunstzwaarm die ontstaot deur uut een stark volk zoe'n drie tot vier raoten mit een protte sleuten bruud te haelen mit de bi'jen die daor bi'j zitten. Die raemen wo'n in een ni'je kaaste hongen. Tussen et bruud wodt een moerhusien hongen, mit een bevruchte keuninginne daor in. De iemker lat de kaaste, om de bi'jen an mekeer wennen te laoten, zoe'n twie daegen dichte staon, en hi'j lat ze mit rust.

Aj' bi'j et körfiemkeren een minder stark volk van plak wisselen laoten mit een stark volk, wodt et zwakke volk stark maekt deur de bi'jen van et starke volk, die naor et oolde stee weeromme kommen. Dat is et

ommezetten (Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk, Op, Ow) of **overzetten** (Dfo-Be).

Aj' butendat et zwakke volk in de körf van et starke zetten, en et starke in die van et zwakke dan hiet dat

ommejaegen (Dfo-Ve, Op).

Hej' last van roveri'je, dan moej' et volk dat rooft

koold zetten (Obk) of **hol zetten** (Dfo-Ve).

Koold zetten hoolt neffens Obk in dat de körf daor dat volk in zit mit et ielgat naor et westen zet wodt. Dan

staon de bi'jen **op koold** (Obk).

De bi'jen zollen dan lang zo gauw niet meer uut de körf gaon (tegen roven).

Aj' de körf of kaaste hol zetten, dan zet ie de körf wat omhogens en bi'j de kaaste doej' et deksel d'r of, dan 'leg ie et deksel hol'. De bi'jen moe'n dan meer bewaeken en kommen an roven niet meer toe. Et

waarm zetten (Obk)

hoolt, neffens dezelde infermaant, in dat de körf mit et ielgat naor et zuudoosten zet wodt.

Aj' een körf zetten mit et doel ere zwaarms te lokken en te vangen dan doej' een klein stokkien (oold)

vel (Dfo-Ve, Obk),

in de körf. Mit et *vel* wo'n de raoten bedoeld. Tegen oolde raoten wodt wel *zwat vel* (Obk) zegd, tegen ni'jen *blank vel* (Obk). Zoe'n körf mit een stokkien vel wodt de

lokkörf (Dfo-Be, Op) of **spieskörf** (Ow)

nuumd. Et is vanzels een minne daod aj' zoks doen! Wodt zoks mit een kaaste daon, dan hiet zoe'n kaaste een

lokkaaste (Dfo-Be, Op, Ow).

Bi'jen die op 'e locht van de hunnig in et stokkien wark ofkommen bin

snupers (Obk), **zukers** (Dfo-Be) of **speurbi'jen** (Obk, Op);

et bin aenlik roofzuchtige bi'jen.
As de iemker zwaarms bi'j mekeer dot, bi'jglieks as et winter wodt, dan is hi'j die zwaarms an et

verienigen (Obk) of **verenigen** (Dfo-Be, Dfo-Ve, Op, Ow),

dan

gooit hi'j ze **bi'j mekere** (van: *bi'j mekeer gooien*, Dfo-Ve, Obk) of **gooit** hi'j ze **op mekaander** (van: *op mekaander gooien*, Dfo-Be).

Hi'j dot dat vaeks ok mit minder starke volken om ze op die meniere weer stark te kriegen. Dat hiet

oplappen (Dfo-Ve), **verstarken** (Obk) of **bi'jlappen** (Obk).

Om een volk te *verstarken* wodt d'r ok wel es van een eer stark volk bruud in zet.
As de volken mekeer bi'j dat *verienigen* of *verenigen* niet zo best verdregen kuj' ze mit sukerwaeter

bespruuien (Dfo-Ve) of **besprenkelen** (Dfo-Be, Dfo-Ve, Op);

dan moej' die bi'jen dus

insukeren (Obk).

Om bi'j zwaarmlustige zwaarms et zwaarmen te veurkommen wodt de körf of de kaaste van zoe'n volk soms een meter veur de stal zet, dat de meerste vliegbi'jen bi'j ere volken terechte kommen en et zwaarmlustige volk eerst ni'je vliegbi'jen zien moet te kriegen. Dat hiet et

ommezetten (Dfo-Be, Op), **uut de riegel zetten** (Dfo-Ve, Ow) of **uut de rij zetten** (Obk),

van de körf of de kaaste.

Zoe'n volk is een

ofvlieger (Obk).

Ie kun zoe'n volk (in de körf) ok

opdoeken (Ow), of **tegen et klied jaegen** (Dfo-Ve).

Dan doej' de bi'jedoek onder de körf, die as ommekeerd wodt. Et vlieggat moej' ok dichte maeken; et doel is dat de keuninginnelarven (Obk: *keuningsstoelen*), die nog in de melk drieven, ofstarven, die zakken as et waore in mekeer.

Dat ofstarven wodt wel

verbotteren (Obk)

nuumd.

Een riepe moer lopt nog wel es uut; die lopen wel uut heur zels uut de cel, aj' de körf even

dossen (Obk) of **botsen** (Dfo-Ve).

Zoe'n moer wodt wel beweerd om bi'jglieks laeter in een moerloos volk te zetten.

Een ere meugelikhied om et zwaarmen tegen te gaon is om de vleugelties van de keuninginne te knippen; et

keuninginne- of **moere-knippen.**

Aj' hunnig oogsten zullen, moe'n de bi'jen uut de körf of kaaste; ie moe'n de bi'jen

ofjaegen (Dfo-Be, Op), **ommezetten** (Dfo-Be), **uutdrieven** (Dfo-Ve, Ow) of **ofdrieven** (Obk, Op).

Et uutdrieven van een volk gebeurt op 'e zelde meniere as et eerder beschreven *jaegen* (blz. 147). Et bi'jevolk daj' uutdreven hebben wodt een

driever (Dfo-Be, Op, Ow) of **naekt volk** (Obk)

nuumd.

ET REIZEN MIT BI'JEN

Om hunnig te winnen kuj' mit de bi'jen naor drachtvelden in ere streken gaon. De iemkers in Stellingwarf brengen bi'jglieks in et veurjaor heur bi'jen wel naor et koolzaod, wiels vroeger de bi'jen in de naozommer wel naor de heide brocht wodden.

Tegenwoordig gebeurt et

reizen (Obk), **verhuzen** (Dfo-Be, Op) of **votbrengen** (Dfo-Ve)

mit de

auto mit anhangwaegen.

Aj' de bi'jen votbrengen wodt d'r ok wel zegd: "We gaon mit de bi'jen naor (bi'jglieks) et koolzaod". In vroeger tieden brocht ie de bi'jen meerst mit

peerd en waegen

vot, en as et meugelik was, ok wel mit et

schip, de **bok** (Obk) of de **praem** (Obk).

Et schip hadde as veurdiel dat et niet stootte. Aj' mit peerd en waegen gongen haj' in vroeger tieden ommes haost altied mit zaandpaeden te maeken en dat kon soms aorig hobbelen. De waegen daor aj' de bi'jen mit vervoerden wodde wel de

bi'jewaegen (Obk) of **bijewaegen** (Op)

nuumd.
Aj' mit een hieleboel volken reisden wodde de waegen vaeks langer maekt mit hulpe van een appatte

laankwaegen.

Dat is een onderdiel van et onderstel van de (boere)waegen, dat ok wel bruukt wodt bi'j et verslepen van boomstammen. Mar in dit geval komt d'r ok een appatte lange

boekberrie (Dfo-Ve) of **batte** (is: bojem, Obk)

op 'e waegen en extra lange

ziedledders (Dfo-Ve) of **ziedschotten** (Obk).

Deur et hobbelen van de waegen kun de volken of körven (Obk) wel es

waarmlopen; et bin dan **waarmlopers**, geft Obk.

Ie kun ze dan et beste mar even goed nat maeken, mar et is vanzels beter om et waarmlopen te veurkommen. Om die reden brengt de iemker de bi'jen morgens hiel betied vot. Vroeger reisde de iemker et liefst bi'j de naacht.

Et maekt vanzels wel wat uut hoe as de körven en kaasten op 'e waegen kommen. Daor bin hiel wat menieren veur, mar ie moe'n d'r in elk geval veur zorgen dat d'r genoeg frisse locht bi'j de bi'jen kommen kan. De körfiemker kan bi'jglieks de körven mit de onderkaante naor buten toe op 'e waegen leggen en mit et vlieggat naor bovenen om de raoten rechtop staon te laoten (Dfo-Ve). Mar ze kommen d'r ok wel es in twie riegels naost mekeer in de lengte op, mit et vlieggat naor veuren. Daor kun dan nog twie laogen boven op (Obk, Dfo-Be). Ere meugelikheden bin in Joh. A. Joustra zien *Het bijenboek*, Goes, dadde drok, 1941: 312 te vienen.

Om onder et rieden et henne-en-weer schudden tegen te gaon is et belangriek dat alles goed stevig op 'e waegen komt. Daorveur kuj' de körven an mekeer

krammen

mit de al eerder nuumde *krammen.* Om alle körven mit mekeer kun een peer stevige

lienden

henne bunnen wodden.

Aj' de körven op 'e waegen zetten, wodt dat wel

oploegen (Obk) of **opstoelen** (Obk) nuumd.

Veurdat de körf op 'e waegen komt wodt de körf goed dichte maekt, dat d'r onder et reizen gien bi'je uut kan. De körf moej' dan

opdoeken (Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk, Op, Ow) of **opstikken** (Op);

dan komt d'r an de onderkaante de al eerder beschreven

bi'jedoek (Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk) of **bijedoek** (Op); et **bijeklied** (Ow) of **bi'jeklied** (Dfo-Ve).

De bi'jedoek wodt mit de, ok al eerder beschreven *hoefnaegels* (Obk, *oognaegels* (Obk) of *pennen* (Dfo-Ve) in de körf vaaste steuken.

Et vlieggat moet, om dezelde reden, ok dichte maekt wodden. Dat kan mit

mos (Obk), **huj** (Dfo-Be, Dfo-Ve, Op), **grös** (Dfo-Be) of **lappen** (Dfo-Be).

De kaastiemker zorgt bi'j et reizen mit de kaasten d'r ok veur dat d'r genoeg locht bi'j de bi'jen kommen kan. Hi'j dot daorom wel es een

reisraem

boven op 'e hunnigraemen. Dat reisraem is bi'jglieks een raem mit fien gaas d'r in, daor de bi'jen niet deurhenne kunnen (zie ok blz. 105). Et deksel komt dan niet op 'e kaaste. Et vlieggat wodt ok ofsleuten en de kaasten moe'n vanzels krek as de körven stevig op 'e waegen kommen te staon.

Omreden et vervoer vandaege-de-dag mit de auto gebeurt vaalt et mit et waarmlopen wel wat mit, de bi'jen bin ommes vule vlogger te plak.

DE OOGST VAN DE HUNNIG EN DE WAS

D'r bin verschillende soorten

hunnig (Dfo-Ve, Obk, Ow) of **hunning** (Dfo-Be, Op)

diej' naor de tied van oogsten in et jaor indielen kunnen in

veurjaorshunni(n)g, zommerhunnig (Dfo-Ve, Ow), **zommerhunning** (Dfo-Be), **zoemerhunning** (Op) en **haasthunning** (Op) of **naojaorshunnig** (Dfo-Ve).

Die krek nuumde soorten bin weer in te dielen naor de drachtplaanten daor de hunnig uut haeld is.

Klaoverhunni(n)g, koolzaodhunni(n)g, kattieshunni(n)g, liendehunni(n)g, boekweithunni(n)g, heidehunni(n)g

en de hunnig van de *fruitbomen* bin wel de veurnaemste soorten.

Op et blad en de takken van bomen zit wel es een zuut kleverig laogien dat van bepaolde luzen komt. Soms brengen de bi'jen dat naor heur körf of kaaste. Dat wodt daorom wel

bladhunnig (Dfo-Ve), **hunnigdauwhunnig** (Obk) of **hunningdauw** (Op)

nuumd, mar et het mit hunnig dus aenlik niks te maeken.

Hunnig kuj' ok indielen naor et soort van raoten daor et uut haeld wodt bi'j et oogsten.

Raothunning (Dfo-Be, Op), **raothunnig** (Dfo-Ve, Ow), **raathunnig** (El), **raethunnig** (Obk) of **verzegelde hunnig** (Obk)

is de hunnig die in verzegelde raoten zit. As de hunnig riepe is wo'n de raoten deur de bi'jen lochtdichte ofsleuten mit een dekseltien van was, de

(was)zegel.

De hunnig wodt as nectar deur de bi'jen in de raoten stopt en daor dampt et as et waore in tot hunnig. Aj' die hunnig al oogsten veur dat die hunnig riepe is, dus veur dat de bi'jen de hunnig verzegeld hebben, gaot et om

onriepe hunnig (Dfo-Ve), **losse hunnig** (Obk) of **onriepe hunning** (Op).

Dat is et geval mit de laeste nectar, hunnig die de bi'jen haelen veurdat de iemker oogst.

Aj' goeie raothunnig hebben willen moej' aenlik hunnig van de struukheide hebben, die is taoi en blift goed in de raoten. In raothunnig mag gien keunstraot veurkommen, raothunnig zit in *maegdelike raoten* (Obk) of *blanke raoten* (Obk).

As de raoten goed verzegeld binnen kuj' ze goed beweren.

Hunnig uut raoten daor nooit bruud in zeten het hiet

blaanke hunning (Dfo-Be), **blanke hunnig** (Dfo-Ve), **maegdelike hunnig** (Obk, Ow) of **blanke hunning** (Op),

wiels

brune hunnig (Obk), **brune hunning** (Op) of **slingerhunning** (Ow)

uut raoten komt daor wel bruud in zeten het. De kleur van de raoten is bruunachtig, de hunnig, eers as de benaeming vermoeden dot, niet!

Hunnig kan

versukeren,

dan wodt et had, et kristalliseert. De iene soort hunnig versukert eerder as de ere. Koolzaodhunnig versukert hiel gauw, liendehunnig juust niet.

Raoten, bruud, stoefmael en hunnig mit mekere wodt wel es

roege hunnig (Dfo-Ve)

nuumd.

Et gaot dan om hunnig die nog in de passe moet (Dfo-Ve). Dan is alles nog *maand* (is: gemongen, Obk).

Aj' hunnig langer beweren willen moej' ze goed ofsluten kunnen. Dat kan bi'jglieks in glaezen potten, mit een goed (schroef)deksel. Aj' dat mar goed doen kuj' ze jaoren beweren. Mar as d'r locht bi'j kommen kan, kan de hunnig verzoeren.

Hunnig kuj' ok onderscheiden naor de menieren van oogsten:

Lekhunnig

is hunnig die uut de volle raoten mit een

hunningzi'je (Dfo-Be), **hunnigzi'je** (Dfo-Ve), **hunnigzeef** of **-zeve** (Obk) of **hunningzije** (Op)

zi'jd (van: *zi'jen,* Dfo-Be, Dfo-Ve, Ow), **zeefd** (van: *zeven,* Obk) of **zijd** (van: *zijen,* Op)

wodt. De hunnig lekt as et waore uut. Onder de zi'je staot een

koeme (Dfo-Be, Op), **busse** (Dfo-Be, Op), **blik** (Dfo-Ve), **hunnigemmer** (Obk) of **tonne**

om de hunnig in op te vangen. Neffens Obk het de hunnigemmer een tute om de hunnig in een

hunningbusse (Dfo-Be), **hunningpottien** (Dfo-Be), **hunni(n)gpot** (Dfo-Ve, Obk, Op) of **hunnigvat** (Dfo-Ve, Obk)

over te gieten. Mit naeme hunnig van klaover en boekweit bin geschikt om op disse meniere te oogsten.

Pashunni(n)g

is hunnig die aj' kriegen aj' de hunnig en de raoten daor de hunnig in zit passen in de

hunni(n)gpasse.

D'r bin verschillende soorten passen, mar op 'e foto (blz. 161) is iene te zien die hier in oonze omgeving wel veurkwam. Mar veurdat de hunnig in de passe komt wodt ze eerst in een

pasdoek (Dfo-Be), **pasklied** (Dfo-Ve) of **paszak** (Obk, Op)

daon. Dan komt de pasdoek mit de hunnig d'r in in de hunnigpasse. Over de pasdoek legt de iemker een dikke balke, die Obk wel *beul* nuumt. De balke kan andri'jd wodden mit een

passchroeve (Dfo-Be, Ohk, Op).

Om de hunnig deur de pasdoek te passen wodt de schroeve een peer keer dri'jd. De hunnig lopt uut de passe in bi'jglieks een emmer. As et stromen van de hunnig ophoolt kan de schroeve losmaekt wodden en de pasdoek wodt dan even schudded. Nao et schudden komt de doek weer in de passe en wodt d'r nog es past. Wat overblift in de pasdoek wo'n de

paskoeken

nuumd. Die paskoeken wo'n soms wel veur de bi'jen gooid, dat die de laeste hunnig d'r uut haelen kunnen. Dat gebeurt om die reden bi'jglieks ok wel mit et bi'jeklied.
Hunnigsoorten die niet op 'e bovenstaonde menieren oogst wodden kunnen, wo'n waarm past. Dat gaot vaeks om raoten daor ok stoefmael in zit. De eerder nuumde paskoeken wo'n dan ok nog wel es daor bi'j daon om de laeste hunnig d'r uut te haelen. Dat waarm passen mag vanzels niet té waarm, zeg mar tot zoe'n vuuftig graoden, eers zol de was van de raoten ommes ok smulten. Nao et waarm maeken gaot et passen op 'e zelde wieze as hier boven beschreven.
De hunnig daor et hier omme gaot wodt meerst bruukt deur bakkers bi'j et bakken van koeke mar ok wel as voerhunnig veur de bi'jen. Dat laeste gelt ok veur de

stamphunnig (Dfo-Ve, Obk, Ow) of **meehunning** (Op).

Dat bestaot uut hunnig en (niet van de mooiste) raoten, daor ok nog een protte stoefmael (Obk nuumt dat stoefmael *bi'jebrood*) in zit. De hunnig en raoten wo'n in een tonne deur mekeer stampt om stamphunnig te kriegen.

Soms wodt d'r uut restaanten (ofval)hunnig

mee (Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk, Ow) of **mede** (Op)

maekt, dat is een soort hunnigdraank (neffens Obk een vrouwludeslokkien).

Hiel vaeke wodt hunnig *wunnen* (van: winnen = hier: kriegen, oogsten) deur ze uut de raoten te

slingeren;

hunnig die slingerd wodt hiet

slingerhunni(n)g.

Dat slingeren gebeurt mit de

hunni(n)gslinger;

dat is een

tonne (Dfo-Be, Obk, Op), **kupe** (Dfo-Be, Op) of **vat** (Dfo-Ve)

daor een

slinger (Dfo-Ve, Obk)

en een

slingerkörf (Dfo-Ve) of **slingerraem** (Obk)

in zitten. In de slingerkörf passen zoe'n vier tot twaelf hunnigraempies; dat hangt van de grootte van de hunningslinger of. Deur de slinger wo'n de raempies in de ronte slingerd en vligt de hunnig mit vaosie tegen de kaanten van de tonne. De hunnig lopt onder uut de tonne in bi'jglieks een emmer.
Aj' hunnig van verzegelde raoten winnen willen moej' de raoten

ontzegelen;

dat kan mit de

ontzegelvörke

of et

ontzegelmes (Dfo-Be, Dfo-Ve).

Mit dat ark wodt et boverste van de raoten sneden. Om de heidehunnig die nogal taoi is vloeiber te maeken wodt de

Ericabossel (Dfo-Be, Dfo-Ve, Obk, Op) of **kolbbossel** (Ow)

bruukt. Et is een bossel daor de pennegies van de hunnig in de raoten losser maeken kan. De bossel wodt eerst in bi'jglieks waarm waeter waarm maekt. Nog vaeker wodt et grotere

kolktoestel (Dfo-Be, Dfo-Ve), **kolptoestel** (Obk, Op) of **kolftoestel** (Op)

veur dat doel bruukt. Dat kolktoestel (Ned. kolbtoestel) het allegeer iezeren

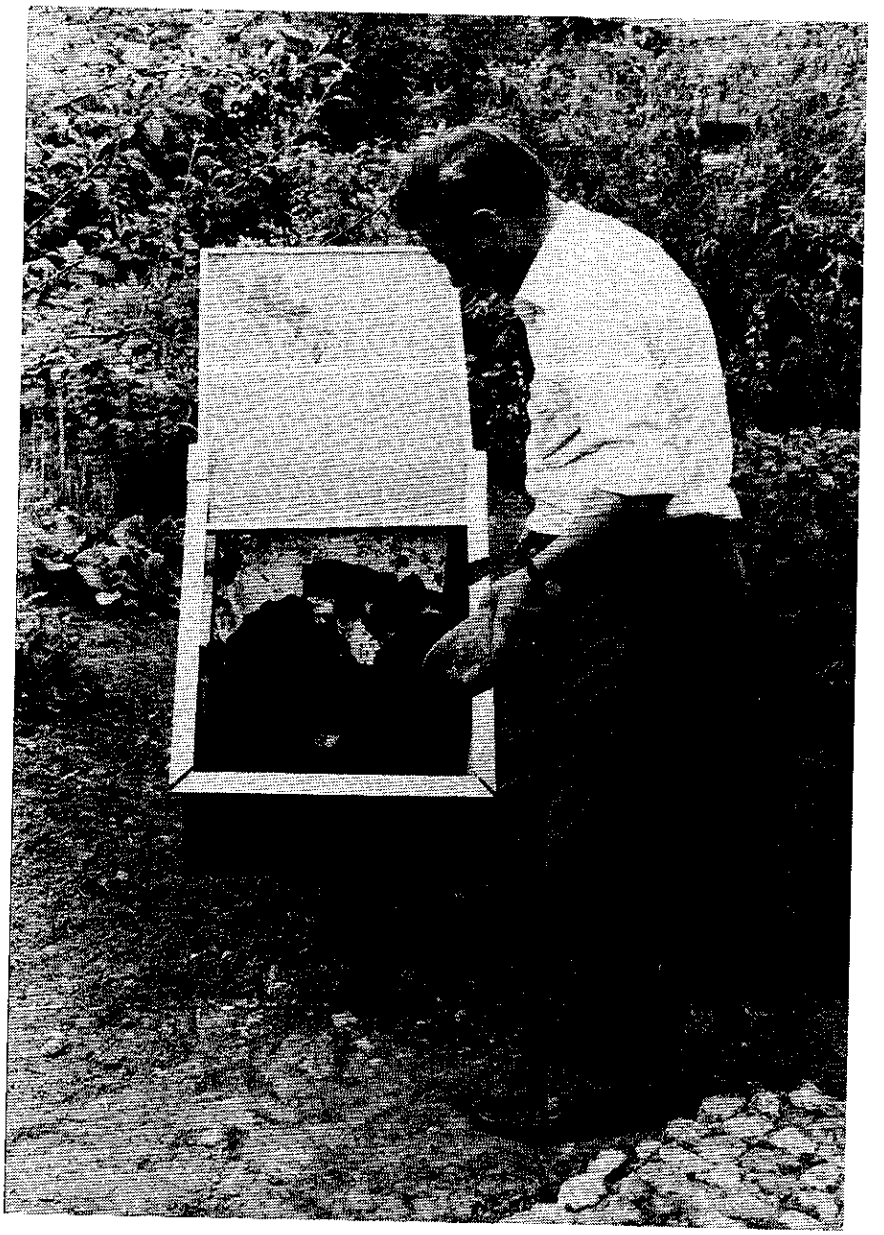

Een zunne(was)smulter in vol bedrief bi'j Koene Gerritsen in de tuun.

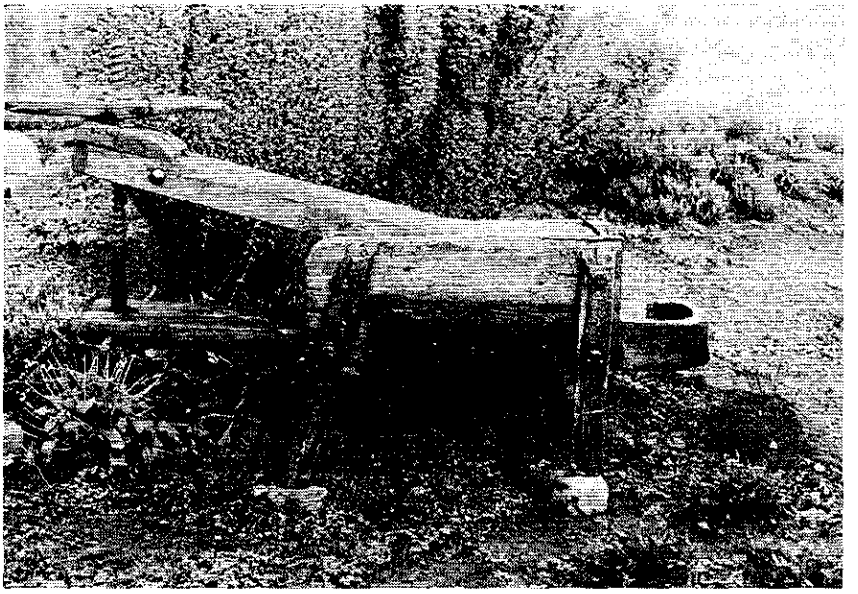

Hunnigpasse. Dit (Drentse) medel kwam in oonze omkrieten et meerste veur. (Verzaemeling A. Dijkstra).

pennen; ie stikken him iederkeer in kokend waeter en dan gaoj' d'r zo stikkende mit over de raempies; dan hang ie die weer in de slinger. Dan bi'j' de raoten an et

kolpen (Dfo-Ve, Obk, Op).

Een

zemeri'je

is een soort koperaosie daor de hunnig naortoe brocht en verwarkt wodden kan. Gieniene van de infermaanten het daor liekewel mit te maeken had.

As et om

was

gaot, bin d'r twie soorten te onderscheiden: in et eerste plak de

ongezuverde was of **ongezuverde raot** (Dfo-Be, Op), **roege was** (Dfo-Ve), **ruwe was** (Dfo-Ve), **rouwe was** (Obk) of **koeken** (Obk).

Et gaot dan aenlik, zoas Dfo-Be en Op al angeven, om raoten die nog niet ommesmulten binnen. As de was smulten is en ontdaon van onzuverheden dan is dat de twiede te onderscheiden wassoort, de

zuvere was (Dfo-Be, Obk), **schone was** (Dfo-Ve) of **gezuverde was** (Op).

Et smulten van was gebeurt in apperaoten die daor veur bestemd binnen. Een hiel biezunder geval is de zonuumde

zunnesmulter (Dfo-Ve) of **zunnewasmulter** (Obk) (zie ok de foto op blz. 160).

De was wodt deur de zunnewaarmte smulten in een platte hoolten bak mit een schuinoflopende twiede bojem middenin de bak en een schuinoflopend deksel mit een dubbele rute. De was lopt van de twiede bojem (van alluminium maekt) naor een daorveur bestemd bakkien onder in de zunnesmulter.

Soms wodt de was wunnen deur raoten in een jute zak onder hiet waeter te holen. De was komt dan boven drieven en stolt dan.
Zokke stokken was wo'n

(was)broden

nuumd.

Nao et smulten wodt de was in een

waspasse

past, om d'r laeter bi'jglieks keunstraoten van te maeken.

Bi'j et ofvraogen van de vaktael van de iemker kwammen ok nog wel es bepaolde uutdrokkings en (volks)gebruken naor veuren. Die bin niet, en ok niet opni'j, systemaotisch ofvraogd, dat et gaot hier mar om een vri'j toevallige verzaemeling. Op een eer plak in dit boek trouwens wodt ok al over uutdrokkings en gebruken verteld deur ien van de infermaanten, de heer Wiebe Jager van Berkoop.

Hi'j vertelt in "In en om de bi'jestal" bi'jglieks dat in de Kastnaacht gien iene et waogen moet en kom in de bi'jestal, want dan holen de bi'jen Kastfeest. Ze zingen dan in de körven en aj' daor bi'j kommen hej' niet lange meer te leven. Ok Jan Betten, vroeger van De Fochtel, mar now inwoner van Else, wet daor nog van te vertellen; alliend mient hi'j dat et Kastvieren van de bi'jen in de naacht van eerste op twiede Kastdag was. Et zoemen van de bi'jen koj' dan buten wel heuren, mar op 'e twiede Kastdag zels was d'r niks meer te heuren.

Et anzeggen daor Jaeger et over het kent Betten ok; benaemens as d'r iene overleden was, wodde dat wel daon.

Krek zo as Jaeger vertelt, het ok Jacob Veenstra, vroeger van De Fochtel, mar hi'j woont now in Makkinge, wel es heurd dat as de bi'jen op 'e heide stonnen en et onweerde, d'r gien hunnig te haelen was. Veenstra vertelt ok, dat d'r wel es zegd wodde dat as et es niet zo goed hunnigde, dat et dan vast een nachien vreuren hadde.

Vri'j algemien bekend is de uutdrokking *zwaarm huden*; iene die al gauw (weer) heit wodden zal moet zwaarm huden, moet thuus blieven om de komst van de poppe of te waachten. Ok Reinder Betten van Oosterwoolde kent die uutdrokking. Mar zien heit zee vroeger ok wel es dat zoe'n iene *veur et oelegat zat.* Betten zien heit zee in plak van *ielgat* veur vlieggat wel *oelegat.*

Zaander van der Meer en Jan Boonemmer van Hooltpae geven, krek as Jan Betten, nog een veur et slot van disse bi'jdrege hiel geschikte uutdrokking op, daor mit bedoeld wodt, dat een iemker him nooit vervelen zal: "Een rieke iemker wodt niet (of nooit) aarm!"

Literatuur

Aalders, D. J.
1978 *Bijen houden kunt U ook.* Zutphen.

Brekelmans, T.
1979 *Korfvlechten.* De Bilt.

Eisma, D.
1979 'Ta de tael fan de bijkers', in: *Slingerhuning, Folkskundige bydragen III. It Beaken* - 41: 5 - 61. Liwwadden.

Entjes, H.
1969 *Woordenboek van het Vriezenveens. Deel I.* Grunningen.

Jacobs, B. en H. W. M. Plettenburg
1978 *De oude imkerij.* Arnhem, 3e drok.

Joustra, Joh. A.
1941 *Het bijenboek. Practisch handboek der bijenteelt.* Goes, 3e drok.

Kuunderwal, W.L. van de
1980 *Mien wegen bin duustere paeden. Oolde verhaelen uut Stellingwarf.* Oosterwoolde.

Inhoold

Veurwoord 5

Heufdstok I: Imkersvereniging Ooststellingwerf 1898-1988 (Peter de Vries) 9

Heufdstok II: Verhaelen over iemkers (Koene S. Gerritsen) 21
- Jan Pieters van der Heide en Jan Gerritsen 21
- Rinke Roelof en Ruurd de Vos 23
- Wijtze van Vondel 25
- Johannes Coenrat Dermois 27
- Jan Betten 29
- Pieter Jan Mulder en Jan Jans Mulder 33
- Thijs Merkuur 39
- Harm Hageman 41
- Hendrik Tjassing 42
- Sander Veenstra 43
- Geert Tjassing 45
- Hendrik Leertouwer 47
- Hendrik Baron 49
- Albert van der Duin 51
- Hendrik Dermois 53
- Atze Dijkstra 55
- Tjietze van Dam: „Ik bin d'r in geboren" 59
- Sake Heeroma en Abele van Vondel 63

Heufdstok III: Bi'jen en draank, een verhael van Wube Lamers van de Kuunderwal 65
- In en om de bi'jestal, een verhael van Wube Lamers van de Kuunderwal 67

Heufdstok IV: De vaktael van de körvevlechter (strovlechter) en de bi'jker of iemker (Sietske A. Bloemhoff) 73
- 1. Algemiene inleiding 73
- 2. Jacob Veenstra vertelt 77
- 3. Vaktael van de körvevlechter (strovlechter) 85
- 4. Vaktael van de iemker 103
  - De bi'jen zels en wat as ze doen 108
  - Et haelen 123
  - De keuninginne 126
  - De wintertied 131
  - Roveri'je 134
  - De vi'janen van de bi'jen 135
  - Ziekten die onder bi'jen veurkommen kunnen 137

Et ommegaon mit bi'jen 139
Et warken op raot en bruud 143
Zwaarms en volken 144
Et reizen mit bi'jen 152
De oogst van de hunnig en de was 155
Varia 163
Literatuur 165
Inhoold 167

Dit boek is een saemenwarkingsprojekt van de Iemkersverieninge Oost-Stellingwarf e.o. en de Stichting Stellingwarver Schrieversronte en verschient bi'j gelegenhied van et 90-jaorige bestaon van de iemkersverieninge.

Naost een beschrieving van de geschiedenis van de verieninge deur Peter de Vries uut Appelsche en gegevens over de ooldere iemkers uut Oost-Stellingwarf bi'j mekeer gadderd deur Koene S. Gerritsen, geft et boek een overzicht van de vaktael van de körvevlechter en van de iemker. Et vaasteleggen van de vaktael is daon deur Sietske A. Bloemhoff, in et kader van et vaktaele-onderzuuk veur et projekt Stellingwarfs Woordeboek.

Al mit al een boek mit een protte infermaosie over de iemkeri'je in oonze omkrieten. De iemkeri'je die him staorigan ontwikkeld het van bedriefstakke tot willewark. De iemkeri'je heurde d'r jaoren laank gewoon bi'j. Dat daoromme is et van belang dat et in woord en beeld vaastelegd is.

ISBN 90 6466 055 7